

FORNLEIFASKRÁNING KÁLFANESS, SKELJAVÍKUR OG VÍÐIDALSÁR, STRANDASÝSLU

BROTHÆTTAR BYGGÐIR

Byggðasafn
Skagfirðinga

ÁSTA HERMANNSDÓTTIR, BRENDA PREHAL, BRYNDÍS ZOËGA OG YLFA LEIFSDÓTTIR
BYGGÐASAFN SKAGFIRÐINGA

2024/257

Höfundar: Ásta Hermannsdóttir, Brenda Prehal, Bryndís Zoëga, og Ylfa Leifsdóttir. 2024/257

Mynd á forsíðu: Varða [2867-361] í landi Víðidalsár.

© Byggðasafn Skagfirðinga, 2024. Öll réttindi áskilin.

Efnisyfirlit

Inngangur.....	1
Tilgangur fornleifaskráningar.....	3
Aðferðarfræði	4
Samantekt.....	5
Helstu minjaflokkar.....	5
Áhugaverðar minjar til kynningar	8
Áhugaverðar minjar í landi Kálfaness	8
Áhugaverðar minjar í landi Skeljavíkur	9
Áhugaverðar minjar í landi Víðidalsár	10
Hættumat	12
Niðurlag	12
Kálfaness	13
Kálfaness - söguágrip.....	13
Kálfaness - fornleifaskrá	15
Skeljavík	90
Skeljavík - söguágrip	90
Skeljavík - fornleifaskrá.....	92
Víðidalsá	120
Víðidalsá - söguágrip.....	120
Víðidalsá - fornleifaskrá	121
Heimildir	198

Inngangur

Byggðasafn Skagfirðinga tók að sér skráningu fornleifa á Kálfanesi, Skeljavík og Víðidalsá í Strandabyggð í tengslum við verkefnið *Brothættar byggðir*. Verkið var unnið fyrir Minjastofnun Íslands að beiðni Sædísar Gunnarsdóttur, minjavarðar Norðurlands eystra. Skráningarsvæðið var um 1400ha í landi Kálfaness, um 480ha í landi Skeljavíkur og um 3300ha í landi Víðidalsár. Markmið verkefnisins er að varpa ljósi á minjar sem nýst gætu til sköpunar gönguleiða og kynningar á sögu svæðisins.

Sex sinnum áður hafa verið skráðar fornleifar á einhverjum hlutum skráningarsvæðisins. Árið 1999 gerði Fornleifafræðistofan fornleifaskráningu við Þiðriksvallavatn vegna stífluframkvæmda (Bjarni Einarsson 1999). Árið 2005 gerði Náttúrustofa Vestfjarða fornleifaskráningu vegna nýs vegstæðis í Arnkötludal og Gautsdal (Ragnar Edvardsson 2005). Árið 2015 gerði Náttúrustofa Vestfjarða fornleifaskráningu vegna ljósleiðarahringtengingar á Vestfjörðum (Margrét Hrönn Hallmundsdóttir 2015). Árið 2016 gerði Náttúrustofa Vestfjarða fornleifaskráningu vegna breytinga á deiliskipulagi í landi Skeljavíkur (Margrét Hrönn Hallmundsdóttir 2016). Árið 2017 gerði Náttúrustofa Vestfjarða fornleifaskráningu vegna lagningar ljósleiðara í Steingrímsfirði, Kollafirði og Bitrufirði á Ströndum (Margrét Hrönn Hallmundsdóttir 2017). Árið 2018 gerði Náttúrustofa Vestfjarða fornleifaskráningu vegna lagningar ljósleiðara í Strandabyggð (skýrsla hefur ekki verið gefin út).

Í eftirfarandi skýrslu eru stutt ágríp af sögu jarðanna, yfirlit yfir fornleifar sem skráðar voru á vettvangi og í samantekt eru niðurstöður skráningarinnar teknar saman og fjallað um áhugaverða minjastaði á svæðinu. Í viðauka er hnitaskrá og yfirlitskort yfir skráningarsvæðið. Skráning á vettvangi fór fram dagana 5.-11. september 2022 auk þess sem farið var á vettvang dagana 22.-24. maí 2023 til að skrá viðbótarminjar.

Brenda Prehal fornleifafræðingur hafði umsjón með verkefninu og sá um vettvangsvinnu árið 2022 ásamt Ylfi Leifsdóttur fornleifafræðinema. Hluti úrvinnslu og skýrsluskrafa var einnig í höndum Brendu. Ylfa Leifsdóttir og Byndís Zoëga landfræðingur fóru á vettvang í maí 2023. Ásta Hermannsdóttir fornleifafræðingur, Ylfa Leifsdóttir og Bryndís Zoëga luku verkefninu.

Heimildamenn og landeigendur fá sérstakar þakkir fyrir veitta aðstoð. Jón Jónsson og Eiríkur Valdimarsson hjá Rannsóknasetri Háskóla Íslands á Ströndum – Þjóðfræðistofu, fá þakkir fyrir yfirllestur á skýrslu og góðar ábendingar.

Verknúmer Minjastofnunar Íslands: 2867

Tilgangur fornleifaskráningar

Fornleifaskráning er forsenda þess að hægt sé að gera heildstætt mat á minjum og minjagildi og er undirstaða allrar minjavörslu og áætlunar um varðveislu og kynningu minja. Með markvissri heildarskráningu skapast grundvöllur til að fylgjast með minjastöðum, hvort þeir séu í hættu vegna skipulagsgerðar eða annarra framkvæmda og hvort náttúrulegar aðstæður geti spillt þeim á einhvern hátt.

Allar fornleifar eldri en 100 ára falla undir ákvæði laga um menningarminjar nr. 80/2012.¹ Fornleifar teljast, samkvæmt 3. gr. laganna „hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jörðu, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á og eru 100 ára og eldri [...]“

Um skráningu vegna skipulags og undirbúnings framkvæmda segir í 16. gr.: „Skráning fornleifa, húsa og mannvirkja skal fara fram áður en gengið er frá aðalskipulagi eða deiliskipulagi. Áður en deiliskipulag er afgreitt eða leyfi til framkvæmda eða rannsókna er gefið út skal skráning ætíð fara fram á vettvangi. [...] Sá sem ber ábyrgð á skipulagsgerð í samræmi við skipulagslög skal standa straum af kostnaði við skráninguna. Ríkissjóður skal þó bera kostnað af fornleifaskráningu sem fram fer innan þjóðlendu nema um annað hafi verið samið. Skulu skipulagsyfirvöld hafa samráð við Minjastofnun Íslands um tilhögun skráningar eða endurskoðun á fyrri fornleifa-, húsa- og mannvirkjaskrárm með hliðsjón af fyrirhuguðum breytingum á skipulagi [...]“.

Í 24 gr. segir: „Ef fornminjar sem áður voru ókunnar finnast við framkvæmd verks skal sá sem fyrir því stendur stöðva framkvæmd án tafar. Skal Minjastofnun Íslands láta framkvæma vettvangskonun umsvifalaust svo skera megí úr um eðli og umfang fundarins. Stofnuninni er skylt að ákveða svo fljótt sem auðið er hvort verki megí fram halda og með hvaða skilmálum. Óheimilt er að halda framkvæmdum áfram nema með skriflegu leyfi Minjastofnunar Íslands.“ Þetta á að sjálfsögðu bæði við um minjar sem ekki eru sýnilegar á yfirborði en koma í ljós við jarðrask sem og minjar sem kunna að finnast eftir að fornleifaskráningu lýkur og skráningaraðilum hefur af einhverjum sökum yfirsést.

¹ Lögin má í heild skoða á vefsíðu Alþingis: <https://www.althingi.is/lagas/nuna/2012080.html>

Aðferðarfræði

Í undirbúningi að vettvangsskráningu fornleifa er farið í gegnum ritheimildir svo sem fornbréfasafn, örnefnaskrár, jarðabækur og byggðasögurit auk þess sem talað er við staðkunnuga þar sem það er mögulegt. Vettvangsferðir felast í því að svæði eru gengin og minjar leitaðar uppi, þeim lýst og þær mældar upp og ljósmyndaðar. Þar sem mögulegt er eru loftmyndir notaðar til að greina minjar eða svæði þar sem líklegt er að minjar finnist.

Í skýrslunni fá allar staðsettar fornleifar nafn jarðarinnar sem þær tilheyra, auk sameiginlegs verkefnanúmers sem Minjastofnun Íslands úthlutar og hlaupandi númer. Til dæmis fær tóft í landi Kálfaness raðnúmer 8 og framan við það er sett verkefnanúmer Minjastofnunar [Kálfanes 2867-8]. Númerið er notað þegar vísað er til fornleifa í texta og á kortum. Áður skráðar minjar fá upprunaleg skráningarnúmer í sviga fyrir aftan nýja númerið.

Lagt er mat á um hvaða tegund minja er að ræða, þ.e. híbýli manna, sjóhús o.s.frv., eftir því sem hægt er, hversu vel þær eru varðveittar og í hve mikilli hættu þær eru af völdum utanaðkomandi áhrifa. Ástand minja og hættumat er gefið upp eftir skráningarstöðlum Minjastofnunar Íslands sem finna má á vef stofnunarinnar: www.minjastofnun.is. Minjarnar voru mældar upp á vettvangi með GPS tækjum sem gefa nákvæmni undir 1m í skekkju.

Yfirlitskort er að finna aftast í skýrslunni, auk töflu þar sem allar helstu upplýsingar um einstakar minjar koma fram: hlutverk, tegund, ástand, hættumat og hættuorsök, áætlaður aldur o.s.frv. Þá er staðsetning minja, þar sem hún er þekkt, gefin upp í töflunni í Ísnetshnitum (ISN93). Loftmyndir eru frá Loftmyndum ehf. og voru fengnar hjá verkkaupa.

Samantekt

Alls voru skráðar 340 minjar á Kálfanesi, Skeljavík og Víðidalsá, af þeim voru 304 minjar skráðar á vettvangi (89%) eða staðsettar eftir heimildum. Flestar minjanna tilheyrta Víðidalsá en fæstar minjar voru skráðar í landi Skeljavíkur, sem jafnframt er minnsta jörðin. Í töflu 1 er yfirlit yfir fjölda skráðra minja á hverri jörð fyrir sig. Þar má einnig sjá fjölda minja sem skráðar voru á vettvangi eða hægt var að staðsetja eftir heimildum með viðunandi nákvæmni og fjölda þeirra minja ekki var hægt að staðsetja. Þær minjar eru annaðhvort horfnar, fundust ekki eða ekki var unnt að staðsetja með viðunandi nákvæmni. Í örfáum tilvikum var ekki gengið á minjar sem lágu afskekkt.

Tafla 1. Taflan sýnir heildarfjölda skráðra minja, fjölda þeirra minja sem skráðar voru á vettvangi eða sem hægt var að staðsetja eftir heimildum með viðunandi nákvæmni og fjölda horfinna eða óstaðsettra minja.

Jörð	Heildarfjöldi minja	Staðsettar minjar	Horfnar/óstaðsettar
Kálfanes	133	125	8 (6%)
Skeljavík	59	51	8 (14%)
Víðidalsá	148	128	20 (14%)
Samtals	340	304	36 (11%)

Megintilgangur verkefnisins var að skrá minjar á jörðunum þremur; Kálfanesi, Skeljavík og Víðidalsá, með það fyrir augum að draga fram áhugaverðar minjar sem hægt væri að nýta til að tengja saman gönguleiðir og menningarminjar sem tækifæri í ferðaþjónustu og til fræðslu heimafólks. Ekki er lagt upp með að leggja til ákveðnar gönguleiðir heldur er það sett í hendur heimamanna að ákvarða bestu leiðirnar að þeim minjum sem ákveðið verður að gera aðgengilegar.

Helstu minjaflokkar

Minjar á svæðinu eru fjölbreyttar enda spannar svæðið allt frá þéttbýlisstað við sjávarsíðuna yfir í heiðalönd. Á öllum jörðunum eru áhugaverð minjasvæði við sjávarsíðuna sem vitna um útgerð fyrri tíma, en heimildir geta um heimræði frá jörðunum þremur, og má m.a. fá finna fjölda nausta og hjalla. Bátar voru settir upp í naust til geymslu og fiskur var þurrkaður í hjöllum. Minjar sem þessar eru því einkennandi fyrir strandsvæði þar sem róíð var til fiskjar.

Lausaverslun var í Skeljavík og þar komu skip að til verslunar. Engar minjar er þó að finna þar um verslunina þótt vitað sé hvert fólk sem kom til að versla var sótt og sett aftur upp á land.

Allar jarðirnar höfðu selstöðu, en í seljum var dvalið hluta úr sumri með búsmala bæjarins, fé, og kýr á fyrri öldum, mjólkað og þeim um leið haldið frá heimatúni. Í seljum voru bæði íveruhús og kvíar, jafnvel geymsluhús eða önnur mannvirki. Selstöður voru oft nýttar öldum saman og jafnvel frá fleiri en einum bæ þannig að oft má finna þar margar kynslóðir selja og mörg hús/mannvirki.

Í Kálfanesi er fornbylíð Hvammshús á fallegum stað í hvammi og á Víðidalsá eru Bugastaðir (Baugastaðir), einnig fornbylí. Á báðum fornbylím eru túngarðar og tóftir innan þeirra. Aldur er óviss en ljóst að bæði býlin voru löngu komin í eyði fyrir árið 1700 og er að líkindum um mjög gamla búsetu að ræða. Í báðum tilvikum voru fornbylílin seinna nýtt sem nátthagar og byggðir á þeim stekkir. Í stekkjum var fært frá, lömb aðskilin frá mæðrum sínum, og ærnar mjólkaðar. Nátthagar voru nýttir til að halda dýrum næturlangt og um leið safna áburði, skít, á svæðið sem síðan var slegið. Nátthagar finnast á öllum bæjunum þremur, þar af þrír í Víðidalsárlandi. Nátthagar voru misalgengir eftir landsvæðum og voru sennilega einna algengastir á Vestfjörðum, og sérstaklega í Strandasýslu og Ísafjarðarsýslu (Birna Lárusdóttir 2012: 219). Minjar af þessu tagi eru tilvaldar til fræðslu um búskaparhætti fyrri tíma og til að auka skilning á auðlindanýtingu og hlutverki ólíkra landslagsþátta í daglegu lífi fólks.

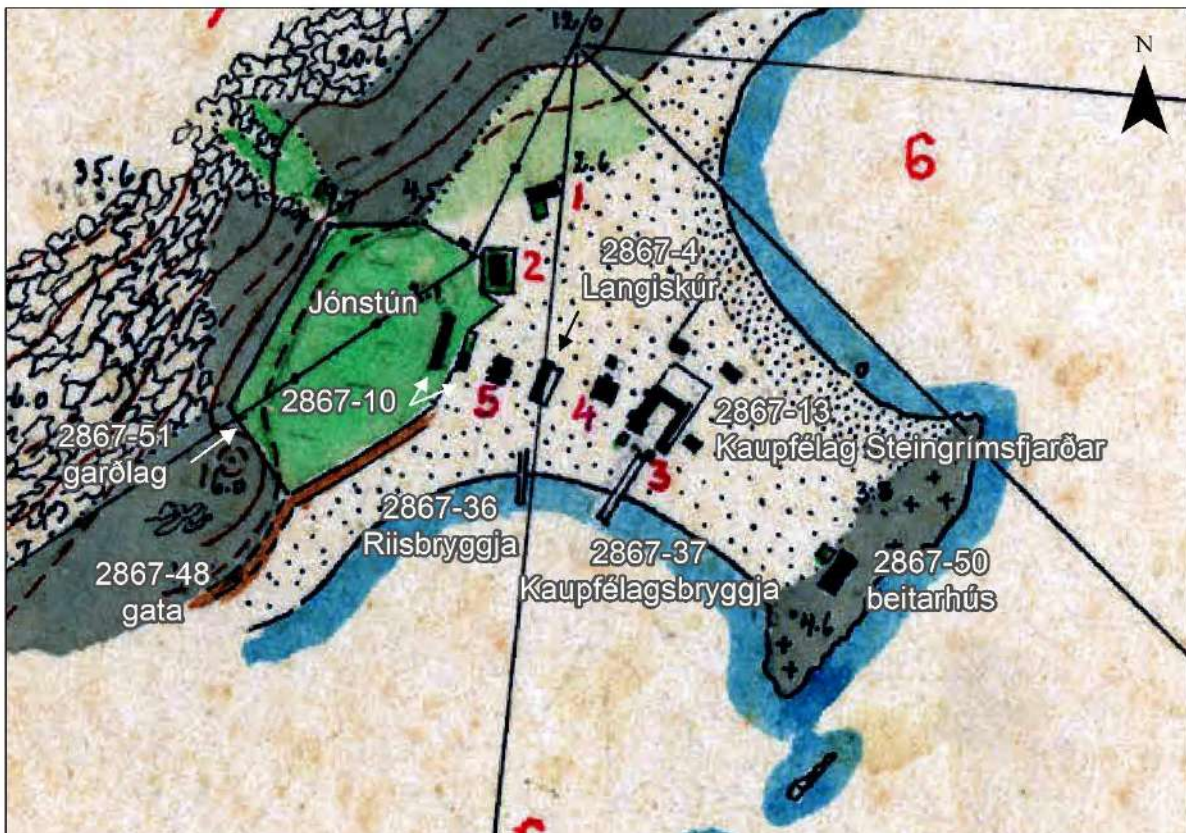
Um svæðið lá fjöldi leiða, allt frá þjóðvegum í seinni tíð til göngu- og/eða reiðleiða á milli staða. Í dag er meirihluti þeirra horfinn, m.a. undir nýrri vegi og framkvæmdir. Þó sjást sums staðar enn leifar þessara leiða. Við flestar þeirra eru vörður sem notaðar voru til að vísa veginn. Vel hlaðnar vörður geta staðist tímans tönn en þó gefa þær eftir að lokum og víða eru eingöngu vörðubrot eftir. Vörður gegndu þó ekki eingöngu hlutverki vegvísa við leiðir heldur voru þær einnig nýttar til að merkja landamerki og sem eyktamörk, en þannig voru vörðurnar látnar bera við sólu frá bæ á ákveðnum tímum dags þannig að hægt var að lesa í náttúrulega klukku í landslaginu. Vörður gátu einnig markað staðsetningu smalakofa, selja og annarra mannvirkja eða auðlinda í landslaginu og í sumum tilfellum er hlutverk varðanna bara alls ekki þekkt í dag. Staðsetning þeirra getur þó oft gefið vísbendingu um hlutverkið. Sumar bera nöfn og eru þau þá oft tengd eyktamörkum, s.s. Nónvarða og Hádegisvarða.

Bæjarstæði bæjanna þriggja eru að hluta afmörkuð með túngörðum og eru bæjarhólar greinilegir á öllum bæjunum. Talsvert rask hefur verið í seinni tíð á öllum bæjarstæðunum. Í Kálfanesi er búið að rífa steiptan grunn síðasta íbúðarhússins og raska tóftum við byggingu nýrri húsa og lagningu heimreiðar. Í Skeljavík liggur þjóðvegurinn í gegnum bæjarstæðið, á

milli bæjarhóls og sjávar. Í túnum voru bæjarhús en einnig útihús af ýmsu tagi, traðir, matjurtagarðar og vatnsból.

Auk ofangreindra minjaflokka má finna minjar af ýmsu tagi á svæðinu: smalakofa, áveitur, garðlög og girðingar, mógrafir, mókofa og fleira. Allir bera minjaflokkarnir vitni um nýtingu landsins og búskaparhætti fortíðar.

Í lok 19. aldar voru byggðir tveir litlir bæir við Hólmavíkina, áður en Hólmavíkurborg varð til. Fyrsti bærinn var þurrabúð byggð um 1878 og stóð þar sem nú er Hafnarbraut 1. Þar sjást engar minjar en syðst og vestast við Hólmavíkina eru tóftir bæjar sem reistur var um 1883, þar var einnig ræktað smá tún og sjást hlutar túngarðsins enn. Árið 1890 fékk Hólmavík löggildingu sem verslunarstaður og voru verslanir staðsettar á tunganum norðan við hina eiginlegu Hólmavík. Þar voru reist nokkur verslunarhús og skúrar sem sumhver standa í dag en önnur eru horfin (mynd 1). Í lok 19. aldar fluttist verslun frá Skeljavík til Hólmavíkur og í kjölfarið byggðist þar upp lítið þorp.

Mynd 1. Bæjarteikning af Hólmavík frá 1912. Inn á kortið eru merkt þau hús og mannvirki sem eru horfin auk götu [2867-48] sem enn er til staðar. Heimild/Bæjarteikningar Dana, fengnar af heimasíðu Landmælinga,

Áhugaverðar minjar til kynningar

Hér á eftir fer sérstök umfjöllun um minjar og minjasvæði sem skýrsluhöfundar telja að geti nýst heimafólki og ferðamönnum til fræðslu og upplifunar.

Áhugaverðar minjar í landi Kálfaness

Í grónum hvammi um 400m norðvestur af bæ í Kálfanesi eru minjar fornbylisins *Hvammshúsa* sem í seinni tíð var kallað *Stekkurinn*. Þarna eru minjar sem hugsanlega spanna tímabilið allt frá elstu tíð og fram á byrjun 20. aldar. Elstar eru þær minjar á svæðinu sem tengjast fornbyli sem í *Jarðabók* 1709 (bls. 392) segir að sé „af sumum kallað Hvammshús“ og „[m]einast að hafa í gamallri tíð verið býli“. Þarna hefur verið smávegis tún sem girt er fornum túngarði [2867-107]. Innan túns er hóll, mögulega bæjarhóll, [2867-106] og á honum er yngri tóft, líklega stekkjartóft [2867-104]. Einnig eru minjar [2867-105] fast austan túngarðsins og tóft [2867-109] sunnan Kálfaneslækjar sem rennur meðfram túngarðinum að sunnan. Skammt innan við *Hvammshús* er fallegur foss sem sést vel frá minjasvæðinu. Yngstu minjarnar er grjóthlaðinn nátthagi sem var í notkun fram á 20. öld og var undir það síðasta notaður fyrir kvíaær samkvæmt heimildum. Minjarnar eru flestar vel greinilegar í landslagi og hæglega mætti koma fyrir skilti með uppdrætti og upplýsingum um minjastaðinn. Staðurinn er þökkalega aðgengilegur fyrir gangandi en frá Kálfanesi er vegslóði sem hægt er að ganga eftir áleiðis að *Hvammshúsum* og er hann um 600m.

Í *Jarðabók* frá 1709 (bls. 392) er sagt að selstaða sé í heimalandinu en sé ekki notuð vegna fjarlægðar frá bæ. Þessi ummæli eiga væntanlega við seltóftir sem eru ofar- eða framarlega á Ósdal, gengt Ósseli sem er norðan Ósdalsárinnar. Í *Örnefnaskrá Kálfaness* frá 1978 (bls. 10) segir að þangað sé um tveggja klukkustunda lestargangur frá bæ. Selið er á grasi grónum hjalla ofan við svonefndar Selmýrar sem ná nærri niður undir Ósdalsá. Upp af selinu heitir Seljadalur. Þrjár tóftir eru á selinu. Sjálf seltóftin [2867-318] er nyrst og stendur hún á hól. Hólmyndun sem þessi bendir til endurbygginga á sama stað og má því draga þá ályktun að þarna hafi verið selstaða um einhvern tíma. Sunnan við seltóftina eru kvíar [2867-319]. Seltóftin og kvíarnar eru austan sellækjarins en á lækjarbakkanum vestanverðum er minni tóft [2867-2867-20]. Allar eru tóftirnar grónar en vel greinilegar í landslagi. Ef áhugi væri fyrir mætti koma þarna upp skilti með uppdrætti af minjum og upplýsingum um seljabúskap. Þess ber þó að geta að leiðin í selið er nokkuð löng, eða um 3,5km sé farið eftir gömlu götunum fram hjá *Hvammshúsum* og um Bleiksdal og Bleiksdalsskarð.

Syðst á Bleiksdal, rúmlega kílómetur vestur af bæ í Kálfanesi, eru tóftir sem minna á seltóftir en þeirra er hvergi getið í heimildum og engin örnefni sem vísa á hlutverk minjanna sbr. Selmýrar og Seljadal í Ósdal. Svæðið er grasi gróið og virðist ágætt fyrir selstöðu. Skammt sunnan við tóftirnar rennur lækur, hugsanlega sellækurinn. Tóftirnar eru þrjár, nyrst eru mögulega kvíar [2867-313], tvískipt seltóft [2867-311] fyrir miðju og syðst er lítil tóft [2867-312]. Tóftirnar eru í námunda við gömlu göturnar sem liggja á milli Kálfaness og Ósdals. Tóftirnar eru ógreinilegri en minjarnar á Hvammshúsum og seltóftirnar á Ósdal en þarna mætti koma fyrir upplýsingaskilti með uppdrætti og upplýsingum um seljabúskap.

Hvammshús með stekk og nátthaga, selið í Bleiksdal og selið í Ósdal mætti tengja með hringleið þar sem fyrst er gengið eftir gömlu götunum fram hjá Hvammshúsum, upp í Bleiksdal og áfram yfir í Ósdal og í sveig til baka. En einnig væri hægt að ganga frá *Hvammshúsum* að seltóftum í Bleiksdal og síðan yfir í Ósdalinn um Bleikdalsskarð og þaðan í sveig aftur niður að Kálfanesi og þá jafnvel fram hjá tveimur vötnum sem eru þar á fjallinu.

Í *Jarðabók* 1709 (bls. 392) segir að heimræði frá Kálfanesi hafi áður verið gott en sé nú lítið. Meðfram sjávarbakkanum nyrst í Skeljavík og syðst í Hólmavík, sunnan syðstu byggðar í þorpinu, eru minjar um sjósókn frá Kálfanesi. Þar er nokkur fjöldi tófta, bæði naust og hjallar en einnig yngri matjurtagarðar [2867-20-32] og syðst og vestast í Hólmavíkinni eru minjar lítills býlis afmarkað af túngarði [2867-15-18]. Býlið er frá lokum 19. aldar og markaði upphaf búsetu við Hólmavík og hér fæddist skáldið Stefán frá Hvítadal. Minnismerki um skáldið er við tóftirnar. Þarna er í dag merkt gönguleið en vekja mætti athygli á minjunum með upplýsingum um hlutverk tóftanna og sjósókn á fyrri tímum.

Vörðuð gönguleið er eftir Kálfanesborgum vestan Hólmavíkur. Flestar vörðurnar meðfram leiðinni eru líklega ungar og virðist hafa myndast hefð að kasta í sumar þeirra steinum þegar gengið er hjá, eins og gjarnan var siður með dysjar á árum áður. Það er fátt minja á Kálfanesborgum en þó eru þar tvær tóftir [2867-58 og 61] og nokkrar vörður [2867-59-60 og 62-65] sem benda til þess að þarna hafi verið setið yfir fé, en tóftirnar tvær minna helst á smalakofa og vörðurnar þesslegar að vera smalavörður.

Áhugaverðar minjar í landi Skeljavíkur

Skeljavík er landminnst þeirra þriggja jarða sem skráðar voru. Hún liggur á milli Skeljavíkur og Þiðriksvallavatns og á því svæði er fjöldi minja sem hæglega mætti tengja með gönguleiðum, þarna eru til að mynda gamlar götur sem mætti ganga [t.d 2867-148 og 185] en síðari leiðin er vörðuð og hefur hugsanlega legið að selinu [2867-172-173]. Þangað er um

1,3km gangur frá bæjarstæði Skeljavíkur. Selið er á grónum hjalla neðanundir svonefndri Selhyrnu og þar eru tvær tóftir [2867-172 og 173]. Frá selinu er útsýni yfir Þiðrìksvallavatn.

Á bæjarstæði Skeljavíkur eru bæjarhóll og fleiri tóftir [2867-141-144, 146-147 og 229] og túngarður [2867-140] umlykur túnið sem þó er klofið í tvennt af þjóðveginum (Djúpvegi). Þaðan skammt frá, eða í rétt um 300m fjarlægð, er Búðatangi og á honum tóftir sem bera vitni um heimræði frá Skeljavík, bæði naust og búðatóftir [2867-154-157, 159] en einnig yngri grjóthlaðinn nátthagi [2867-153] sem var í notkun fram á 20. öld. Tæplega 200m austan við Búðatangann er Stekkjartangi og fremst á honum stekkjartóft [2867-160]. Um miðja 19. öldina hófst lausakaupmennska í Skeljavík og komu skip inn á víkina en þeir sem keyptu af þeim voru fluttir frá Stekkjartanga og út í skip. Fékk tanginn þá nafnið Skipatangi.

Svæðið er kjörið til skoðunarferða en strandlínan er afar falleg með grónum töngum, nesjum, hólum og sandfjörum sem ná suður að árós Víðidalsár sem jafnframt er á merkjum Víðidalsár og Skeljavíkur.

Áhugaverðar minjar í landi Víðidalsár

Bugastaðir eða Baugastaðir heitir fornþýli sem er 560m SSV frá bæjarstæðinu á Víðidalsá. Þess er getið í *Jarðabók* frá 1709 og segir þar sé nú „stekkur brúkaður“ en „hefur verið gamalt þýli, kallað Baugastaðir“ og tekið fram að ekki sé vitað hvenær það var í byggð né hvenær það fór í eyði. Þýlið er kallað Bugastaðir í örnefnaskrá og þar er að finna fornan túngarð [2867-248] og fjölda fornra tófta innan hans [2867-242-247 og 338-340], auk yngri stekkjartóftar [2867-244] eða tófta og torfhlaðins nátthaga [2867-241] sem er að líkindum yngstu minjarnar á Bugastöðum. Á Bugastöðum er áhugaverð minjaheild sem endurspeglar mismunandi landnotkun í gegnum aldirnar, sem kjörin er til kynningar ef gerð yrði að henni gönguleið.

Í *Jarðabókinni* 1709 (bls. 396) segir hið sama um heimræði frá Víðidalsá og Skeljavík og Kálfanesi, „hefur áður verið rétt gott, nú næsta lítið því fiskur gengur ekki.“ Fjöldi minja er meðfram strandlínu Víðidalsár, allt frá Ártanga í norðri að Galtarhöfða í suðri og er landslag þarna falleg með höfðum og víkum á milli. Minjar eru við Skothús- eða Réttarvík, þ.m.t. réttin sem víkin dregur yngra nafn sitt af [2867-210-213] og stekkjartóft á Stekkjarhöfða [2867-216]. Á Hjallhöfða er líklega naust [2867-218] og hjallur [2867-222] og við hann nokkrar vörður, hugsanlega innsiglarvörður og er að minnsta kosti ein þeirra hol að innan og inni í henni eru bein. Sunnar er að finna grjóthlaðna rétt og tóft [2867-230 og 231] og á Galtarhöfða er grjóthlaðinn landamerkjagurður og við hann varða [2867-232 og 233].

Hátt í 4km eru að selstæðinu á Víðidalsá en það er í svonefndri Selshlíð undir Selhlíðarbrún. Selstöðu er ekki getið í *Jarðabók* frá 1709 en þó er ljóst af þeim minjum sem þarna eru að þarna hefur verið haft í seli um einhvern tíma. Seltóftirnar eru líklega þrjár [2867-290, 291 og 294] auk annarra tófta [2867-292-293]. Hvort öll selin séu frá Víðidalsá er ekki vitað en hugsanlegt er að þarna hafi verið haft í seli frá fleiri bæjum en um það eru þó engar heimildir. Tóftirnar bera með sér að vera ekki allar jafn gamlar og eru sumar mjög gamallegar. Austan tóftanna rennur sellækurinn og austar eru vörður sem hugsanlega hafa varðað selgötuna heim að bæ. Selhlíðin og umhverfi tóftanna er allt gróið og fallett og minjarnar tilvaldar til kynningar en vissulega nokkuð langt frá bæ.

Friðlýstar minjar eru í hvammi gegnt bæjarstæðinu á Víðidalsá og liggja fast neðan við vegslóða sem liggur fram Húsadal. Hluti minjanna er forn [2867-269 og 270 og hugsanlega 2867-358 og 359] og í mólendi upp af hvamminum er meint kuml [2867-360]. Á hvammbrúninni er einnig yngri rétt [2867-357] sem notuð var sem innrekstrarbyrgi og var svæðið kallað Heimraból.

Hættumat

Hættumat er gert á vettvangi fyrir allar skráðar minjar og það er skráð í fornleifaskránni ef hætta er talin steðja að minjunum. Þá eru teknar fram ástæður hættumatsins sem geta t.a.m. verið landbrot, framkvæmdir eða trjárækt. Ef hættumat er ekki tekið fram í fornleifaskrá eru minjarnar ekki metnar í hættu á þeim tíma þegar skráð er. Hætta er skráð í þrjá eftirfarandi flokka samkvæmt stöðlum Minjastofnunar Íslands: *Mikil hætta*, *Hætta* og *Engin hætta*. Að þessu sinni voru 13 minjar skráðar í mikilli hættu, 19 minjar í hættu og 247 minjar voru ekki taldar í hættu. Algengast var að minjar væru í hættu vegna landbrots af völdum sjávar en aðrar hættuorsakir voru vegna rasks, rofs, trjáræktar og framkvæmda. Hættumat minja og hættuorsök eru skráð í hnitaskrá aftast í skýrslunni.

Niðurlag

Fornleifaskráning fór fram í tveimur hlutum, annars vegar haustið 2022 og hins vegar vorið 2023. Almenn má segja að minjar Kálfanesi, Skeljavík og Víðidalsá séu vel varðveittar þrátt fyrir að einhverjar minjar hafi orðið fyrir raski, t.d. er enn að finna fjölda tófta innan túns í Kálfanesi.

Hér að framan hefur verið fjallað um minjar og minjaheildir sem skýrsluhöfundar telja áhugaverðar og geti nýst til fræðslu og upplifunar. Sú umfjöllun er ekki tæmandi og á einkum við um svæði þar sem minjaheildir er að finna, t.d. selstöður eða fornbylí, en einnig eru víða minjar eins og umfangsmiklar mógrafir og tilheyrandi mótóftir, nátthagar og vörður. Slíkar minjar geta einnig verið áhugaverðar til kynningar eða fræðslu, t.d. ef þær eru í námunda við gönguleiðir.

Fornleifaskráningin tekur til þeirra minja er enn sjást á yfirborði eða þar sem staðsetning jarðlægra horfinna minja er þekkt. Þess ber að geta að minjar geta leynst undir yfirborði þótt þær sjáist ekki ofanjarðar. Þar sem fornleifar koma óvænt í ljós ber að tilkynna fundinn til Minjastofnunar Íslands sem ákvarðar um frekari aðgerðir til björgunar eða verndar minjunum.

Kálfanes

Kálfanes - söguágrip

Fyrstu heimildir eru um Kálfanes á 12. öld þegar Þorlákur biskup er sagður hafa komið þar við á visitasíu sinni um Vestfirðingafjórðung til að vígja kirkju á bænum (Sturlunga saga: 180; DI I: 264, 277, 281). Kirkju í Kálfanesi er getið nokkrum sinnum í *Íslenzku fornbréfasafni*, m.a. í Vilchinsmáldaga frá 1397 (DI IV: 130). Í *Jarðabók Árna og Páls* frá upphafi 18. aldar er sögð hálfkirkja í Kálfanesi, þó ekki í mikilli notkun. Jarðardýrleiki er þá 40 hundruð. Kýr, sauðfé og hross eru haldin á jörðinni og virðast aðstæður fyrir sauðfé sér í lagi með ágætum. Nokkur hlunnindi eru talin upp en tekið fram að fiskgegnd hafi minnkað mikið. Ofurlangt sé í selstöðuna og hún því ekki notuð. Eyðibýlið Hvammshús er sagt í Kálfaneslandi, lítinn veg frá túninu, en langt sé síðan það var byggt og geti ekki byggst aftur (JÁP: 391-392).

Í manntali 1703 eru 13 skráðir til heimilis að Kálfanesi og er jörðin þá tvíbýl og er annar húsbóndinn einnig skráður hreppstjóri. Fram eftir 19. öld er jörðin einbýl en í manntali 1870 er aftur orðið tvíbýli í Kálfanesi og árið 1880 er þar þríbýlt og eru 33 skráðir til heimilis. Eftir það fer heimilisfólki fækkandi og eftir það er einbýli í Kálfanesi (Þjóðskjalasafn Íslands. Manntöl).

Þéttbýlið Hólmavík byggist upp í landi Kálfaness og má rekja upphaf kaupsins til búsetu við Hólmavíkina undir lok 19. aldar. Hólmavík varð löggiltur verslunarstaður árið 1890 en frá miðri 19. öld hafði verslun farið fram í skipum sem sigldu á Skeljavík. Árið 1895 var fyrsta bráðabirgðaverslunarhúsið reist á Hólmavík (Jón Jónsson 2003) og var vegferð Hólmavíkur sem kaupsins þar með hafin.

Þorpið Hólmavík stendur undir Kálfanesborgum, en suður úr borgunum ganga tveir litlir tangar fram í fjörðinn og þar á milli er um kílómetra breið vík. Á vestara nesinu eru klettaborgir kallaðar Höfði og þar gengur Sandrif fram í klettakerið Sandsker. Nálægt miðri Hólmavík gekk klettlíf fram að sjó og skipti vikin í tvo hluta. Þar hefur nú verið sprengt úr neðst og Hafnarbrautin liggur á uppfyllingu á jafnsléttu neðan við Klifið.

Á eystri tanganum, Hólmarifi, stendur elsti hluti Hólmavíkurkaupsins, en frá því að verslun hófst 1895 á Hólmavík og fram undir 1930 voru allar byggingar í þorpinu reistar þarna. Fremst á tanganum er dálítill klettahaus sem er kallaður Höfði. Örskammt þar fram af var hólmi sem

var kallaður Árnaklakkur og mjótt sund á milli. Af þessum hólma hefur víkin fengið nafn, en þarna er enginn hólmi lengur. Um miðja 20. öld var byggður grjótgarður frá honum til lands, til að hlífa höfninni fyrir norðansjó og síðar var gerður þar hafnargarður og smábátabryggja í skjólinu árið 1990. Í ritgerð Jóns lærða Guðmundssonar frá aldamótum 1600 segir að Árnaklakkur hafi fengið nafn eftir bóndasyni í Kálfanesi sem synti út í klakkinn eftir æðareggjum. Þá komu aðvífandi stórselir og réðust á hann, en Árni komst upp í fjöru og dó þar (Safn til sögu Íslands III: 70).

Í ferðabók Ólafs Olavíusar, frá 18. öld, er bent á hversu gott hafnarstæði er í Hólmavík. Ólafur taldi nauðsyn að koma á laggirnar verslunarstað við Steingrímsfjörð og stakk upp á Skeljavík eða Hólmavík, en taldi að sú síðarnefnda væri á ýmsan hátt heppilegri. Þar væru betri húsastæði og staðhættir til afgreiðslu skipa og betra vatnsból. Ólafur lýsir aðstæðum og segir að í botni víkurinnar sé sandfjara og þar upp af slétt og grasi gróið. Þarna fann hann leifar af völundarhúsi, tveimur kringlóttum eldstæðum og fimm húsatóttum. Ólafur taldi mannvirkin eftir erlenda kaupmenn sem hefðu rekið verslun í Hólmavík (Ólafur Olavíus, 1964-65: 264-265). Engin ummerki eru sjáanleg um þessi mannvirki og ekki er hægt að finna nákvæma staðsetningu á tanganum, þótt Olavíus hafi meira að segja gert kort af svæðinu.

Völundarhúsið sem Ólafur nefnir er merkilegt, en heimildir eru til um nokkur slík á Íslandi. Þau byggjast á sammiðja hringjum sem eru gerðir með lágum veggjum, hlöðnum úr torfi eða grjóti (Ólafur Olavíus, 1964-65: 264-265; Lúðvík Kristjánsson, 1985, IV: 216-218).

Mynd 2. Yfirlitsmynd af fornleifum í bæjarlandi Hólmavíkur – norðurhluta.

Kálfnaborgir - fornleifaskrá

Kálfnaborgir 2867-1

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Heimild

Staðhættir

Þurrabúð stóð þar sem nú er Hafnarbraut 1 á Hólmavík. Nákvæm staðsetning er ekki þekkt en sagt í heimild að bærinn hafi staðið skammt frá litlum læk sem rennur norðaustan við íbúðarhúsið sem nú stendur á Hafnarbraut 1 (mynd 2).

Lýsing

Húsið, sem byggt var um árið 1878, er horfið og þarna stendur nú íbúðarhús sem sagt er byggt 1935 í fasteignaskrá (Fasteignaskrá: <https://fasteignaskra.is>, skoðuð 25.01.2024). Gera má ráð fyrir einhverri skekkju á hnitpunkti.

Aðrar upplýsingar

„Áður en Hólmavíkurborg varð til var um tíma þurrabúðarlóð í vestanverðri Hólmavíkinni, austan undir Höfðanum. Þar bjuggu Ásgeir Snæbjörnsson og Elínborg Gísladóttir en þau settust að á Hólmavík árið 1878 og hafa trúlega lifað á sjósókn. Bær þeirra stóð í litlum

hvammi, skammt frá við lækjarsytru sem fellur til sjávar rétt við bæinn Hvol (Hafnarbraut 1). Hann ætti því að standa afar nálægt þeim stað sem fyrsti bær Hólmavíkur sem sögur fara af stóð á. Ásgeir og fjölskylda fluttu síðan árið 1883 að Ytri-Ós og bjuggu þar lengstum.“ (Jón Jónsson 2003).

Kálfares 2867-2

Sérheiti: Gullhús

Hlutverk: Beitarhús, sauðahús

Tegund: Heimild

Staðhættir

Húsið er horfið en stóð í nálægð við húsið sem í dag stendur við Hafnarbraut 1 (sjá mynd 2). Við húsið rann lækur sem kallaður var Gulllækur.

Lýsing

Húsið var beitar- eða sauðarhús og var á þeim slóðum sem Ásgeir Snæbjörnsson byggði bæ sinn [2867-1] árið 1878. Gera má ráð fyrir einhverri skekkju á hnitpunkti.

Aðrar upplýsingar

„Nýlega heyrði ég haft eftir Helgu Sigurðardóttur á Hólmavík, dótturdóttur Ásgeirs Snæbjörnssonar, fyrsta íbúa Hólmavíkur, að lækurinn sem Ásgeir byggði bæ sinn við, hafi heitið, eða verið kallaður Gulllækur og beitar- eða sauðarhús, sem þar stóðu hafi verið nefnd Gullhús“ (Óli E. Björnsson 1984: 1).

Kálfares 2867-3

Hlutverk: Uppsátur

Tegund: Heimild

Staðhættir

Örskammt innan við Litlu-Hellu, sem stóð við Hafnarbraut 4, var uppsátur. Litla-Hella stóð á litlum tanga austan við Hafnarbraut 3.

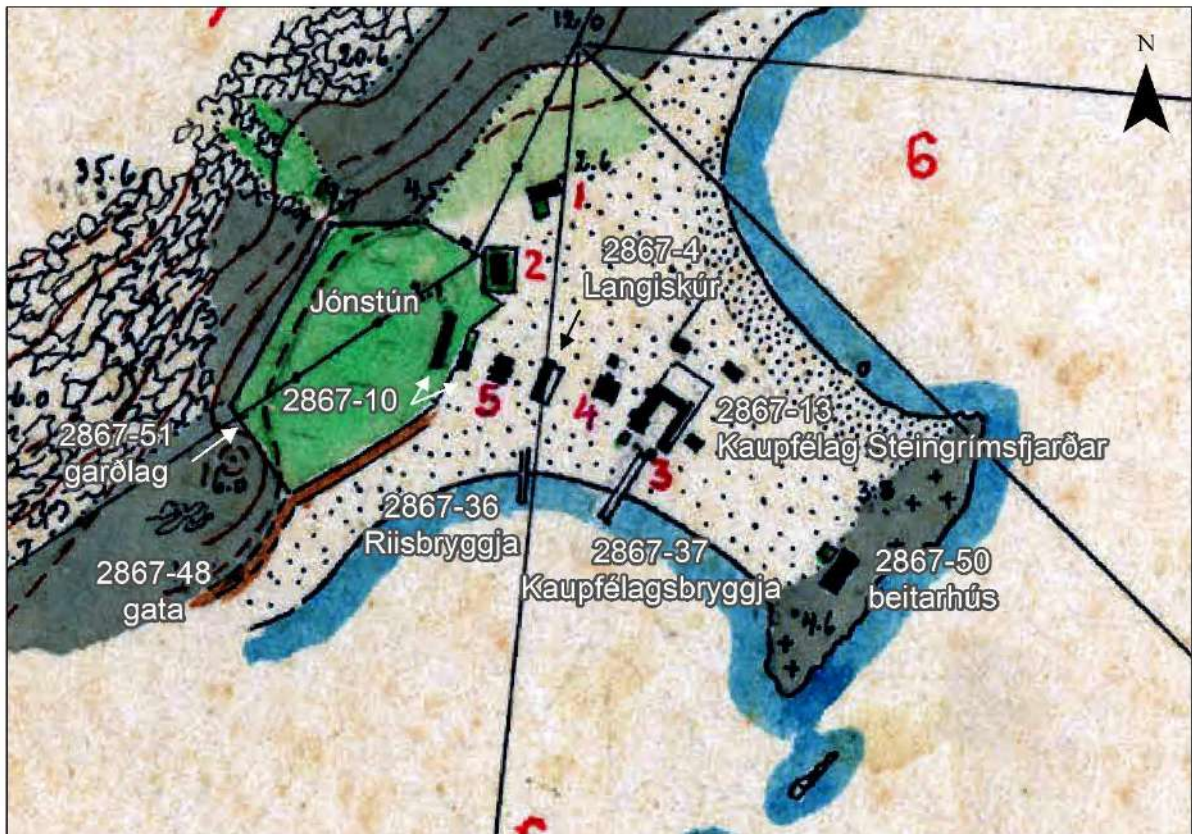
Lýsing

Uppsátrið er horfið, hafi þar verið eitthvert mannvirki. Þar liggur vegur nú mjög nærri sjó og landi hefur verið raskað töluvert. Á loftmynd frá 1958 sjást bátar innan við Litlu-Hellu og var hnitpunktur settur þar.

Aðrar upplýsingar

Í *Það, sem einu sinni var*, endurminningum Jóhanns Hjaltasonar, segir: „Ásgeir mun hafa byrjað að rækja dálítinn túnblett nokkru utar í víkinni, þar sem síðar var kölluð Gamla-

Hólmavík, en uppsátur hafði hann örskammt innan til við núverandi Litlu-Hellu.“ (Jóhann Hjaltason 1973: 40-41).

Mynd 3. Kort af Hólmavík árið 1912. Inn á kortið eru merkt þau hús og mannvirki sem eru horfin auk götu [2867-48] sem enn er til staðar. Heimild/Bæjarteikningar Dana, fengnar af heimasíðu Landmælinga, www.lmi.is

Kálfanes 2867-4

Sérheiti: Langiskúr

Hlutverk: Verslun, vörugæymsla

Tegund: Heimild

Staðhættir

Samkvæmt heimildamanni stóð Langiskúr austan við Café Riis [Hafnarbraut 39] þar sem nú er malbikuð gata og er húsið horfið (munnl. heimild: Jón Jónsson 2023).

Lýsing

Húsið var byggt um eða upp úr 1895 og var rífið um 1950 sbr. heimild hér að neðan. Þetta hús er líklega merkt á uppdrátt af Hólmavík frá 1912 á milli húsa nr. 4 og 5 (sjá mynd 3). Húsið var aflangt og snéri norður-suður.

Mynd 4. Langiskúr [2867-4] sést hér lengst til hægri á myndinni. Líklegt er að svarti hlutinn sé seinni tíma viðbót. Myndin er tekin 1927-28. Mynd fengin frá Rannsóknasetri HÍ á Ströndum.

Aðrar upplýsingar

„Sumarið 1894 auglýsti kaupmaðurinn R.P. Riis sem hafði haft mest umsvif við verslun í Skeljavík að hann myndi ekki sigla þangað oftari og var þá gengið í að fá kaupmann til að hefja verslun á Hólmavík. Haustið 1895 var mæld út lóð og sama ár hóf Björn Sigurðsson, kaupmaður í Skarðsstöð á Skarðsströnd í Dalasýslu, verslun í bráðabirðaskúr sem var hvort tveggja verslun og vörugeymsla. Skúrin var kallaður Langiskúr og var rifinn um 1950“ (Jón Jónsson 2003).

Kálfanes 2867-8

Hlutverk: Fjárhús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Sunnan og neðan við íbúðarhúsið við Borgabraut 2 á Hólmavík er fjárhústóft og norðaustur frá henni liggur grjóthlaðið garðlag [2867-9] upp við brekku.

Mynd 5. Fjárhús [2867-8], horft til norðvesturs og sést í íbúðarhúsið við Borgabraut 2 í baksýn.

Lýsing

Tóftin er 5x6,5m að utanmáli og hafa dyr snúið til suðausturs. Líklega hefur verið timburpil á framhliðinni. Veggir eru grjóthlaðnir í streng og eru nokkuð veglegir steinar í hleðslunni. Fyrir miðri tóft er grjóthlaðinn garði en innst á honum sést í steypa plötu. Tóftin er hlaðin upp við klett sem er þá norðvesturveggur hennar. Suðvesturveggur er mikið hruninn en norðausturveggur stendur þokkalega. Veggir eru 50-120cm háir og rúmlega 2m á breidd.

Aðrar upplýsingar

Aldur er óviss og hugsanlegt að tóftin sé ekki nógu gömul til að teljast til fornleifa skv. lögum.

Mynd 6. Fjárhúsin [2867-8] eru afmörkuð með hvítum ferhyrningi og garðurinn [2867-9] teiknaður sem hvít lína.

Kálfanes 2867-9

Hlutverk: Girðing, túngarður

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Sunnan og neðan við íbúðarhúsið á Borgabraut 2 á Hólmavík er tóft [2867-8] og norðaustur frá henni liggur grjóthlaðið garðlag upp við brekku.

Lýsing

Garðlagið er 7m langt og liggur suðvestur-norðaustur. Það er

grjóthlaðið, upp við brekku eða bakka og er mest 70cm hátt. Óljósara garðlag liggur til suðvesturs frá fjárhústóftinni. Á loftmynd frá 1958 sést að garðlagið hefur verið mun lengra og afmarkað svæði sem hefur verið 20x25m að utanmáli (LMI-Kort-LI240-LI2-9290). Hugsanlega hefur verið þarna smá tún eða að garðlagið hefur verið til að halda fénu inni.

Aðrar upplýsingar

Aldur er óviss og hugsanlegt að garðlagið sé ekki nógu gamalt til að teljast til fornleifa skv. lögum.

Mynd 7. Garðlag [2867-9]. Horft er til norðurs.

Kálfanes 2867-10

Hlutverk: Óþekkt, geymslur

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Á uppdrætti af Hólmavík frá 1912 sjást tvær aflangar byggingar vestan við Riis hús (nr. 5). Þessar byggingar tilheyrðu Riis verslun og var íshús nær og svefnloft verkamanna yfir, en fjós og hlaða fjær. Húsin voru aflöng og snéru norður-suður og var vestasta húsið inni á túnskikanum (Jónstúni) sem var vestast í bænum. Á loftmynd frá 1958 (LMI-Kort-LI240-LI2-9290) sjást byggingar fast vestan við Riis húsið á sama stað og austara húsið á uppdrættinum, en það var rifið um 1980. Þarna er nú malarbórið bílastæði.

Mynd 8. Mógrafir [2867-11] eru teiknaðar inn á með hvíttri brotalínu.

Kálfanes 2867-11

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Austan og norðan við Grunnskólann á Hólmavík voru mógrafir sem ekki sjást í dag, að hluta til vegna framkvæmda og að hluta til vegna gróðurs sem vex á svæðinu. Mógrafirnar sjást á loftmynd frá 1958 og voru mældar upp af henni [LMI-Kort-LI2-9290]. Mógrafarsvæðið var um 2500m² að stærð. Þarna heitir Mómýri samkvæmt uppdrætti Benedikts B. Bjarman frá 1985.

Kálfanes 2867-13

Sérheiti: Verslunarfélag Steingrímsfjarðar og síðar Kaupfélag Steingrímsfjarðar

Hlutverk: Verslun

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Hús Verslunarfélags Steingrímsfjarðar, sem síðar varð að Kaupfélagi Steingrímsfjarðar, stóðu norðan við Kaupfélagsbryggjuna þar sem nú er Höfðagata 3. Húsin brunnu árið 1931 sbr. heimild hér að neðan og þarna standa aðrar byggingar í dag. Á uppdrættinum er merkt ein stór bygging og síðan þrjár minni í kringum hana (sjá mynd 3).

Aðrar upplýsingar

Á heimasíðu Strandabyggðar segir af upphafi verslunar á Hólmavík: „Verslunarfélag Steingrímsfjarðar, sem var forveri Kaupfélagsins var svo stofnað 29. desember 1898 ... Fyrsta hús kaupfélagsins hefur sennilega verið reist nálægt aldamótunum en Verslunarfélagið var fyrst pöntunarfélagsskapur ... Kaupfélag Steingrímsfjarðar óx hratt, en í september 1931 varð það fyrir verulegu áfalli. Þá kom upp eldur í kaupfélagshúsunum og brunnu þau nær öll; íbúðarhús, verslunin, nærri nýtt sláturhús og nokkur geymsluhús. Engu var bjargað af vörum eða innanstokksmunum. Eitt nýbyggt steinsteypt geymsluhús stóð eftir en í því voru geymd

útlend matvara. Í þessu húsi, sem nú hýsir Galdrasýningu á Ströndum, var verslað áfram og endurbygging hófst strax vorið eftir.“ (Strandabyggð e.d., skoðað 26.01.2024).

Mynd 9. Minjar [2867-15-32]. Sunnan undir byggðinni á Hólmavík, meðfram sjónum er fjöldi minja, m.a. tóftir lítils býlis með túngarði, naust, hjallar og matjurtagarðar.

Kálfanes 2867-15

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Tóft

Hættumat: Mikil hætta vegna landbrots, tóftin liggur fram á sjávarbakka.

Staðhættir

Syðst í Hólmavík, um 35m suðaustan við Austurtún 14 (sjá mynd 9), norðan við minnismerki Stefáns Sigurðssonar, skálds frá Hvítadal, stóð hús. Tóft þess er á litlum höfða við sjóinn.

Mynd 10. Tóft [2867-15], horft til SA.

Lýsing

Húsið var byggt árið 1884 (munnl. heimild: Jón Jónsson, 29. janúar 2024). Ekki er vitað hvort tóft [2867-15] eða dæld [2867-16] eru leifar hússins, en líklegra þykir að það sé tóftin [2867-15]. Tóftin er þrískipt með tveimur inngöngum í suður og einum í norðaustur. Hún er um 8x13m að utanmáli, grjóthlaðin og mjög grasi gróin. Veggir eru um 0,7m á hæð og um 1,7m á breidd.

Aðrar upplýsingar

„Sama ár og Ásgeir og Elínborg fluttu frá Hólmavík fluttu Sigurður snikkari og kirkjusmiður Sigurðsson og Guðrún Jónsdóttir frá Felli í Kollafirði að Kálphanesi og bjuggu þar eitt ár. Síðan fluttu þau niður í víkina og byggðu sér nýjan bæ töluvert utar, á túnbletti sem Ásgeir hafði byrjað að rækta. Sigurður vann fyrir sér alla ævi sem smiður, en hann lærði trésmíði í Flatey á Breiðafirði. Þarna bjuggu þau í fjögur ár og þar fæddist sonur þeirra hjóna, Stefán skáld frá Hvítadal, í október 1887. ... Minnisvarði um Stefán var reistur nærri fæðingarstað hans árið 1990“ (Jón Jónsson 2003). Í *Það, sem einu sinni var* segir enn fremur: „Bær Sigurðar snikkara var töluvert utar (sunnar) en hinn fyrri byggð Ásgeirs. Stóð hann efst í túninu á barði sem þar er, norðan undir nyrztu klettaborg Höfðans. Tótt þessa bæjar var enn mjög skýr og veggir lítt rofnir þau ár, sem ég minnst þeirra (1906-11). Þarna bjó Sigurður ásamt fjölskyldu sinni í fjögur ár og þar fæddist sonur þeirra hjóna, Stefán skáld frá Hvítadal (11/10/1887).“ (Jóhann Hjaltason 1973: 41).

Kálphanes 2867-16

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Dæld

Staðhættir

Syðst í Hólmavík, um 5m sunnan við tóft [2867-15], beint norðan við minnismerki Stefáns Sigurðssonar, skálds frá Hvítadal, er dæld á litlum höfða við sjóinn.

Lýsing

Dældin er um 6,5x11m að utanmáli og algróin. Hún er á bæjarstæði þar sem Sigurður snikkari og Guðrún kona hans byggðu bæ árið 1884 og bjuggu í fjögur ár, sbr. heimild hér að neðan. Óvíst er um hlutverk.

Mynd 11. Dæld [2867-16], horft til SA.

Kálfanes 2867-17

Hlutverk: Túngarður

Tegund: Garðlag

Hættumat: Mikil hætta vegna landbrots

Staðhættir

Um 10m norðvestan við tóft [2867-15] er grjóthlaðið garðlag.

Lýsing

Túngarðurinn er grjóthlaðinn, um 74m

langur og um 0,8m á breidd. Garðlagið er slitrótt, grjótið allt gróið mosa og skófum og sums staðar einnig grasi. Það liggur norðvestur-suðaustur með fjörunni á 11 metra kafla áður en það sveigir til vesturs á 14m kafla. Á vesturkaflanum er 2m breitt gat, hugsanlega hefur þar verið op. Þá hefur garðlaginu verið raskað á parti þar sem jörð hefur greinilega verið unnin en heldur áfram norður-suður á 23m kafla, um 35m suðvestur af enda vesturkaflans. Þá slitnar garðlagið aftur á um 18m kafla, áður en það heldur áfram til suðausturs og endar við fjöruna þar sem endi þess er að brotna í sjóinn.

Aðrar upplýsingar

Á loftmynd frá 1958 sést garðurinn glögglega og nær þá alveg utan um túnið umhverfis bæinn [2867-15 og 16], nema að austan þar sem er fjara (LMI-Kort-LI240-LI2-9290). Garðlagið hefur raskast í seinni tíð vegna framkvæmda.

Mynd 12. Túngarður [2867-17], horft til NV.

Kálfanes 2867-18

Hlutverk: Naust

Tegund: Tóft

Hættumat: Mikil hætta vegna landbrots

Staðhættir

Syðst í Hólmavík, tæpum 30m suður af höfðanum, sem bær Sigurðar snikkara (dæld [2867-16] og tóft [2867-15]) stóð á, eru tóftir nausts.

Lýsing

Tóftin er tvískipt, vestara hólfið er minna það austara. Öll tóftin er um 6x12,5m að utanmáli.

Mynd 13. Naust [2867-18], horft til SA.

Veggir eru grjóthlaðnir og um 2m á breidd en algrónir. Tóftin snýr austur-vestur og er að brotna í sjó fram að austanverðu en þar er jafnframt eina opið á tóftinni. Óvíst er hvort þar hafi verið op áður en sjórinn fór að brjóta af tóftinni.

Kálfanes 2867-20

Hlutverk: Naust

Tegund: Tóft

Hættumat: Mikil hætta vegna landbrots

Staðhættir

Við fjöruna, um 85m suðaustan við Víkurtún 6 á Hólmavík, er tóft, sú fyrsta í röð sex tófta [2867-20, 21, 22, 23, 24 og 27] sem liggja með stuttu millibili við fjöruna þar sem hún liggur norðaustur-suðvestur áður en hún sveigir til norðvesturs inn í Skeljavík.

Lýsing

Tóftin er einföld, um 4x9m að utanmáli og algróin grasi. Veggir eru grjóthlaðnir, um 1,6m á breidd og um 0,6m á hæð. Tóftin snýr norðvestur-suðaustur og er að brotna í sjó fram að suðaustanverðu en þar er jafnframt eina opið á tóftinni. Þó er óvíst hvort þar hafi verið op áður en sjórinn fór að brjóta af tóftinni.

Mynd 14. Naust [2867-20], horft til SA.

Kálfanes 2867-21

Hlutverk: Naust

Tegund: Tóft

Hættumat: Mikil hætta vegna landbrots

Staðhættir

Um 10m suðvestan við naust [2867-20] er önnur tóft. Hún er hluti af röð sex tófta [2867-20, 21, 22, 23, 24 og 27] sem liggja með stuttu millibili við fjöruna þar sem hún liggur norðaustur-suðvestur áður en hún sveigir til norðvesturs inn í Skeljavík.

Mynd 15. Naust [2867-21], horft til SV.

Lýsing

Tóftin er um 4,5x7,5m að utanmáli og algróin grasi. Veggir eru grjóthlaðnir, um 1,6m á breidd

og um 0,7m á hæð. Tóftin snýr norðvestur-suðaustur og er að brotna í sjó fram að suðaustanverðu en þar er jafnframt eina opið á tóftinni. Þó er óvíst hvort þar hafi verið op áður en sjórinn fór að brjóta af tóftinni.

Kálfanes 2867-22

Hlutverk: Naust

Tegund: Tóft

Hættumat: Hætta vegna landbrots

Staðhættir

Um 6,5m vestan við tóft [2867-21] er önnur tóft. Hún er hluti af röð sex tófta [2867-20, 21, 22, 23, 24 og 27] sem liggja með stuttu millibili við fjöruna þar sem hún liggur norðaustur-suðvestur áður en hún sveigir til norðvesturs inn í Skeljavík.

Lýsing

Tóftin er um 4,5x7,5m að utanmáli og grasi gróin. Veggir eru grjóthlaðnir, algrónir grasi, um 1,6m á breidd og um 0,6m á hæð. Tóftin snýr norðvestur-suðaustur og er opin í suðausturendann.

Mynd 16. Naust [2867-22], horft til suðurs.

Kálfanes 2867-23

Hlutverk: Hjallur

Tegund: Tóft

Hættumat: Hætta vegna landbrots

Staðhættir

Um 5m sunnan við tóft [2867-22] er önnur tóft. Hún er hluti af röð sex tófta [2867-20, 21, 22, 23, 24 og 27] sem liggja með stuttu millibili við fjöruna þar sem hún liggur norðaustur-suðvestur áður en hún sveigir til norðvesturs inn í Skeljavík.

Mynd 17. Hjallur [2867-23], horft til NA.

Lýsing

Tóftin er um 7,5x8m að utanmáli og grasi gróin. Veggir eru grjóthlaðnir, algrónir grasi, um 2,5m á breidd og um 0,8m á hæð. Tóftin snýr norðaustur-suðvestur og er opin í báða enda. Þetta hefur að líkindum verið hjallur með timburþili að norðaustan og suðvestan.

Kálfanes 2867-24

Hlutverk: Óþekkt, náttúrulegt

Tegund: Niðurgröftur með hleðslu (tóft)

Hættumat: Mikil hætt vegna landbrots

Staðhættir

Um 13,5m suðvestan við tóft [2867-23] er niðurgröftur með hleðslu, hugsanlega tóft. Minjarnar eru hluti af röð sex tófta [2867-20, 21, 22, 23, 24 og 27] sem liggja með skömmu millibili við fjöruna þar sem hún liggur norðaustur-suðvestur áður en hún sveigir til norðvesturs inn í Skeljavík.

Lýsing

Niðurgröfturinn er um 3,5x7m að utanmáli og grasi gróinn. Hann snýr norðvestur-suðaustur. Smá brún, mest 10-20cm há, er á niðurgreftrinum. Í niðurgreftrinum er grjót, mögulega hleðsla, en hugsanlega er um náttúrumyndun að ræða.

Mynd 18. Niðurgröftur [2867-24], horft til SA.

Kálfanes 2867-25

Hlutverk: Hjallur

Tegund: Tóft

Hættumat: Mikil hætt vegna landbrots

Staðhættir

Úti á Sandskeri sem er um 115m frá landi og um 123m suðaustur af nausti [2867-23] er tóft.

Lýsing

Tóftin er um 4,5x6m að utanmáli. Veggir eru grjóthlaðnir, fallnir, allt að 1,7m á breidd og um 0,5m á hæð. Tóftin snýr norður-suður, opin í báða enda en er að brotna í sjóinn að norðanverðu. Á loftmynd frá árinu 2020 sést að norðurhlutinn hefur rofnað nokkuð á síðustu árum.

Mynd 19. Tóft [2867-25], horft til SV.

Aðrar upplýsingar

Samkvæmt *Dagbók Jóns gamla Jónssonar* voru hjallar á Sandskerinu á 19. öld.

Kálfnæs 2867-26

Hlutverk: Óþekkt, þurkkreitur?

Tegund: Garðlag

Hættumat: Mikil hætta vegna landbrots

Staðhættir

Austan við tóft [2867-25], á Sandskeri sem er um 115m frá landi, er hleðsla eða röð af grjóti sem liggur í sveig og myndar smá garðlag.

Lýsing

Grjóthlaðið garðlag, um 17,5m langt, mest um 60cm á breidd og um 0,3m á hæð. Það myndar sveig til suðvesturs frá tóft [2867-25].

Mynd 20. Garðlag [2867-26], horft til austurs.

Kálfnæs 2867-27

Hlutverk: Naust, sjóbúð

Tegund: Tóft

Hættumat: Hætta vegna landbrots

Staðhættir

Um 65m vestan við niðurgroft [2867-24] er tóft. Hún er hluti af röð sex tófta [2867-20, 21, 22, 23, 24 og 27] sem liggja með stuttu millibili við fjöruna þar sem hún liggur liggur norðaustur-suðvestur áður en hún sveigir til norðvesturs inn í Skeljavík.

Mynd 21. Naust [2867-27], horft til SA.

Lýsing

Tóftin liggur norðvestur-suðaustur og er þrískipt, tvö hólfi eru suðvestanvert og eitt norðaustanvert. Hugsanlega naust til norðausturs og sjóbúð til suðvesturs. Tvö op eru á tóftinni og snúa bæði til suðausturs. Tóftin er um 8,5x9,5m að utanmáli, grjóthlaðin og grasi gróin. Veggir eru um 30-70cm á hæð og mest um 1,7m á breidd.

Kálfanes 2867-28

Hlutverk: Matjurtagarður

Tegund: Garðlag

Hættumat: Hætta vegna landbrots og trjáræktar

Staðhættir

Í Skeljavík, um 33m norðvestan við tóft [2867-27] er matjurtagarður. Garðurinn liggur rétt ofan við fjöruna, nyrst og austast í Skeljavík.

Mynd 22. Matjurtagarður [2867-28], horft til vesturs.

Lýsing

Garðurinn er nær alveg ferningslaga, 10x10,7m að utanmáli, og grasi gróinn. Langhliðar liggja norðvestur-suðaustur. Smá op er á suðurhorni garðsins. Garðlagið er grjóthlaðið en hleðslan er um 0,5m á breidd og um 0,4m á hæð. Á, í og við garðlagið vaxa tré.

Kálfanes 2867-29

Hlutverk: Matjurtagarður

Tegund: Garðlag

Hættumat: Hætta vegna trjáræktar

Staðhættir

Upp af fjörunni, nyrst og austast í Skeljavík, um 5m norðan við matjurtagarð [2867-28] er annar matjurtagarður.

Mynd 23. Matjurtagarður [2867-29], horft til NNV.

Lýsing

Garðurinn er tvískiptur, langhliðar liggja norðvestur-suðaustur og garðurinn skiptist nokkurn veginn um miðju með garðlagi sem liggur norðvestur-suðaustur. Hólfið sem er norðvestanmegin er 13,4x7,9m, eða ögn lengra og mjórra

en suðausturhólflið sem er 10,2x11,3m. Á norðvesturhólfinu er jafnframt op á vesturhorninu en á suðausturhólfinu eru tvö op, annað á vesturhorninu en hitt á suðurhorninu. Garðlagið er hlaðið úr grjóti en algróið grasi. Veggir eru um 1m á breidd og um 0,6m á hæð. Innan og utan við garðlagið vaxa tré á stangli.

Kálfanes 2867-30

Hlutverk: Naust

Tegund: Tóft

Hættumat: Mikil hætta vegna landbrots

Staðhættir

Um 21m vestan við matjurtagarð [2867-28] er tóft sem liggur alveg við fjöruna, nyrst og austast í Skeljavík.

Lýsing

Tóftin er tvískipt, liggur norður-suður og er að brotna í sjó fram að sunnanverðu en þar eru jafnframt tvö op á tóftinni. Þó er óvíst hvort þar hafi verið op áður en sjórinn fór að brjóta af tóftinni. Tóftin er um 6,5x9,5m að utanmáli, grjóthlaðin og grasi gróin. Veggir eru um 0,8m á hæð og 2m á breidd.

Mynd 24. Naust [2867-30], horft til SA.

Kálfanes 2867-31

Hlutverk: Óþekkt, naust

Tegund: Tóft

Hættumat: Hætta vegna landbrots og trjáræktar

Staðhættir

Í Skeljavík, fast norðan við tóft [2867-30] er önnur tóft.

Lýsing

Tóftin liggur norður-suður, með op til suðurs og er um 6x6m að utanmáli. Veggir eru um 0,7m á hæð og 2m á breidd. Tóftin er grjóthlaðin og algróin grasi. Tóftin er mögulega eldri en tóftin sem er framar á sjávarbakkanum [2867-30]. Á og við tóftina vaxa tré.

Mynd 25. Naust [2867-31], horft til NV.

Kálfanes 2867-32

Hlutverk: Naust

Tegund: Tóft

Hættumat: Hætta vegna landbrots og trjáræktar

Staðhættir

Um 52m vestan við tóft [2867-30] er önnur tóft sem liggur skammt ofan við fjöruna í Skeljavík.

Lýsing

Tóftin liggur norður-suður, með op til suðurs og er um 8x12,5m að utanmáli, grjóthlaðin og algróin. Veggir eru um 0,7m á hæð og 1-2m á breidd.

Mynd 26. Naust [2867-32], horft til NA.

Kálfanes 2867-36

Sérheiti: Riisbryggja

Hlutverk: Bryggja

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Um aldamótin 1900 voru Riisbryggja og Kaupfélagsbryggja byggðar á Hólmavík. Þær eru báðar horfnar undir landfyllingar en sjást á uppdrætti frá 1912 en á loftmynd frá 1958 er Riisbryggjan horfin en Kaupfélagsbryggjan enn til staðar. Riisbryggjan var á milli og sunnan við húsin á Hafnarbraut 22 og Höfðagötu 2.

Aðrar upplýsingar

„Um aldamótin 1900 voru byggðar fyrstu bryggjur á Hólmavík, tvær trébryggjur sem hétu eftir eigendunum, Riisbryggja og Kaupfélagsbryggja“ (Jón Jónsson 2003).

Kálfanes 2867-37

Sérheiti: Kaupfélagsbryggja

Hlutverk: Bryggja

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Um aldamótin 1900 voru Riisbryggja og Kaupfélagsbryggja byggðar á Hólmavík. Þær eru

báðar horfnar undir landfyllingar en sjást á uppdrætti frá 1912 og Kaupfélagsbryggjan sést einnig á loftmynd frá 1958 en þá er Riisbryggjan horfin (LMI-Kort-LI24-LI2-9290). Kaupfélagsbryggjan var á milli og sunnan við Höfðagötu 8 og 10 (sem nú hýsir Galdrasýningu á Ströndum). Kaupfélagsbryggjan sést á loftmyndum frá 1974 en er horfin árið 1976 (LMI-Kort-D16-D-5609-qv; LMI-Kort-E04-E-0933-qv).

Aðrar upplýsingar

„Um aldamótin 1900 voru byggðar fyrstu bryggjur á Hólmavík, tvær trébryggjur sem hétu eftir eigendunum, Riisbryggja og Kaupfélagsbryggja“ (Jón Jónsson 2003).

Kálfanes 2867-37

Sérheiti: Verslunarfélag Steingrímsfjarðar og síðar Kaupfélag Steingrímsfjarðar

Hlutverk: Verslun

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Um aldamótin 1900 var fyrsta hús kaupfélagsins reist. Húsið brann árið 1931 ásamt öðrum húsum kaupfélagsins.

Aðrar upplýsingar

Á heimasíðu Strandabyggðar segir af upphafi verslunar á Hólmavík: „Verslunarfélag Steingrímsfjarðar, sem var forveri Kaupfélagsins var svo stofnað 29. desember 1898 ... Fyrsta hús kaupfélagsins hefur sennilega verið reist nálægt aldamótunum en Verslunarfélagið var fyrst pöntunarfélagsskapur ... Kaupfélag Steingrímsfjarðar óx hratt, en í september 1931 varð það fyrir verulegu áfalli. Þá kom upp eldur í kaupfélagshúsunum og brunnu þau nær öll; íbúðarhús, verslunin, nærri nýtt sláturhús og nokkur geymsluhús. Engu var bjargað af vörum eða innanstokksmunum. Eitt nýbyggt steinsteypt geymsluhús stóð eftir en í því voru geymd útlend matvara. Í þessu húsi, sem nú hýsir Galdrasýningu á Ströndum, var verslað áfram og endurbygging hófst strax vorið eftir.“ (Strandabyggð e.d., skoðað 26.01.2024).

Kálfanes 2867-40

Hlutverk: Útihús

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Um 4m austan við íbúðarhúsið á Kópsnesi er hlaðinn grunnur undan húsi.

Lýsing

Grunnurinn er grjóthlaðinn, um 6,5x8m að utanmáli og grasi gróinn. Veggir eru um 0,5m á hæð og um 0,5-0,7m á breidd, styrktir með steypu. Þarna sést hús á loftmynd frá 1958, sambyggt þeim húsum sem nú standa og er óvíst hvort húsgrunnurinn teljist til fornleifa (LMI-Kort-LI24-LI2-9290).

Mynd 27. Útihús [2867-40], horft til SV.

Kálfanes 2867-42

Sérheiti: Sigguhellir

Hlutverk: Sögustaður

Tegund: Náttúruminjar

Staðhættir

Um 500m norðan við nyrstu byggð á Hólmavík, er hellir. Hellirinn er rétt ofan/vestan við bíslóða sem liggur með strandlengjunni frá Hólmavík norður fyrir Kálfanesborgir og að Ósi. Hellirinn sést vel frá slóðanum.

Mynd 28. Sigguhellir [2867-42], horft til vesturs.

Lýsing

Sigguhellir er lágur og ílangur hellisskúti í lágu klettabelti, ekki mjög djúpur. Erfitt er að gera sér í hugarlund að manneskja gæti hafa hafst hér við þar sem ekki væri hægt að vera uppréttur í hellinum.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Kálfaness segir: „Út frá Vallnesi, ofan vegarins, er Sigguhellir. Átti Ólafur kollabor, sem bjó á Kálfanesi, að því er BF segir, á fyrri hluta 19. aldar, að hafa látið hjákonu sína halda til í helli þessum.“ (1978: 4).

Kálfanes 2867-43

Hlutverk: Matjurtagarður

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Um 18m vestan við íbúðarhúsið á Borgarbraut 37 á Hólmavík og um 18m norðvestan við Borgarbraut 35 er matjurtagarður. Hann er 60m vestur af svæði þar sem áður var fjöldi matjurtagarða [2867-44].

Lýsing

Garðlagið myndar ferning, um 8,5x8,5m að utanmáli, og grasi gróið. Veggir eru um 1m á breidd. Op er á norðurhorni garðsins.

Kálfanes 2867-44

Hlutverk: Matjurtagarðar

Tegund: Garðlag

Hættumat: Hætta vegna trjáræktar

Staðhættir

Fast norðan við nyrstu byggð á Hólmavík eru matjurtagarðar sem eru að hluta til enn í notkun. Á loftmynd frá 1958 (LMI-Kort-LI24-LI2-9290) sést að þarna var fjöldi garða sem lágu

Mynd 29. Matjurtagarður [2867-44], horft til SA.

saman og er aðeins hluti þeirra enn sjáanlegur. Þessir garðar verða hér skráðir saman sem eitt stórt ræktunarsvæði og er utanmál þess teiknað af fyrrnefndri loftmynd.

Lýsing

Garðlögin sem sjást í dag eru 21,5x48m að utanmáli og liggja norður-suður. Eitt garðlag liggur langsum norður-suður á um 45m kafla og fjögur garðlög liggja austur-vestur, niður frá ílanga garðlaginu og að veginum, og skipta garðinum þannig í þrennt. Garðlögin eru allt að 2,5m að breidd og 1m á hæð. Vestan við matjurtagarðinn endilangan, eða á um 39m kafla, er svo niðurgröftur, leifar matjurtagarðs sem er að hluta horfinn. Matjurtagarðarnir náðu áður yfir svæði sem var í heild sinni 130m langt frá norðri til suðurs og lá fast vestan við Kópnesbraut. Það var 8x30m breitt frá austri til vesturs og virðast hafa verið um 15 smærri garðar innan svæðisins. Tré vaxa nú á hluta svæðisins.

Kálfanes 2867-45

Hlutverk: Matjurtagarður

Tegund: Garðlag

Hættumat: Hætta vegna vegagerðar og landbrots

Staðhættir

Um 30m norðvestan við matjurtagarð [2867-44], rétt neðan við Kópnesbraut, við fjöruna, er matjurtagarður.

Mynd 30. Matjurtagarður [2867-45], horft til SA.

Lýsing

Garðlagið myndar ferning, 8,5x8,5m að utanmáli, og er grasi gróið. Veggir eru um 0,8m á breidd og 1m á hæð. Garðlagið er nær alveg opið að vestanverðu, við veginn, hugsanlega hefur sá hluti garðlagsins raskast við vegaframkvæmdir, einnig er op á suðausturhorninu, hugsanlega vegna ágangs sjávar.

Kálfanes 2867-46

Hlutverk: Vörður

Tegund: Heimild

Staðhættir

Vörður voru við leið sem lá frá beitarhúsum [2867-50] frá Kálfanesi, sem staðsett voru á svonefndu Hólmarífi sem nú er í landi Hólmavíkur, upp yfir Borgirnar og heim undir tún í Kálfanesi.

Lýsing

Vörðurnar fundust ekki við skráningu og eru að líkindum flestar eða allar horfnar.

Aðrar upplýsingar

Í *Það, sem áður var*, endurminningum Jóhanns Hjaltasonar, segir: „Fyrrum munu hafa staðið þar um hundruð ára beitarhús útigöngusauða Kálfanesbænda. Vegna milliferða sauðamanna, í vetrarbyrjun og dimmviðri, var vörðuð leið upp yfir Borgirnar og heim undir tún í Kálfanesi. Voru það grjótvörður þvert yfir Brandskjólin, en byggðar úr torfi og mun þéttari yfir einkennalaust og allvíðáttumikið sléttlendi Kálfanesflóans“ (Jóhann Hjaltason 1973: 39). Í örnefnaskrá segir: „Eftir honum [Kálfanesflóa] var röð af torfvörðum með nokkurra metra millibili. Þær voru til að vísa veg að sauðahúsum, sem stóðu niðri á Hólmarífi (13)“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 3).

Kálfanes 2867-49

Hlutverk: Leið

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Leið lá austur frá beitarhúsum [2867-50] frá Kálfanesi, sem stóðu á svonefndu Hólmarifi sem nú er tilheyrir Hólmavík, og vestur yfir Borgirnar og Kálfanesflóa til Kálfaness. Leiðarinnar sjást engin merki í dag.

Aðrar upplýsingar

Í *Það, sem áður var*, endurminningum Jóhanns Hjaltasonar, segir: „Fyrum munu hafa staðið þar um hundruð ára beitarhús útigöngusauða Kálfanesbænda. Vegna milliferða sauðamanna, í vetrarbyrjun og dimmviðri, var vörðuð leið upp yfir Borgirnar og heim undir tún í Kálfanesi. Voru það grjótvörður þvert yfir Brandskjólin, en byggðar úr torfi og mun þéttari yfir einkennalaust og allvíðáttumikið sléttlendi Kálfanesflóans“ (Jóhann Hjaltason 1973: 39). Í örnefnaskrá segir: „Eftir honum [Kálfanesflóa] var röð af torfvörðum með nokkurra metra millibili. Þær voru til að vísa veg að sauðahúsum, sem stóðu niðri á Hólmarifi (13)“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 3).

Kálfanes 2867-47

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Um 11m suðvestan við Höfðagötu 2 á Hólmavík, ofan á litlum kletti, er tóft. Um er að ræða lítið ósnert svæði austan við höfnina, innan um götur og hús.

Lýsing

Tóftin er grjóthlaðin og er 4,5x9,5m að utanmáli. Hún liggur NNA-SSV og er byggð upp við lítinn klett. Veggir eru um 1,2m á breidd og um 0,4m á hæð.

Mynd 31. Hluti tóftar [2867-47]. Horft til NV.

Mynd 32. Minjar austast á Hólmanesrífi. Beitarhús [2867-50] er að líkindum horfið en tóft [2867-47] er að líkindum húsinn tvö sem sjást neðarlega á mynd og eru afmörkuð með hvítum ferningi.

Kálfnanes 2867-50

Hlutverk: Beitarhús

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Á svonefndum Rifshaus, austast á hafnarsvæði Hólmavíkur stóðu fyrrum beitarhús sem nú eru horfin. Húsin stóðu þar sem nú er Höfðagata 2 á Hólmavík.

Aðrar upplýsingar

Í Það, sem einu sinni var segir: „Í æsku minni á þessum slóðum voru t.d. klettarnir yzt á Rifinu oft kallaðir Rifshaus, en einnig Höfði. Ef til vill hefur síðara heitið þá fyrst komið upp fyrir alvöru, er mannabyggð hófst á Rifinu, skömmu fyrir aldamótin síðustu. Fyrrum munu hafa staðið þar um hundruð ára beitarhús útigöngusauða Kálfnanesbænda“ (Jóhann Hjaltason 1973: 39). Í

örnefnaskrá segir: „Yzt á því [sandrifinu] er klettastabbi, sem hallar mót austri, nefndur Rifshaus (46) eða Höfði (47) [...] Austan á honum stóðu gömlu sauðahúsin, sem áður er getið“ (Örnefnaskrá Kálfness 1978: 5).

Kálfnanes 2867-48

Hlutverk: Leið

Tegund: Gata

Hætta: Vegna landbrots og vegagerðar

Staðhættir

Þjóðleið lá meðfram ströndinni austur fyrir Kálfnanesborgir og skiptist í tvennt við norðurenda Borganna. Fór önnur leiðin á ská vestur yfir Borgirnar en hin fyrir norðurenda borganna og að vaði á Ósdalsá. Til suðurs frá Hólmavík lá vegurinn með sjónum að Grámávamýri, þar yfir á trébrú [2867-73], yfir Skeiði og suður með sjó í Skeljavík. Síðan með sjónum í gegnum land Skeljavíkur og Víðidalsár.

Lýsing

Vegurinn er hér skráður sem ein heild frá Ósdalsá, í gegnum land Kálfnæss og áfram suður í gegnum jarðir Skeljavíkur og Víðidalsár. Eftir að þorp myndaðist við Hólmavík lá vegurinn þar í gegn og sést enn á kafla milli Hafnarbrautar 16 og Hafnarbrautar 29 (um Baunaklif). Þessi hluti reiðvegarins og vegurinn norðan við Hólmavík var gerður akfær á árunum 1927-28 að Ósi og var sá hluti teiknaður upp af loftmynd. Heildarvegalengd frá Hólmavík að Ósdalsá er 2,8km. Eini óraskaði hlutinn að norðanverðu er því leiðin sem fer vestur yfir Borgirnar norðanverðar. Sá hluti byrjar um 295m norðaustur af vörðu [2867-70] og liggur vestur og suðvestur yfir Borgirnar, um 700m langa leið.

Hlutar vegarins til suðurs frá Hólmavík eru greinilegir á köflum, t.a.m. á um 900m kafla við sjó í Skeljavík, um 116m suðaustur frá kirkjugarðinum á Hólmavík og suðureftir. Á þeirri leið er vegurinn sums staðar afmarkaður beggja vegna með grjóti. Á Skeiðum og í Grámávamýri er vegurinn nær alveg horfinn. Landslag er mjög breytt frá því sem áður var en þarna eru nýbyggingar, vegur og flugvöllur og hefur reiðvegurinn væntanlega horfið við framkvæmdir því tengdu.

Í landi Skeljavíkur er á löngum kafla slóði við ströndina og má gera ráð fyrir að þar geti verið leifar gamla þjóðvegarins. Í landi Víðidalsár má gera ráð fyrir að núverandi vegur liggi að miklu leyti ofan á gamla þjóðveginum.

Aðrar upplýsingar

Vegurinn sést allur á herforingjaráðskorti frá árunum 1912 og 1914. Í heimildum er hlutum hans lýst svo:

Mynd 33. Herforingjaráðskort frá 1912-1914 (Söguleg kort, vefsíða Landmælinga Íslands). Hér sést þjóðvegurinn liggja frá Ósdalsá til suðurs í gegnum Hólmavík og áfram í gegnum land Skeljavíkur og Víðidalsár.

Um reiðleið innan bæjarmarkana segir í örnefnaskrá: „Austanvert við miðja Hólmavík, niður undan því, sem kirkjan stendur nú, var klif niður að sjó. Yfir það lá reiðgatan. Það fékk nafnið Baunaklif, eftir að bóndi nokkur missti þar niður úr baunapoka, sem gat kom á, um 1909-10. Það hefur nú verið sprengt burt. Allnokkru sunnar mun fyrsta byggð hafa verið á Hólmavík.“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 5-6). Í örnefnaskrá Kálfaness segir: „Sunnan við hann [þjóðveginn 1978] liggur svokölluð Grámávamýri. Reiðvegur lá þar áður og yfir Kálfaneslæk á trébrú.“ (1978: 6). Þar segir einnig: „Upp af henni [Skeiðisbrekku] er Skeiði, allvíðáttumikið undirlendi, sem mun vera gamall ísaldarmelur. Þar var góður reiðvegur.“ (1978: 6). Í örnefnaskrá Skeljavíkur segir: „Kirkjumelur heitir þar sem gatan liggur ofan að ánni og Hávimelur fyrir framan hann.“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 3). Þar segir einnig: „Bjarnahvammur er þá næstur fyrir ofan götuna, sem var alfaraleið áður en brúin kom; Kusahvammur þar fyrir framan.“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 3). Í örnefnaskrá Víðidalsár segir: „Þar fyrir utan er Stórgrýtisbugur og lá þjóðvegurinn eftir honum áður.“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934: 9-10). Vegurinn norðan Hólmavíkur var gerður akfær á árunum 1927-28. Fjallað er um þá framkvæmd í eftirfarandi heimildum: Í örnefnaskrá Kálfaness segir: „Þjóðvegurinn, sem BF talar um ofan við það [Vallanes], er gamli reiðvegurinn, sem gerður var akfær 1927-28. Nú liggur þjóðvegurinn vestan við borgirnar“ og „Út frá Vallanesi, ofan vegarins, er Sigguhellir (41) (BF).“ (1978: 4). Í svörum Jóhanns Hjaltasonar við spurningaskrá þjóðháttadeildar um vegi og vegagerð segir: „Vorin 1927 og 1928 var ég svo í vegavinnu í minni æsku- og heimasveit, sem þá var Staðarsveit í Steingrímsfirði. Var þá lagður bílfær akvegur frá Hólmavík inn að Ósá, meðfram sjó eftir gömlum reiðgötum og á bak við svonefndar Kálfanesborgir. Sú vegagerð gat aldrei orðið annað en hálfgerð ólán vegna landslagsins, enda sýndi það sig þegar alvöru vegagerð hófst norður eftir sýslunni, að þá var vegurinn lagður vestan við fyrrnefndar Kálfanesborgir og inn yfir Kálfanesflóa og svonefnt Tröllkonusund með brú á Ósá hjá Horninu þar sem áin þverbeygir til norðurs. Þessi vor vann ég mest við grjótsprengingar á klömpum og berghjöllum sem tepptu veginn.“ (Jóhann Hjaltason 1982). Í athugasemdum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 10) segir: „Nú liggur vegur um Hvítufjöru, svo að hún hefur verið skemmd.“

Kálfanes 2867-73

Hlutverk: Trébrú

Tegund: Heimild

Staðhættir

Trébrú lá yfir Kálfaneslæk við Grámávamýri. Brúin var á reiðvegi sem lá yfir mýrina [2867-48].

Lýsing

Brúin var reist árið 1907 (Jóhann Hjaltason 1982) en er nú horfin.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnskrá Kálfaness segir: „Sunnan við hann [Þjóðveginn 1978] liggur svokölluð Grámávamýri. Reiðvegur lá þar áður og yfir Kálfaneslæk á trébrú.“ (1978: 6). Jóhann Hjaltason segir í svörum sínum við spurningalista Þjóðháttadeildar um vegi og vegagerð: „Elzta trébrú fyrir gangandi og ríðandi fólk vorið 1907 yfir svonefndan Kálfsneslæk neðarlega á Þjóðveginum inn í Hólmavíkurbæinn og vegarspotti „brú“ þar upp frá og yfir svonefnda Grámávamýri.“ (Jóhann Hjaltason 1982).

Kálfanes 2867-51

Sérheiti: Riistún, Jónstún

Hlutverk: Tún, túngarður

Tegund: Heimild

Staðhættir

Á uppdrætti af Hólmavík frá 1912 sést tún vestast í þorpinu eins og það var þá, vestan við verslunarhúsin og austan og norðaustan við núverandi kirkjustæði. Túnið var umlukið grjóthlöðnu garðlagi sem sést á ljósmynd af Hólmavík frá 1897 í eigu Þjóðminjasafns Íslands (sjá <https://sarpur.is/Adfang.aspx?AdfangID=744295>; Lpr/1993-7).

Lýsing

Garðlagið er horfið en hluti þess sést á loftmynd frá 1958 og var staðsett eftir henni og uppdrættinum frá 1912 (LMI-Kort-LI240-LI2-9290). Gera má ráð fyrir allt að 10-15m skekkju. Í seinni tíð var túnið kallað Jónstún (munnl. heimild: Jón Jónsson 29. janúar 2024) en þar áður Riistún (Nokkur nöfn og athugasemdir frá Kálfanesi og Hólmavík 1978: 2).

Kálfanes 2867-53

Hlutverk: Óþekkt, girðing

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Á Kálfanesborgum, 30m norðaustur af vatnstankinum ofan við bæinn, er garðlag.

Lýsing

Grjóthlaðið garðlag sem liggur norðvestur-suðaustur í brekku. Það er um 43,5m langt, 0,4m á breidd og 0,7m á hæð. Framhald er á því 100m

austur og liggur þar yfir aðra klöpp. Sá hluti er 18m langur og liggur austur-vestur. Garðlagið er líklega hleðsla undan girðingu og er óvíst hvort það teljist til fornleifa.

Mynd 34. Garðlag [2867-53], horft til norðurs.

Kálfanes 2867-55

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Ofan við Hólmavík, á Kálfanesborgum, er varða vestan við gönguleið eftir borgunum.

Lýsing

Varðan er um 1,1m á hæð. Einhverju af grjóti hefur verið hent í vörðuna þannig að hún er að hluta orðin að grjóthrúgu, en það glittir í hleðslur. Varðan gæti verið ung og telst líklega ekki til fornleifa en er skráð hér vegna óvissu um aldur.

Mynd 35. Varða [2867-55], horft til norðurs.

Kálfanes 2867-56

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Ofan við Hólmavík, á Kálfanesborgum, um 140m NNV við vörðu [2867-55] er önnur þokkalega hlaðin, lítil varða. Hún er um 90m vestan við gönguleið sem liggur eftir borgunum, hlaðin á kletti nálægt klettabrún.

Lýsing

Varðan er um 1m á hæð, frekar hnellin og grjótið í henni nokkuð jafnt að stærð, eitthvað um minni steina inn á milli. Varðan gæti verið ung og telst líklega ekki til fornleifa en er skráð hér vegna óvissu um aldur.

Mynd 36. Varða [2867-56], horft til vesturs.

Kálfanes 2867-57

Sérheiti: Háborgarvarða

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Ofan við Hólmavík, á Kálfanesborgum, um 130m norðvestan við vörðu [2867-56] er önnur varða.

Lýsing

Háborgarvarða er á efsta punkti Kálfanesborga, um 1,7m á hæð. Hún er talin hafa verið hlaðin af landmælingamönnum á fjórða áratug 20. aldar í tengslum við þríhyrningamælingar kortagerðarmanna, um leið og önnur varða á Kálfanesfjalli og þriðja á Reykjanesi á Selströnd. Hún var skemmd af óvitahætti árið 2005 og síðan lagfærð af útivistarfólki sem gekk göngustíginn reglulega. Varðan telst líklega ekki til fornleifa en er skráð hér vegna óvissu um aldur.

Mynd 37. Varða [2867-57], horft til norðurs.

Kálfaner 2867-58

Hlutverk: Óþekkt, smalakofi

Tegund: Tóft

Staðhættir

Ofan við Hólmavík, á Kálfanerborgum, um 200m norðan við vörðu [2867-57] er tóft en hún liggur tæpa 4m vestan við gönguleið sem liggur eftir borgunum.

Mynd 38. Tóft [2867-58], horft til suðurs.

Lýsing

Tóftin er 4,5x6,5m að utanmáli og grasi og mosa gróin. Hún er einföld, liggur norður-suður, með inngang til austurs. Grjót er í veggjum sem eru um 1m á breidd og 0,4m á hæð. Hlutverk er óvíst en hugsanlega er þetta smalakofi.

Kálfaner 2867-61

Hlutverk: Óþekkt, smalakofi

Tegund: Tóft

Staðhættir

Eftir Kálfanerborgum er göngustígur og fast norðan við hann er lítil tóft, 80m norðaustur frá tóft [2867-58].

Lýsing

Tóftin var ekki skráð á vettvangi en sést ágætlega á loftmynd og er henni lýst eins og hún sést þar. Tóftin er grjóthlaðin og 4,5m í þvermál. Meira grjót sést í veggjum þessarar tóftar en [2867-58]. Óvíst er með dyr en hugsanlega hafa þær snúið til suðausturs. Hlutverk er óljóst en hugsanlega er þetta smalakofatóft.

Kálfanes 2867-59

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Ofan við Hólmavík, á Kálfanesborgum, um 67m norðan við tóft [2867-58] er varða á klöpp.

Lýsing

Varðan er um 1m á hæð, virðist ágætlega hlaðin í grunnin en óvandaðri hleðsla í toppinn, hugsanlega seinni tíma viðbót eða lagfæring. Varðan gæti verið ung og telst líklega ekki til fornleifa en er skráð hér vegna óvissu um aldur.

Mynd 39. Varða [2867-59], horft til NV.

Kálfanes 2867-60

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Ofan við Hólmavík, á Kálfanesborgum, um 5,5m austan við vörðu [2867-59] er önnur varða.

Lýsing

Varðan er um 0,6m á hæð, hleðslan er óvönduð og búið er að henda grjóti í hana. Varðan gæti verið ung og telst líklega ekki til fornleifa en er skráð hér vegna óvissu um aldur.

Mynd 40. Varða [2867-60], horft til NA.

Kálfanes 2867-62

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Ofan við Hólmavík, á Kálfanesborgum, 163m norðvestan við vörðu [2867-59 og 60] og um 200m vestur af gönguleið um borgirnar, er önnur varða. Vörður [2867-62-64] standa allar á sama klettinum.

Lýsing

Varðan er um 1,2m á hæð og ágætlega hlaðin, steinarnir almennt frekar flatir og jafnir í stærð. Vörður [2867-62-65] eru allar nálægt hverri annarri og virðast ekki liggja við neinar götur. Aldur er óviss og gætu þær verið frekar nýlegar en einnig gætu þetta verið vörður sem hlaðnar voru af smala sem þarna hefur setið yfir fé. Vörðurnar eru 230-300m norður af tóft [2867-58] sem gæti verið smalakofi.

Mynd 41. Varða [2867-62], horft til norðurs.

Kálfanes 2867-63

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Ofan við Hólmavík, á Kálfanesborgum, 13m norðaustan við vörðu [2867-62] og um 190m vestur af gönguleið sem liggur eftir borgunum, er önnur varða. Vörður [2867-62-64] standa allar á sama klettinum.

Lýsing

Varðan er um 1,6m á hæð, frekar ferköntuð og hlaðin úr stóru og grófu grjóti. Vörður [2867-62-65] eru allar nálægt hverri annarri og virðast ekki liggja við neinar götur. Aldur er óviss og gætu þær verið frekar nýlegar en einnig gætu þetta verið vörður sem hlaðnar voru af smala sem þarna hefur setið yfir fé. Vörðurnar eru 230-300m norður af tóft [2867-58] sem gæti verið smalakofi.

Mynd 42. Varða [2867-63], horft til norðurs.

Kálfanes 2867-64

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Ofan við Hólmavík, á Kálfanesborgum, 36m norðan við vörðu [2867-63] og um 180m vestur af gönguleið sem liggur eftir borgunum, er önnur varða. Vörður [2867-62-64] standa allar á sama klettinum.

Lýsing

Varðan er um 1m á hæð en hún er frekar mjóslegin og ekki mjög stæðileg, lítur út fyrir að eitthvað hafi hrúnið úr henni. Grjótið er frekar gróft. Vörður [2867-62-65] eru allar nálægt hverri annarri og virðast ekki liggja við neinar götur. Aldur er óviss og gætu þær verið frekar nýlegar en einnig gætu þetta verið vörður sem hlaðnar voru af smala sem þarna hefur setið yfir fé. Vörðurnar eru 230-300m norður af tóft [2867-58] sem gæti verið smalakofi.

Mynd 43. Varða [2867-64], horft til norðurs.

Kálfanes 2867-65

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Ofan við Hólmavík, á Kálfanesborgum, um 66m vestan við vörðu [2867-64] og 242m vestur af gönguleið um borgirnar, er önnur varða, hlaðin á kletti.

Lýsing

Varðan er um 1,5m á hæð, uppmjó og grjótið í henni er frekar gróft. Vörður [2867-62-65] eru allar nálægt hverri annarri og virðast ekki liggja við neinar götur. Aldur er óviss og gætu þær verið frekar nýlegar en einnig gætu þetta verið vörður sem hlaðnar voru af smala sem þarna hefur setið yfir fé. Vörðurnar eru 230-300m norður af tóft [2867-58] sem gæti verið smalakofi.

Mynd 44. Varða [2867-65], horft til norðurs.

Kálfanes 2867-66

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á Kálfanesborgum, rúmlega 330m norðan við vörðu [2867-65] er önnur varða en vörður [2867-66 og 67] standa á sama kletti.

Lýsing

Varðan er um 0,6m á hæð og lætur lítið yfir sér, hlaðin úr nokkrum stórum ávölum steinum. Varðan gæti verið ung og telst líklega ekki til fornleifa.

Mynd 45. Varða [2867-66].

Kálfanes 2867-67

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á Kálfanesborgum, um 22m suðaustan við vörðu [2867-66] er önnur varða en vörður [2867-66 og 67] standa á sama kletti.

Lýsing

Varðan er um 0,5m á hæð og aðeins hlaðin úr nokkrum steinum, lætur lítið yfir sér. Varðan gæti verið ung og telst líklega ekki til fornleifa.

Mynd 46. Varða [2867-67].

Kálfanes 2867-68

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á Kálfanesborgum, um 288m NNV við vörðu [2867-67] er önnur varða á kletti.

Lýsing

Varðan er um 0,4m á hæð, frekar léleg, annað hvort hálf hrunin eða illa hlaðin að upplagi. Varðan gæti verið ung og telst líklega ekki til fornleifa en er skráð hér vegna óvissu um aldur.

Mynd 47. Varða [2867-68].

Kálfanes 2867-69

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á Kálfanesborgum, um 124m NNV við vörðu [2867-68] er önnur varða á kletti.

Lýsing

Varðan er um 0,5m á hæð og er hrunið úr henni. Steinar eru grónir mosa og skófum. Varðan gæti verið ung og telst líklega ekki til fornleifa.

Mynd 48. Varða [2867-69].

Kálfanes 2867-70

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á Kálfanesborgum, um 145m norðan við vörðu [2867-69] er önnur varða á kletti.

Lýsing

Varðan er um 1,3m á hæð og stæðileg, mikið um flata steina í henni. Grjótið er vaxið mosa og skófum.

Mynd 49. Varða [2867-70], horft til norðurs.

Kálfanes 2867-71

Sérheiti: Halldórsstígur/Halldórsstigi

Hlutverk: Leið

Tegund: Heimild

Staðhættir

Samkvæmt örnefnaskrá Kálfaness (1978: 6) var stígur norðan við Grámávamýri og Kálfaneslæk og lá heim að bæ í Kálfanesi.

Lýsing

Leiðin fannst ekki við vettvangsskráningu og sést ekki á loftmynd. Svæðið er sem gatan lá um er mjög raskað, sér í lagi vestanmegin, og leiðin að líkindum horfin.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Kálfaness segir: „Aðeins norðar [af Grámávamýri], norðan við lækinn, var göngugata heim að Kálfanesi, kölluð Halldórsstígur.“ (1978: 6).

Kálfanes 2867-72

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir og lýsing

Á loftmynd frá 1973 (LMI-Kort-D16-D-5620) sjást greinilegar mógrafir skammt ANA af kirkjugarðinum á Hólmavík, í mýri þar við sjóinn. Mógrafirnar sjást en eru ekki mjög greinilegar, þær ná yfir svæði sem var um 360x230m að stærð, norðvestur hluti þeirra er horfinn vegna framkvæmda.

Kálfanes 2867-78

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Norðarlega á Kálfanesborgum austanverðum, í grónum dal, er garðlag og annað um 150m vestar. Garðlagið liggur niður undan kletti og að gamla þjóðveginum [2867-48] sem fylgir á þessu svæði strandlengjunni norður frá Hólmavík að Ytra-Ósi.

Mynd 50. Austari hluti garðlags [2867-78], horft til SV.

Lýsing

Garðlagið liggur NNA-SSV og er 24,7m langt. Það er um 2m á breidd og 0,6m á hæð. Það er grjóthlaðið og vel grasi og mosa gróið. Hlutverk þess er óþekkt. Á loftmynd sést annað garðlag um 150m vestar og liggur það austur-vestur og nær nánast að Ósdalsánni. Þetta garðlag var ekki skráð á vettvangi en líklegt verður að teljast að þessi garðlög heyri saman og hafi verið til þess að girða af svæðið sem er norðan við, sem er að öðru leyti afmarkað af sjó og ánni. Á milli garðlaganna er smá klettabelti. Vestara garðlagið er tæplega 100m langt.

Kálfanes 2867-80

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Fuglaþúfa, varða

Staðhættir

Um 300m suðaustur af Ytra-Ósi, 45m austan við Ósdalsá, er fuglaþúfa ofan á kletti.

Mynd 51. Varða [2867-80].

Lýsing

Fuglaþúfan gæti verið náttúruleg en grjót er neðst í henni, hugsanlega varða. Hún er um 0,4m á hæð.

Kálfanes 2867-81

Hlutverk: Túngarður

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Meðfram suðurbakka Ósadalsár, þar sem hún beygir í átt til sjávar, eru túngarðar.

Lýsing

Vestara garðlagið liggur frá vestri til austurs en vinkill er á því til suðurs. Það er 110m langt og hefur Ósdalsáin brotið aðeins af austurenda þess. Um 60m

Mynd 52. Garðlag [2867-81], horft til SA.

austar er annað garðlag, hluti af sama túngarði, sem liggur norðvestur-suðaustur og er 80m á lengd. Akvegur liggur á milli garðanna og þarna hefur mögulega verið fyrrum einn langur garður sem skemmst hefur við lagningu vegarins.

Kálfanes 2867-85

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Um 30m vestan við Djúpveginn og 313m sunnan við Ósdalsá er tóft. Tóftin er efst á stakri klöpp en mýrlent er umhverfis klöppina.

Mynd 53. Tóft [2867-85], horft til norðurs.

Lýsing

Tóftin er um 9,5x12m að utanmáli og algróin grasi og mosa. Veggir eru allt að 2m á breidd og um 0,3-0,9m á hæð, mikið fallnir og komnir í stórar þúfur, þá eru stórar þúfur inni í tóftinni, hugsanlega fallnir veggir. Inngangurinn er til austurs.

Kálfanes 2867-86

Sérheiti: Eilífsgata, „fara hjá Hnúk“

Hlutverk: Leið

Tegund: Gata

Staðhættir og lýsing

Heybandsvegur lá á milli Kálfaness og Ósdals. Hann lá austur fyrir Eilífshnúk á milli Ósdals/Kálfanesdals og Kálfanessbæjarins. Leiðin var ekki skráð á vettvangi en þarna sjást götur á loftmynd og voru þær teiknaðar upp af henni. Þess ber að geta að þarna liggja vegir um fleiri skörð og því erfitt að fastslá hver þeirra sé heybandsvegurinn.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Upp af Hnúksflóa og Stekkjarbrekkum er hnúkur, sem nefnist Eilífshnúkur. Heybandsvegur lá austan við hann, nefndur Eilífsgata. Hún var farin, þegar heyjað var í flóunum. Þetta mun vera sama leið og BF kallar að fara yfir Hnúk.“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 10). Í eldri örnefnaskrá segir: „Þar sem Hrískinn er hæst, heitir Leyningjahyrna, en suður af Leyningjahyrnu er lægð í dalbrúnina, og heitir það Víðirdalur. Nokkru framar á dalbrúninni liggur heybandsvegur yfir brúnina, og heitir það að fara yfir hjá Hnúk.“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1953: 5).

Kálfanes 2867-87

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Efst á kletti, 106m vestan við Djúpveginn, er varða.

Lýsing

Varðan er um 0,7m á hæð, mikið mosagróin, og hleðslan er orðin laus í sér.

*Mynd 54. Varða [2867-87], horft til NA.
Bæjarstæði Óss sést í baksýn.*

Kálfanes 2867-88

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Efst á kletti um 235m suðvestan við vörðu [2867-87] er önnur varða.

Lýsing

Varðan er um 1,2m á hæð, stórt grjót í grunninn en minna grjót efst og eitthvað um steinvölur sem hefur sjálfsagt verið hent í hana í seinni tíð.

Mynd 55. Varða [2867-88], horft til NA.

Kálfanes 2867-89

Hlutverk: Óþekkt, heytóft?

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í Stakkamýri, um 173m austan við leið [2867-86] og um 415m vestan við Djúpveginn er tóft.

Lýsing

Tóftin er 8x13m að utanmáli og liggur norður-suður. Hún er tvískipt og grasi, mosa og lyngi gróin, nokkuð samlöguð umhverfi sínu. Veggir eru um 0,7m á hæð og allt að 2m á breidd. Vegur [2867-137] er 160m frá tóftinni í jaðri framræstrar mýrar og hugsanlega hefur verið sett saman hey þarna.

Mynd 56. Tóft [2867-89], horft til SA.

Kálfanes 2867-90

Hlutverk: Girðing

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Um 115m suðvestan við tóft [2867-89] og um 165m austan við leið [2867-137] er garðlag.

Lýsing

Garðlagið er um 24m langt, 50cm á hæð og 60cm á breidd. Það liggur norðaustur-suðvestur. Um er að ræða hleðslu undir girðingu og á því eru enn tveir

Mynd 57. Garðlag [2867-90], horft til NA.

girðingastaurar. Óvíst er um aldur.

Kálfanes 2867-91

Sérheiti: Fornistekkur?

Hlutverk: Stekkur?

Tegund: Tóft

Staðhættir

Undir svonefndum Hrafnastekk, um 70m suðvestan við garðlag [2867-90] og um 185m austan við leið [2867-137] er tóft.

Mynd 58. Tóft [2867-91], horft til SA.

Lýsing

Tóftin er illgreinanleg, grasi gróin og um 7,5x12m að utanmáli. Hún er hlaðin upp við náttúrulega brún. Veggir eru um 50cm á hæð og 50cm á breidd. Líklega er hér um svonefndan Fornastekk að ræða sbr. heimild hér að neðan.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Hár kletthajalli sunnan við Stakkamýri heitir Hrafnastakkur. Undir honum lá reiðvegurinn. Hrafnastakkur var til vinstri, þegar farið var suður. Graslæna eða hvammur undir honum heitir Fornistekkur (BF). Þarna sást fyrir rækt, en ótrúlegt er, að þarna hafi verið stekkur frá Kálfanesi. Þangað er a.m.k. hálf tíma gangur.“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 8).

Kálfanes 2867-93

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Efst á litlum kletthrygg, tæplega 40m austan við Djúpveginn og um 320m suðaustan við tóft [2867-85], er varða.

Mynd 59. Varða [2867-93], horft til NA.

Lýsing

Varðan er um 0,6m á hæð, hlaðin úr frekar flötum steinum og er nokkuð jöfn í laginu og ávöl að ofan.

Kálfanes 2867-94

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Um 275m suðaustan við vörðu [2867-93] og um 8m vestan við Djúpveginn er önnur varða.

Lýsing

Varðan er um 1,4m á hæð, 1,1x1,1 að grunnmáli og nokkuð stæðileg.

Mynd 60. Varða [2867-94], horft til norðurs.

Kálfanes 2867-103

Hlutverk: Túngarður

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Stakkamýri heitir nyrst í landi Kálfaness. Hún hefur nú að mestu verð ræst fram með skurðum og er nyrsti hlutinn orðinn tún en þarna voru áður engi. Meðfram túninu vesta og að hluta að austan er garðlag.

Lýsing

Garðlagið er gróið og girt er eftir því. Það er nokkuð veglegt og að minnsta kosti 80cm hátt á köflum. Á tveimur stöðum eru greinileg ummerki um torfristu meðfram garðinum og þar hefur efnið í garðinum verið stungið. Garðurinn er alls 400m langur.

Mynd 61. Garðlag [2867-103], horft til norðurs.

Kálfanes 2867-97

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Heimild

Staðhættir

Efst á Hádegishól var varða.

Lýsing

Vörðurnar fundust ekki við skráningu árið 2022 og eru að líkindum horfnar. Hádegishólnum hefur að miklu leyti verið raskað og liggur nú vegur yfir hluta hans.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Norðan við Skeiði vestanvert, sunnan og vestan við Kálfanesslæk, er Hádegishóll, eyktamark frá Kálfanesi, notað, þegar Jóhann var þar. Þetta er lítið holt með vörðu. Byggður hafði verið upp vegur með skurðum og ræsum yfir mýrarnar frá heimreið í Kálfanesi út á Hádegishól [2867-137]. Möl mun hafa verið tekin úr hólum til þess“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 7).

Kálfaness 2867-98

Sérheiti: Tæpagata, Bleiksdalsskarð

Hlutverk: Leið

Tegund: Gata

Staðhættir og lýsing

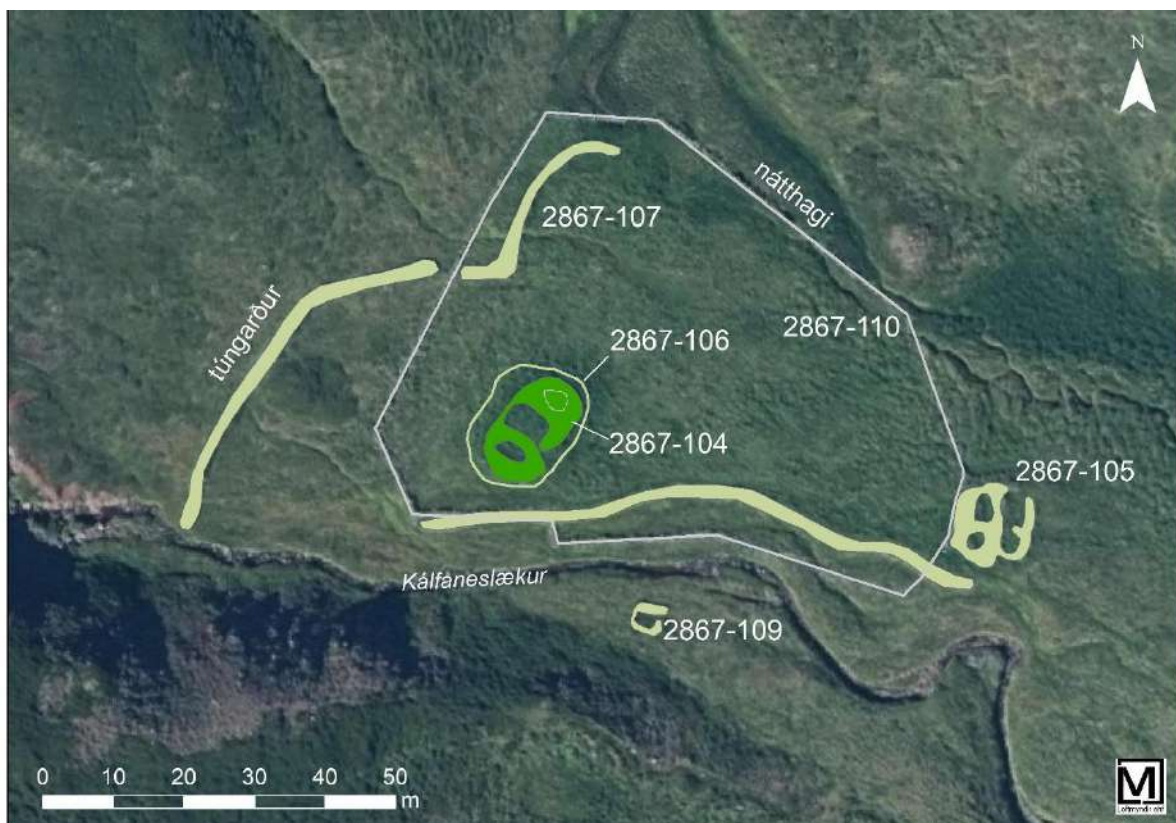
Leið lá frá Bleiksdal til vesturs og yfir í Ósdal og tengist þar inn á götu sem liggur norðan Ósdalsár og er utan þessa skráningarsvæðis. Þessi leið hefur að líkindum verið farin á meðan selið var í notkun í Ósdal [2867-318]. Í landi Kálfaness liggur hún að götunni [2867-86] sem liggur milli Kálfaness og Óss, vestan bæjar í Kálfanesi. Gatan sést vel á löngum köflum og var hún að hluta skráð af loftmynd en að hluta á vettvangi.

Aðrar upplýsingar

Leiðin er merkt inn á herforingjaráðskort frá árinu 1914. Í örnefnaskrá segir: „Lækurinn rennur, eins og áður segir, sunnan við Stekkinn. Hann kemur ofan úr hvolfum, sem heita Neðri- og Fremri-Bleiksdalur, en aðalupptök hans eru í Miðaftansvötnum. Heybandsgata lá á syðri lækjarbarminum, þar sem lækurinn kom niður úr neðri dalnum. Hún lá þar tæpt yfir klettasnös og nefndist Tæpagata“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 8). Þar segir einnig: „Annar heybandsvegur lá innar á framdalinn og lá niður í Bleiksdal. Hans er áður getið. Þar sem hann lá yfir brúnina, heitir Bleikdalsskarð“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 10).

Hvammshús

Í *Jarðabók* frá 1709 er fornbýlið Hvammshús nefnt: „Þar sést í landinu, lítinn veg frá túninu, til tófta og girðinga, og er þar af sumum kallað Hvammshús. Meinast að hafa í gamallri tíð verið býli. Kann ómögulegt að byggjast.“ (JÁP: 392). Um 400m norðvestur af bænum í Kálphanesi, í beinni loftlínu, eru tóftir og garðlög sem passa við lýsingu í *Jarðabók*. Þetta er líklega hið sama svæði og nefnt er Stekkur í örnefnaskrá Jóhanns Hjaltasonar, en um það segir: „Innan við Kálphaneslæk er sléttur túnblettur, sem nefndur er Stekkur. Þar sá fyrir tóftum, meira en svo, að aðeins gæti verið um stekk að ræða. Stekkurinn var um það bil 12-15 mínútna gang frá bæ. Þegar Jóhann var í Kálphanesi, var þarna Náttthagi, sem kvíær voru geymdar í, en ekki var þar stíað á þeim tíma.“ (Örnefnaskrá Kálphaness 1978: 8). Vestast á Hvammshúsum, fast austur undir túngarðinum er hóll sem virðist náttúrulegur og var honum ekki gefið sérstakt númer þess vegna en það er þó alltaf möguleiki að í honum geti leynst minjar.

Mynd 62. Minjar á Hvammshúsum eða Stekknum [2867-104-109].

Kálfanes 2867-106

Sérheiti: Hvammshús

Hlutverk: Bæjarhóll, híbýli

Tegund: Hóll

Staðhættir

Um 465m norðvestan við íbúðarhúsið í Kálfanesi eru Hvammshús, hugsanlega fornbýli, afmarkað með túngarði. Í suðvesturhorni túnsins er hóll, mögulega bæjarhóll og efst á honum tóft sem gæti verið yngri stekkur.

Mynd 63. Bæjarhóll og tóftir [2867-106], horft til vesturs.

Lýsing

Hóllinn er 13x18m að utanmáli og 1-2m á hæð. Hann er grasi gróinn og er grænni en umhverfið. Efst á hólnum er að tóft, að líkindum yngri stekkjartóft [2867-104], byggð á eldri minjum.

Aðrar upplýsingar

Í *Jarðabók* frá 1709 er fornbýlið Hvammshús nefnt: „Þar sést í landinu, lítinn veg frá túninu, til tófta og girðinga, og er þar af sumum kallað Hvammshús. Meinast að hafa í gamallri tíð verið býli. Kann ómögulegt að byggjast.“ (JÁP: 392). Þetta er líklega hið sama svæði og nefnt er Stekkur í örnefnaskrá Kálfaness, en um það segir: „Innan við Kálfaneslæk er sléttur túnblettur, sem nefndur er Stekkur. Þar sá fyrir tóftum, meira en svo, að aðeins gæti verið um stekk að ræða. Stekkurinn var um það bil 12-15 mínútna gang frá bæ. Þegar Jóhann var í Kálfanesi, var þarna Náthagi, sem kvíær voru geymdar í, en ekki var þar stíað á þeim tíma.“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 8)

Kálfanes 2867-104

Hlutverk: Stekkur

Tegund: Tóft

Staðhættir

Um 465m norðvestan við íbúðarhúsið í Kálfanesi eru Hvammshús, líklega fornbýli, afmarkað með túngarði. Í suðvesturhorni túnsins er smá hóll, hugsanlega bæjarhóll [2867-106] og á honum tóft, líklega yngri stekkjartóft sem byggð er á eldri minjum.

Lýsing

Tóftin er tví- og hugsanlega þrískipt, með inngangi til suðausturs. Hún er 9x15,5m að utanmáli, snýr suðvestur-norðaustur og er grasi gróin. Suðurendinn, mögulega kró, stendur aðeins hærra en norðurendinn. Veggir eru komnir í þúfur og eru um 30-60cm á hæð og 1,2m á breidd. Það er hugsanlega lítið hólfið við norðausturendann en það er afar óljóst.

Aðrar upplýsingar

Í *Jarðabók* frá 1709 er fornbylíð Hvammshús nefnt: „Þar sést í landinu, lítinn veg frá túninu, til tófta og girðinga, og er þar af sumum kallað Hvammshús. Meinast að hafa í gamallri tíð verið býli. Kann ómögulegt að byggjast.“ (JÁP: 392). Þetta er líklega hið sama svæði og nefnt er Stekkur í örnefnaskrá Kálfaness, en um það segir: „Innan við Kálfaneslæk er sléttur túnblettur, sem nefndur er Stekkur. Þar sá fyrir tóftum, meira en svo, að aðeins gæti verið um stekk að ræða. Stekkurinn var um það bil 12-15 mínútna gang frá bæ. Þegar Jóhann var í Kálfanesi, var þarna Náthagi, sem kvíær voru geymdar í, en ekki var þar stíað á þeim tíma.“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 8)

Kálfanes 2867-105

Hlutverk: Stekkur, útihús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Fast suðaustan við náthagann [2867-110] á Hvammshúsum er tóft.

Lýsing

Tóftin er algróin en sér í grjót á einum stað. Næst túngarðinum eru tvö hólfið með veggjum sem eru um 30-60cm háir og um

Mynd 64. Tóft [2867-105]. Horft til NV.

metri á breidd. Áfast að austan er tvískipt hólfið sem hugsanlega virðist eldra. Vestari hlutinn stendur aðeins hærra en austari og mögulega eldri hlutinn af tóftinni. Veggir í austurhluta tóftar eru ca. 20-30cm háir. Sá hluti tóftar sem er nær túngarðinum er hugsanlega byggður á eldri minjum og má vel ímynda sér að þar hafi verið stekkur eftir að byggð lagðist af á Hvammshúsum. Í heild er tóftin 7,5x13m að utanmáli, grasi gróin og að hluta til illgreinanleg.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Kálfaness segir: „Innan við Kálfaneslæk er sléttur túnblettur, sem nefndur er Stekkur. Þar sá fyrir tóftum, meira en svo, að aðeins gæti verið um stekk að ræða. Stekkurinn var um það bil 12-15 mínútna gang frá bæ. Þegar Jóhann var í Kálfanesi, var þarna Nátthagi, sem kvíær voru geymdar í, en ekki var þar stíað á þeim tíma.“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 8).

Kálfanes 2867-107

Hlutverk: Túngarður

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Túngarður er umhverfis túnið á Hvammshúsum að vestan, norðvestan og að sunnan. Hann sést ekki að norðaustan og austan.

Lýsing

Túngarðurinn er alls um 165m langur. Að vestan og norðvestan er hann gróinn grasi, mosa og lyngi. Sá hluti garðsins er mest um 90cm hár og allt að 2m á breidd. Að sunnan, en þar liggur hann á lækjarbakka, er hann gróinn grasi og mosa. Þar er hann 30-50cm hár að innan en hærri að utan eða 30-100cm. Garðurinn er um 1,5m á breidd.

Mynd 65. Túngarður [2867-107], horft til SV.

Aðrar upplýsingar

Í *Jarðabók* frá 1709 er fornbýlið kálfa nefnt: „Þar sést í landinu, lítinn veg frá túninu, til tófta og girðinga, og er þar af sumum kallað Hvammshús. Meinast að hafa í gamallri tíð verið býli. Kann ómögulegt að byggjast.“ (JÁP: 392).

Kálfaner 2867-109

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Utan túns á Hvammshúsum og sunnan Kálfanerlækjar, um 24m suðaustan við bæjarhól [2867-106] er lítil tóft.

Lýsing

Tóftin er um 4x5m að utanmáli og grasi gróin. Hún liggur vestur-austur, með inngang til austurs.

Veggir eru 50cm á hæð og um 60cm á breidd.

Aðrar upplýsingar

Í *Jarðabók* frá 1709 er fornbýlið Hvammshús nefnt: „Þar sést í landinu, lítinn veg frá túninu, til tófta og girðinga, og er þar af sumum kallað Hvammshús. Meinast að hafa í gamalli tíð verið býli. Kann ómögulegt að byggjast.“ (JÁP: 392).

Mynd 66. Tóft [2867-109], horft til NA. Í baksýn sést í grjóthlaðinn nátthagann [2867-110].

Mynd 67. Nátthagi [2867-110], horft til austurs. Til hægri er Kálfaneslækur. Innan nátthagans er hóll til hægri og er það meintur bæjarhóll [2867-106]. Ofan við nátthagann, neðarlega á mynd sést í gamla túngarðinn [2867-107] sem er að hluta til lyngi gróinn.

Kálfanes 2867-110

Hlutverk: Nátthagi

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Umhverfis túnið á Hvammshúsum er grjóthlaðinn garður sem var nátthagi.

Lýsing

Grjóthlaðinn nátthagi, um 240m langur, 40cm á breidd og 40-60cm á hæð. Hleðslan nær frá því að vera 1 til 5 grjótraðir. Nátthaginn er yngri en minjarnar sem tilheyra Hvammshúsum og er að hluta til byggður á gamla túngarðinum [2867-110].

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Innan við Kálfaneslæk er sléttur túnblettur, sem nefndur er Stekkur. Þar sá fyrir tóftum, meira en svo, að aðeins gæti verið um stekk að ræða. Stekkurinn var um það bil 12-15 mínútna gang frá bæ. Þegar Jóhann var í Kálfanesi, var þarna Nátthagi, sem kvíaær voru geymdar í, en ekki var þar stíað á þeim tíma.“ (1978: 8).

Kálfanes 2867-111

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Upp á kletti um 265m norðaustan við Hvammshús [2867-106] er varða.

Lýsing

Varðan er um 0,7m á hæð, hálfhrunin, hlaðin úr flötum steinum/steinhellum.

*Mynd 68. Varða [2867-111], horft til SSV.
Hvammshús í bakgrunni.*

Kálfanes 2867-112

Hlutverk: Landamerki

Tegund: Varða

Staðhættir og lýsing

Ekki var gengið á vörðurnar sem getið er í heimild hér að neðan og því óvíst hvort og hversu margar þeirra eru enn til staðar.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Milli [Kálfaness og] Vatnshorns: Eftir brún Stokkshæðarinnar í tjörn efst í Breiðaskarði og úr þeirra tjörn, eins og vörður vísa, fyrir norðan Kistur og Engjavötn og suður eftir hrygg milli Engjavatna og Hvolfs í Teigsvatn“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 1).

Kálfanes 2867-114

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Austurundir og uppi í Kálfaneshrauni, um 190m suðvestan við íbúðarhúsið í Kálfanesi, er garðlag.

Lýsing

Garðlagið er grjóthlaðið, um 0,3-0,7m á hæð, 0,7m á breidd og 92m langt. Það liggur VSV-ANA og er horfið á kafla.

Mynd 69. Garðlag [2867-114], horft til NNA.

Kálfanes 2867-115

Hlutverk: Kvíar

Tegund: Tóft

Staðhættir

Uppi í Kálfaneshrauni, um 215m suðvestan við íbúðarhúsið í Kálfanesi og um 77m sunnan við garðlag [2867-114], er grjóthlaðin tóft.

Mynd 70. Kvíar [2867-115], horft til norðurs.

Lýsing

Tóftin er um 9,5x10m að utanmáli og er að hluta til grasi og mosa gróin. Veggir eru mikið hrundir. Þeir eru 30-80cm háir og mest um metri á breidd. Tvö lítil rými eru inni í tóftinni, annað í suðvesturhorni, hitt í norðausturhorni og er það aflokað. Inni í tóftinni virðist vera grjótveggur sem er að mestu gróinn lyngi. Þetta gæti þó verið hrun úr útveggjum.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Á neðsta hluta hraunsins [Kálfaneshrauns], sem endar í háum melhrygg, voru gamlar Kvíar, mjög haglega hlaðnar, á að gizka 4-5 mínútna gang frá bæ.“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 7).

Kálfanes 2867-116

Hlutverk: Nátthagir

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Uppi í Kálfaneshrauni, um 142m suðvestan við tóft [2867-115], er grjóthlaðinn nátthagi. Nátthaginn liggur í dragi.

Mynd 71. Nátthagi [2867-116], horft til austurs.

Lýsing

Hleðslan er úr grjóti, alls 296m löng. Hún er 20-110cm á hæð og 70cm á breidd.

Nátthaginn skiptist í tvö hólfi og er það vestara 30x55m að innanmáli en austara hólfið er 20x50m. Í norðausturhorni hvors hólfs eru lítil hólfi, það vestara 2x4m en það austara 4x4m.

Kálfanes 2867-117

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Tæplega 390m suðvestur frá íbúðarhúsinu í Kálfanesi og 30m norðan við náttuga [2867-116] er varða.

Lýsing

Varðan er um 1,5m á hæð og hlaðin ofan á stóran stein. Hún er nokkuð stæðileg og stendur ágætlega.

Mynd 72. Varða [2867-117], horft til norðurs.

Kálfanes 2867-118

Hlutverk: Mylla

Tegund: Garðlag, tóft

Staðhættir

Á austurbakka
Kálfaneslækjar, 150m
suðvestur frá
íbúðarhúsinu í Kálfanesi
er myllutóft.

Mynd 73. Myllutóft [2867-118], horft til NV.

Lýsing

Fast við lækinn er garðlag og op á því til norðvesturs þar sem læknum hefur verið veitt inn. Svæðið sem garðurinn afmarkar er 4x8m að innamáli. Þar myndaðist tjörn, sbr. lýsingu hér að neðan og var hún kölluð Dammurinn. Við suðurenda garðlagsins er myllutóftin sem er 3,5x4,5m að utamáli og grasi gróin. Veggir eru 1,5m á breidd.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Kálfaness segir: „Neðan við hraunið [Kálfaneshraun], milli þess og Hesthúskletta, er mjótt þurrlendi. Þar rennur Kálfaneslækur. Þarna var hlaðinn svo sem hnéhár torfgarður, sem myndaði hringlaga gerði. Læknum var veitt þar í. Þar sem hann rann út í dálitlum fossi, hafði verið komið fyrir kornmyllu og mylluhúsi. Tjörnin var alltaf kölluð Dammur(inn). Jóhann minntist þess ekki, að myllan væri notuð, eftir að hann kom að Kálfanesi.“ (1978: 8).

Mynd 74. Minjar í og umhverfis tún í Kálfnesi.

Kálfaness 2867-99

Sérheiti: Hesthúsgata

Hlutverk: Leið

Tegund: Gata, heimild

Staðhættir

Um 75m NNV við íbúðarhúsið í Kálfanessi er leið sem lá til norðvesturs og niður á láglendið neðan við og hefur væntanlega tengst inn á leið [2867-137] sem lá að Kálfanessi.

Lýsing

Hluti götunnar sést enn og er tæplega 100m langur. Þar sem gatan lá í gegnum túngarðinn mun hafa verið hlið sbr. heimild hér að neðan.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Þar sem farið var af Hesthústúninu niður á láglendið, var skarð með girðingu og hlið á. Gatan í skarðinu nefndist Hesthúsgata“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 2).

Kálfaness 2867-100

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á flatanum norðvestan og neðan við túnin í Kálfanessi, 135m norðvestur af íbúðarhúsinu er lítil tóft. Tóftin er 16m austur frá Kálfanesslæknum.

Lýsing

Tóftin snýr norðaustur-suðvestur og er 4,5x5m að utanmáli. Hún er opin til norðausturs, er gróin og fellur vel að landslagi.

Kálfaness 2867-101

Hlutverk: Útihús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Um 128m norðan við íbúðarhúsið í Kálfanessi, fyrir utan túngarðinn, er tóft.

Lýsing

Tóftin er 6x6,5m að utanmáli, tvískipt með op milli hólfa við suðurvegginn og inngang til austurs. Tóftin er grjóthlaðin og grasi og mosa gróin. Veggir eru um 1,5m á breidd og um

Mynd 75. Útihústóft [2867-101], horft til NA.

0,7m á hæð.

Kálfanes 2867-102

Hlutverk: Túngarður

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Túngarður liggur utan með túninu í Kálfanesi að norðvestan og norðaustan.

Lýsing

Túngarðurinn er bæði torf- og grjóthlaðinn og grasi

gróinn. Grjóthleðslan er um 70cm á hæð, um 70cm á breidd, og um 470m löng, rofin á köflum. Smá garðbútur er svo austan við túnið, 130m suðaustur frá suðurenda grjóthlaðna túngarðsins. Þetta garðlag er hluti af sama túngarði og sést það þegar túnakort frá 1917 er lagt yfir loftmynd. Sá hluti er líka grjóthlaðinn, um 60cm breiður, 40cm hár og 8m langur. Torfhlaðni hluti garðsins er frekar grasi- og mosagróinn og þótt torf sé meginefnið sér í grjót í hleðslunni. Girðing er ofan á garðlaginu. Breidd er um 0,5-1m, almennt um 0,7m, vegg hæð um 0,2-1m en almennt um 0,8m, garðurinn er lægstur til endanna.

Aðrar upplýsingar

Í fasteignamati Strandasýslu frá 1916-1918 (bls. 11) segir: „Girðingar: um tún og nokkuð af engjum c. 900 faðmar. Mest torfgirðing og 2 gaddavírsnúrur yfir henni allri, mest ný girðing.“ Grjóthlaðni hluti garðsins er væntanlega eldri en torfgarðurinn miðað við færsluna í fasteignamatinu.

Mynd 76. Túngarður [2867-102], horft til suðurs.

Kálfanes 2867-113

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í austurjaðri gamla túnsins, en austan núverandi túns og 83m ASA frá íbúðarhúsinu í Kálfanesi, er tóft.

Lýsing

Tóftin er tvískipt og liggur norður-suður.

Mynd 77. Tóft [2867-113], horft til vesturs.

Hún er 4,5x7,5m að utanmáli og hafa dyr snúið til suðurs og innangengt er á milli hólfa. Tóftin er algróin grasi og mosa og austur og upp af henni til austurs er grjóturð. Veggir eru 40-70cm háir og meter á breidd. Nýlega hefur verið sett upp fánastöng í nágrenni við tóftina.

Aðrar upplýsingar

Húsið er á túnakorti frá 1917.

Kálfanes 2867-119

Hlutverk: Útihús, hesthús?

Tegund: Tóft

Hættumat: Hætta, matjurtum hefur verið plantað í tóftina og mögulegt að hún verði fyrir raski af þeim sökum

Staðhættir

Um 38m norðaustan við íbúðarhúsið í Kálfanesi er tóft undir brekkurótum.

Mynd 78. Tóft [2867-119], horft til NA.

Lýsing

Grjóthlaðin tóft, um 6,5x9m að utanmáli og grasi gróin. Hún er tvískipt og nú notuð sem geymsla og matjurtagarður. Veggir eru um 1m á hæð og um 0,8m á breidd. Mögulega er um hesthús að ræða sbr. örnefnaskrá.

Aðrar upplýsingar

Þarna er ekki merkt hús á túnakorti og því ekki ólíklegt að það sé byggt eftir árið 1917. Í örnefnaskrá segir: „Áframhald af Lambhúsabala í norður og vestur er túnsvæði, sem nefndist Hesthústún. Það liggur lægra en aðaltúnið, segja má, að það sé eins kona lægri hjalli. Á milli er brekka. Hesthús var á túninu“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 2). Hugsanlegt er að þessar minjar séu leifar umrædds hesthúss.

Kálfanes 2867-120

Hlutverk: Útihús

Tegund: Hleðsla

Hættumat: Mikil hætta vegna framkvæmda

Staðhættir

Um 6m sunnan við íbúðarhúsið í Kálfanesi

Mynd 79. Útihústóft [2867-120], horft til suðurs.

er grjóthlaðið veggjarbrot af útihúsatóft í því sem nú er garður við íbúðarhúsið.

Lýsing

Hleðslan er það eina sem stendur eftir af útihúsi sem var raskað þegar núverandi íbúðarhús var byggt. Það er nú notað sem blómagarður. Hleðslan er úr grjóti, um 15m löng, mest 1,4m á hæð og um 1m á breidd. Hún er grasi og mosa gróin en þó sér í grjóthleðslunar.

Aðrar upplýsingar

Þetta útihús sést á túnakorti frá 1917 og er þetta líklega norðurendi hússins, en það snéri norður-suður skv. kortinu.

Kálfanes 2867-121

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Uppi á kletti, tæplega 110m austan og ofan við íbúðarhúsið í Kálfanesi er varða.

Lýsing

Varðan er um 1m á hæð og orðin nokkuð mosagróin.

Mynd 80. Varða [2867-121], horft til vesturs.

Kálfanes 2867-122

Hlutverk: Útihús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Um 100m suðaustan við íbúðarhúsið í Kálfanesi er tóft.

Lýsing

Tóftin er um 6x12m að utanmáli, liggur norður-suður og er algróin sinu. Í tóftinni eru tvö hólfi,

stærri hólfið er greinilegra, en inni í miðjunni á báðum hólfunum eru þúfur, sér í lagi í því minna, sem veldur því að lögun er ögn ógreinileg innanvert. Á minna hólfinu, sem mögulega er heytóft eða hlaða, er op til suðurs. Veggir eru um 0,3-0,6m á hæð og 1,3m á breidd þar sem mest er.

Mynd 81. Útihús [2867-122], horft til suðurs.

Aðrar upplýsingar

Þetta hús er ekki merkt á túnakorti frá 1917.

Kálfanes 2867-334

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Hættumat: Hætta vegna rasks

Staðhættir

Efst í túni, við heimreiðina að Kálfanesbænum, um 60m suður af íbúðarhúsinu eru að líkindum leifar tóftar.

Lýsing

Líklega er um leifar húss að ræða. Eftir virðast standa tveir veggir, en tóftin stendur við veg og vegaframkvæmdin hefur skemmt norðvesturhorn tóftar. Tóftin er grasi vaxin, sunnan við er sinugróin þúst. Veggir eru um 0,2-0,4m á hæð og 0,8m breiðir.

Aðrar upplýsingar

Tóftin er ekki merkt á túnakorti frá 1917.

Mynd 82. Tóft [2867-334], horft til norðurs.

Kálfanes 2867-123

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Fast austan við heimreiðina að íbúðarhúsinu í Kálfanesi, um 73m suður af húsinu, er tóft.

Lýsing

Tóftin er sokkin, algróin miklu grasi og öll nokkuð ógreinileg. Vegg hæð er um 0,2-0,3m og breidd veggja 1,3m. Tóftin er mögulega tveggja hólfa og hugsanlega er op til norðurs.

Aðrar upplýsingar

Tóftin er ekki merkt á túnakorti frá 1917.

Mynd 83. Tóft [2867-123], horft til SV.

Kálfanes 2867-124

Hlutverk: Fjárhús, hlaða

Tegund: Tóft

Staðhættir

Austast í túninu, um 20m sunnan við tóft [2867-122] er önnur tóft í jaðri túnsins.

Lýsing

Tóftin er um 7,5x17,5m að utanmáli og liggur norður-suður. Um er að ræða

sambyggða hlöðu og fjárhús, og er hlaðan í nyrðri hlutanum. Fjárhúsið er með stakan garða eftir miðju. Veggir sem eftir standa eru stæðilegir, torf- og grjóthlaðnir, um 2m á breidd og 0,5-1,2m á hæð. Mikið gras vex á tóftinni og var mikil sina þegar skráning fór fram.

Aðrar upplýsingar

Húsið er á túnakorti frá 1917.

Mynd 84. Tóft [2867-124], horft til norðurs.

Kálfanes 2867-125

Hlutverk: Útihús

Tegund: Heimild

Staðhættir

Samkvæmt túnakorti Kálfaness frá 1917 var útihús í túni, um 55m sunnan við tóft [2867-124] og 190 suðaustur frá núverandi íbúðarhúsi.

Lýsing

Minjar um útihúsið fundust ekki á vettvangi en tóftin sést á loftmynd frá 1958 (LMI-Kort-LI240-LI-9290).

Kálfanes 2867-126

Hlutverk: Óþekkt, útihús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Um 15m suðvestan við tóft [2867-122] er önnur tóft sem hefur verið austarlega í gamla túninu en er nú austan núverandi túna og rúmlega 125m suðaustur frá íbúðarhúsinu í Kálfanesi. Austur af tóftinni er klettabelti.

Mynd 85. Tóft [2867-126], horft til SA.

Lýsing

Grasi gróin tóft sem fellur vel inn í umhverfið. Hún er um 5x12,5m að utanmáli og snýr norðvestur-suðaustur. Tóftin er sokkin og veggir eru komnir í þúfur en þeir eru um 0,3-0,7m á hæð og um 1,5m á breidd. Hlutverk er óþekkt en hugsanlega er tóftin gömul, mögulega útihús frá elstu tíð.

Kálfnes 2867-127

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á brekkubrún, 147m suðvestan við íbúðarhúsið í Kálfnesi og 77m vestan við heimreiðina að bænum er tóft.

Lýsing

Tóftin er um 4x6m að utanmáli og mjög grasi gróin. Hún snýr norðvestur-suðaustur með inngang fyrir miðju til austurs. Veggir eru um 0,5m á hæð og um 0,8m á breidd.

Mynd 86. Tóft [2867-127], horft til suðurs.

Kálfnes 2867-128

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Dæld

Staðhættir

Um 140m sunnan við íbúðarhúsið í Kálfnesi og 27m vestan við heimreiðina er dæld.

Lýsing

Dældin er um 2,5x4m að grunnmáli, ferhyrnd, grasi gróin og snýr vestur-austur. Hlutverk hennar er óþekkt.

Kálfanes 2867-129

Hlutverk: Fjánhús

Tegund: Tóft

Hættumat: Hætta vegna nálægðar við heimreið

Staðhættir

Um 11m austan við dæld [2867-128] og um 2,5m vestan við heimreið að Kálfanesi er tóft.

Lýsing

Tóftin er tvískipt, um 9x15,5m að utanmáli, mjög grasi gróin og snýr vestur-austur. Op er til austurs þar sem heimreiðin að Kálfanesi sker tóftina en hún varð fyrir raski við lagningu heimreiðarinnar. Það sést í grjóti neðst í hleðslunni í sári við veginn. Vegg hæð er á bilinu 0,3-0,5m og breidd veggja um 1m. Í austurhluta tóftar virðist vera garði og má vera að þetta séu fjánhús með hlöðu eða heytóft í vesturhlutanum.

Aðrar upplýsingar

Tóftin er ekki á túnakorti frá 1917.

Mynd 87. Tóft [2867-129], horft í vestur.

Kálfanes 2867-130

Hlutverk: Útihús

Tegund: Tóft

Hættumat: Mikil hætta vegna rasks

Staðhættir

Vestan við heimreiðina að Kálfanesi, 137m suður af íbúðarhúsinu, er tóft.

Lýsing

Tóftin er um 12x24,5m að utanmáli og grasi gróin. Hún liggur norður-suður með inngang til suðurs. Veggir eru grjóthlaðnir og um 1,7m á hæð og 2m á breidd. Útihúsið var þrískipt með hlöðu áfast að norðaustan. Á árunum 2017 til 2022 var útihúsinu raskað við framkvæmdir og standa nú tveir stórir geymslugámar í tóftinni.

Mynd 88. Tóft [2867-130], horft til SV. Til vinstri sjást tveir bláir gámar sem nú standa í tóftinni.

Kálfanes 2867-131

Hlutverk: Hjallur, fjós, hesthús?

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á gamla bæjarstæðinu sem er fast vestan við heimreiðina, 230m suður af núverandi íbúðarhúsi í Kálfanesi er tóft.

Lýsing

Grjóthlaðin tóftin er um 7x13m að utanmáli og grasi gróin. Hún liggur norður-suður og er tvískipt en nyrðra húsið er svo tvískipt með inngang til austurs. Veggir eru um 1,5m á hæð og 1,7m á breidd. Syðra hólfið er hugsanlega grunnur hússins sem sést hægra megin á mynd 94 sem gæti hafa verið hjallur í eigu Magnúsar Lýðssonar, en um hann segir í fasteignamati Strandasýslu 1916-1918 (bls. 12): „Hjallur 8x6x5 ál, með lofti jarnvarinn“ og nyrðra húsið þá mögulega „[f]jós og hesthús yfir 5 kýr og 6 hross, steinlímdir veggir, jarnþak“.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá er getið um fjós: „Frá bæjarstæðinu er hallandi flöt móti austri. Nefnist hún Fjóstunga. Efst á henni var fjósið.“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 2). Hugsanlega er þetta sama bygging og hér er skráð en um það er ekki hægt að fullyrða.

Mynd 89. Tóft [2867-131], horft til austurs.

Kálfanes 2867-132

Sérheiti: Kálfanes

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Tóft

Staðhættir

Gamla bæjarstæðið var syðst í gamla túninu á Kálfanesi, fast norðan og vestan við heimreiðina, þar sem beygja

er á henni, og tæplega 230m suður af núverandi íbúðarhúsi. Á túnakorti frá 1917 eru fjórar til fimm byggingar. Ein vestan gamla bæjarins og tvær til þrjár austan hans.

Lýsing

Bæjartóftin er um 16,5x20,5m að utanmáli, úr torfi og grjóti og styrkt með steypu. Hún er með

Mynd 90. Torfbæjartóft [2867-132], horft til SA.

að minnsta kosti fjögur hús og liggur norður-suður en auk þess er húsgrunnur fast suðaustan við bæjartóftina sem er 13x7m að utanmáli og snýr einnig norður-suður. Dyr hafa snúið mót austri, fram á bæjarhlaðið. Veggir eru um 1,5m á hæð og 1,7 á breidd. Tóftin er grasi gróin. Húsgrunnurinn er líklega húsið sem sést lengst til vinstri á mynd 94. Timburhús með torfgafli, að minnsta kosti að sunnan, og torfi á þaki.

Aðrar upplýsingar

Í fasteignamati Strandasýslu 1916-1918 segir um hús á jörðinni: „baðstofa 11x5 al, búr og eldhús, allt úr torfi.“ (bls. 12).

Mynd 91. Íbúðarhúsið í Kálfanesi 1920-1940. Gamli bærinn [2867-132] væntanlega til vinstri og hugsanlega hjallur [2867-131] til hægri. Mynd: Sauðfjársetrið á Ströndum, birt með leyfi.

Kálfnes 2867-133

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Heimild

Staðhættir

Beint suðaustan við bæjartóft [2867-132] var húsgrunnur þegar vettvangsskráning fór fram árið 2022 en hann er nú horfinn vegna rasks.

Lýsing

Húsgrunnurinn var úr steinsteypu og um 7,5x13m að utanmáli og lá NNA-SSV. Í honum

uxu bæði gras og brenninetlur. Veggir voru um 1,5m að breidd og 1,7m á hæð. Þetta var grunnur að íbúðarhúsi Magnúsar Lýðssonar sem nefnt er í heimild hér að neðan. Steyptur strompur lá í húsgrunninum.

Aðrar upplýsingar

Húsið var seinna tekið niður og viðirnir meðal annars nýttir við byggingu Sýslumannshússins á Hólmavík (munnl. heimild: Eiríkur Valdimarsson, 19. maí 2023). Í fasteignamati Strandasýslu 1916-1918 (bls. 12) segir um hús á jörðinni: „b.) hús sem ábúandi Magnús Lýðsson á: Íbúðarhús úr timbri með steimlímdum kjallara, allt járnvarið 14x101/2x4 ál.“

Mynd 92. Kjallari [2867-133], horft til SA. Myndin var tekið haustið 2022 en hann hefur nú verið rifinn.

Kálfnes 2867-134

Hlutverk: Öskuhaugur

Tegund: Mannvistarleifar

Hættumat: Hætta vegna framkvæmda

Staðhættir og lýsing

Um 20m suðaustan við bæjartóft [2867-132] var öskuhaugur og hefur öskunni verið kastað fram af brekkunni.

Aðrar upplýsingar

Samkvæmt Eiríki Valdimarssyni var

öskuhaugnum raskað þegar gerðar voru endurbætur á heimreiðinni, en hann sá í öskuhauginn í sári síðsumars árið 2019 (munnl. heimild: Eiríkur Valdimarsson 31. janúar 2024).

Mynd 93. Öskuhaugur [2867-134] í Kálfnesi. Myndin er tekin árið 2019 þegar framkvæmdir höfðu staðið við nýja heimreið. Ljósmynd: Eiríkur Valdimarsson.

Kálfanes 2867-135

Hlutverk: Lambhús

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Skv. örnefnaskrá var lambhús á Lambhúsbala norður af Kálfanesbænum. Óvíst er hvar Lambhúsbalinn var nákvæmlega og hversu langt norður hann náði. Í örnefnaskránni er talað um lambhús og hlöðu í þátíð og hugsanlegt að húsin séu horfin. Einnig má vera að einhver af þeim húsum sem eru norðan við gamla bæjarstæðið séu tóftir þessa húss en nyrst þeirra eru minjar [2867-120] sem gætu verið umrætt lambhús, en það er óstaðfest.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Frá bæjarstæðinu í norður er bali, sem nefnist Lambhúsballi. Nyrzt á honum var lambhús og hlaða við.“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 2).

Kálfanes 2867-136

Hlutverk: Kirkja, kirkjugarður?

Tegund: Heimild, hryggur

Staðhættir

Samkvæmt heimild voru kirkja og kirkjugarður norðarlega á svonefndri Fjóstungu en óvíst er hversu langt hún náði.

Lýsing

Norðaustan gamla bæjarstæðisins er nú slétt tún og þar sáust hvorki þúfur né garðar við skráningu 2023 en um 25m norður af bæjartóftunum er afar óljós útbrún eða smá hryggur sem liggur í hálfhring austur frá heimreiðinni og gæti verið að þar hafi verið einhver mannvirki. Þetta er þó afar óljóst og ekki hægt að fullyrða um hlutverk.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Frá bæjarstæðinu er hallandi flöt móti austri. Nefnist hún Fjóstunga. Efst á henni var fjósið. Norðar á tungunni, ofarlega, sást fyrir garðpörtum og aflöngum þúfum. Þar var talið, að kirkja, sem áður fyrr var í Kálfanesi, og kirkjugarður hafi verið“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 2).

Kálfanes 2867-256

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Dæld

Staðhættir

Í túni, 13m austur af heimreiðinni og tæpa 60m NNA af bæjartóftinni [2867-132], er dæld.

Lýsing

Dældin er 4,5m að þvermáli og 15-20cm djúp. Þarna sést ekkert annað í túninu í dag en á loftmynd frá 1958 er þarna aflöng tóft sem liggur norður-suður og er um 7x20m að utanmáli (LMI-Kort-LI240-LI-9290).

Kálfanes 2867-145

Hlutverk: Túngarður

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Sunnan við gamla túnið eða heimatúnin í Kálfanesi eru yngri tún og vestan með þeim, fast austan vegarins heim að Kálfanesi er túngarður.

Lýsing

Garðurinn liggur norðvestur-suðaustur og er heildarlengd hans 420m. Hann endar nánast við gömlu flugbrautina. Þetta garðlag er merkt á túnakort frá 1917 og hefur þá náð utan um mun stærra svæði og eru hlutar garðsins væntanlega horfnir, líklega vegna túnasléttunar eða skurðgraftar. Í fasteignamati hér að neðan kemur fram að girt var eftir garðinum og er það enn svo í dag.

Aðrar upplýsingar

Í fasteignamati Strandasýslu 1916-1918 segir um girðingar á jörðinni: „Um tún og nokkuð af engjum c. 900 faðmar. Mest torf-girðing og 2 gaddavírsnúrur yfir henni allri; mest ný girðing.“ (bls. 11).

Kálfanes 2867-137

Hlutverk: Leið

Tegund: Gata

Staðhættir og lýsing

Samkvæmt örnefnaskrá Kálfaness (1978: 9) var þjóðvegur í Hrískinn. Gatan lá frá Ósdalsá, vestur fyrir Stakkamýri í miðri hlíð Hrískinnar, vestur fyrir Hrafnastakk og að Kálfanesi

(mynd 97). Gatan er mjög greinileg á rúmlega 2km kafla í Hrískinn og að Kálfanesi. Leiðin lá áfram frá Kálfanesi suður á Skeiði og mætti þar þjóðveginum inn á Hólmavík við brúna yfir Kálfaneslækinn í Grámávamýri. Á hluta þeirrar leiðar, næst Kálfanesi, var vegurinn kallaður Brú. Þessi hluti leiðarinnar er allur horfinn, og líklegt að t.a.m. nýja heimreiðin hafi verið lögð yfir Brúna.

Aðrar upplýsingar

Leiðin er sýnd á herforingjaráðskorti frá 1914.

Í örnefnaskrá segir: „Kinnin upp af Stakkamýri er allhá og heitir Hrískinn. Í henni voru hrísrunnar. Þjóðvegur lá þar áður fyrr í miðri hlíð. Miðja vega í henni var grasbali áningarstaður. Þegar komið er upp úr Hrískinn á átt til Kálfaness, taka við Sog. Það er nokkuð djúp og þurr lægð milli Stakka og Krika. Eftir þeim lá vegurinn og síðan niður bratta mjóa götu, örskammt neðan við Kálfanestún og síðan eftir undirlendinu vestan við túnið.“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 9). Þar segir einnig: „Hár klettahjalli sunnan við Stakkamýri heitir Hrafnastakkur. Undir honum lá reiðvegurinn. Hrafnastakkur var til vinstri, þegar farið var suður.“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 8).

Um Brúna segir í örnefnaskrá: „Byggður hafði verið upp vegur með skurðum og ræsum yfir mýrarnar frá heimreið í Kálfanesi út á Hádegishól. Möl mun hafa verið tekin úr hólnum til þess. Vegurinn var alltaf kallaður Brú(in).“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 7). Jóhann Hjaltason segir einnig í svörum sínum við spurningaskrá þjóðháttadeildar um vegi og vegagerð: „Brú í merkingunni vegur þekki ég aðeins eina, þ.e. ca 1000-1200m vegarspotti yfir mýri frá

Mynd 94. Herforingjaráðskort frá 1914 (LMÍ skráningarnúmer 2006-38). Hér sést þjóðvegurinn liggja frá Ósdalsá, vestan Stakkamýrar og Stakka og að Kálfanesi.

Mynd 95. Leið [2867-137] í Hrískinn. Horft til SV.

Kálfanesbæ og suður á svonefndan Hádegishól í Steingrímsfirði frá því ca um 1900 eða litlu fyrr.“ (Jóhann Hjaltason 1982).

Kálfanes 2867-305

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á melhól á Kálfanesfjalli, um 1,25km SA af seli [2867-318-20], er varða. Varðan er um 160m beint austur af litlu vatni á fjallinu.

Lýsing

Hrunin grjóthlaðin varða, um 0,9x1m í grunninn og 0,5m á hæð. Grjótið í vörðunni er nokkuð stórt.

Mynd 96. Varða [2867-305], horft til austurs.

Kálfanes 2867-306

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á melhól á Kálfanesfjalli, 1,03km SA af seli [2867-318-20] og um 250m SV af vörðu [2867-305], er önnur varða. Varðan er um 140m beint norður af litlu vatni á fjallinu.

Lýsing

Hrunin grjóthlaðin varða, um 0,9x1,2m í grunninn og 0,6m á hæð. Grjótið í vörðunni er nokkuð stórt.

Mynd 97. Varða [2867-306], horft til NA.

Kálfanes 2867-307

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á Kálfanesfjalli, um 1,70km suðvestur af íbúðarhúsinu í Kálfanesi er varða á smá klöpp. Um 410m norðan við Teigsgilsvatn.

Lýsing

Vörðubrot, þrír steinar ofan á stærri steini/klöpp. Hæð um 0,7m.

Mynd 98. Varða [2867-307], horft til austurs.

Kálfanes 2867-308

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á Kálfanesfjalli, 1,65km suðvestur af bæ í Kálfanesi er varða á smá klöpp. Hún er um 350m norðan við Teigsgilsvatn.

Lýsing

Grjóthlaðin varða, um 0,8x0,8m í grunninn og 1,1m á hæð. Hlaðin ofan á stóran stein/klöpp. Varðan gæti verið landamerkjavarða, sbr. örnefnaskrá.

Mynd 99. Varða [2867-308], horft til austurs.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir m.a., um landamerkin milli Kálfaness og Skeljavíkur: „Milli [Kálfaness og] Skeljavíkur: Að sjó við Hvítá, eftir því sem hún áður rann, og nú er sett varða til að rétta sig eftir með sjónhendingu til sjávar. Frá upptökum Hvítár og upp eftir hrauninu og eins og vörður vísa til Teigsvatns“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 1-2). Í athugasemdum við örnefnaskrá segir m.a. um landamerkin milli Kálfaness og Skeljavíkur: „Frá gömlum farveg Hvítár í vörðu á bakkanum og sem Hvítá ræður að hrauni, sem liggur að Teigsgilsvatni“ (Skeljavík. Athugasemdir og viðbætur 1978: 1).

Kálfanes 2867-309

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á Kálfanesfjalli, um 155m NA af vörðu [2867-308] og tæplega 1,5km suðvestur frá bæ í Kálfanesi er varða á melhól.

Lýsing

Grjóthlaðin varða, um 1,4x1,6m í grunninn og 1,6m á hæð. Mjög stór og mikil um sig, stórt grjót og aðeins hrúnið úr austurhliðinni. Varðan gæti verið landamerkjavarða, sbr. örnefnaskrá.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir m.a., um landamerkin milli Kálfaness og Skeljavíkur: „Milli [Kálfaness og] Skeljavíkur: Að sjó við Hvítá, eftir því sem hún áður rann, og nú er sett varða til að rétta sig eftir með sjónhendingu til sjávar. Frá upptökum Hvítár og upp eftir hrauninu og eins og vörður vísa til Teigsvatns.“ (Örnefnaskrá Kálfaness 1978: 1-2). Í athugasemdum við örnefnaskrá segir m.a. um landamerkin milli Kálfaness og Skeljavíkur: „Frá gömlum farveg Hvítár í vörðu á bakkanum og sem Hvítá ræður að hrauni, sem liggur að Teigsgilsvatni.“ (Skeljavík. Athugasemdir og viðbætur 1978: 1).

Mynd 100. Varða [2867-309], horft til austurs.

Kálfanes 2867-310

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á Kálfanesfjalli, 950m vestur frá bæ í Kálfanesi er varða á melhæð við Bleiksdal norvestanverðan. Hún er um 270m SSA af seltóftum [2867-311].

Lýsing

Grjóthlaðin varða, um 1,1m á hæð og 0,8x0,8m í grunnmál og hringlaga. Hlaðin ofan á steini. Varðan stendur vel.

Mynd 101. Varða [2867-310], horft til austurs.

Mynd 102. Seltóftir í Bleiksdal [2867-311-313].

Kálfanes 2867-311

Hlutverk: Sel

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í Bleiksdal, suður undir undir klettum og urð, eru tóftir sem líklega eru seltóftir. Skammt undan er mýrlent og lækur rennur niður dalinn 50-75 metra suður frá tóftunum. Tóftirnar eru um 650m vestur af Hvammshúsum [2867-106] og tæplega 1,1km norðvestur af bæ í Kálfanesi.

Mynd 103. Tóft [2867-311], horft til norðurs.

Lýsing

Fyrir miðju er grasi- og mosagróin ílöng tóft sem liggur suðvestur-norðaustur. Veggir eru komnir í þúfur og erfitt að greina lögun nákvæmlega. Vegg hæð er á bilinu 0,4-0,7 og breidd veggja nær allt að 1m. Tóftin er tvískipt, og er vestara hólfið er minna en hitt. Op á báðum hólfunum til suðausturs.

Kálfanes 2867-312

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í Bleiksdal, suður undir undir klettum og urð, eru tóftir sem líklega eru seltóftir. Skammt undan er mýrlent og lækur rennur niður dalinn 50-75 metra suður frá tóftunum. Tóftirnar eru um 650m vestur af Hvammshúsum [2867-106] og tæplega 1,1km norðvestur af bæ í Kálfanesi. Um 4m suðaustan við tóft [2867-311] er önnur minni tóft.

Mynd 104. Tóft [2867-312], horft til SA.

Lýsing

Lítil ferhyrnd tóft, komin í þúfur og lögun er illgreinanleg. Kindagötur liggja í gegnum tóftina á nokkrum stöðum og mynda þannig nokkur op á tóftinni en greinilegasta opið er til suðurs.

Kálfanes 2867-313

Hlutverk: Kvíar

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í Bleiksdal, suður undir undir klettum og urð, eru tóftir sem líklega eru seltóftir. Skammt undan er mýrlent og lækur rennur

niður dalinn 50-75 metra suður frá tóftunum. Tóftirnar eru um 650m vestur af Hvammshúsum [2867-106] og tæplega 1,1km norðvestur af bæ í Kálfanesi. Um 9m norðvestan við seltóftina [2867-311] eru að líkindum kvíarnar.

Lýsing

Grjóthlaðin tóft, algróin grasi, lyngi og mosa og fremur illgreinanleg. Vegghæð er á bilinu 0,4-0,6m. Það sést í hleðslur sé lynginu ýtt frá, mest sést í 4-5 grjótraðir. Þá virðist vera smá hleðsla í framhaldi af þessari tóft en mjög ógreinileg, einn og einn steinn sem mynda í röð smá afmörkun sem gæti hafa verið einhvers konar hólfi.

Mynd 105. Tóft [2867-313], horft til suðurs.

Kálfanes 2867-314

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á litlum melhól á klettahrygg, um 200m ofan við sel [2867-311-313] og 1,1km norðvestur frá bæ í Kálfanesi er varða.

Lýsing

Grjóthlaðin varða, um 0,7m að hæð og 0,7x0,7m að grunnmáli, frekar hringlaga og uppmjó.

Mynd 106. Varða [2867-314], horft til austurs.

Kálfanes 2867-315

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Grjóthrúga

Staðhættir

Yst á Ósdalnum er aflöng klettaborg eða hæð sem liggur frá ræsinu yfir Ósdalsána, við Innri-Ós, til suðvesturs. Syðst og vestast á þessari hæð er grjóthrúga, líklega hrunin varða.

Mynd 107. Grjóthrúga [2867-315], horft til austurs.

Lýsing

Grjótið er frekar stórt og er hrúgan, 1,3x2m að grunnmáli og um 0,5m að hæð.

Kálfanes 2867-317

Hlutverk: Rétt, heytóft, náttúrulegt

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Utarlega á Ósdal, tæplega 940m frá vegræsinu á Ósdalsá, við Innri-Ós, er hugsanlega garðlag. Meint garðlag er í bolla á gilbrún og gæti verið náttúrumyndun.

Mynd 108. Rétt eða heytóft? [2867-317], horft til vesturs.

Lýsing

Garðlagið er hringlaga og algróið lyngi. Enginn inngangur er sjáanlegur. Suðausturbrún garðsins er niðurgráfin. Vegg hæð er 0,2-0,6m, breidd veggja um 1m og þvermál að utan eru 12m. Garðlagið virðist mjög gamalt og hefur samlagast umhverfi sínu. Hlutverk er óljóst en hugsanlega hefur verið þarna lítil rétt eða jafnvel heytóft.

Mynd 109. Horft til VNV og er seltóftin [2867-318] til hægri fyrir miðri mynd, kvíarnar [2867-319] eru nokkurn veginn fyrir miðri mynd. Ofan við þær sést í litla tóft sem er vestan sellækjarins [2867-320].

Kálfanes 2867-318

Hlutverk: Sel

Tegund: Tóft

Staðhættir

Ofarlega á Ósdal, um 4,6km suðvestur af Djúpvegi og 3,2km VSV af bæ í Kálfanesi (í beinni loftlínu), eru grónar seltóftir á lækjarbakka.

Lýsing

Sjálf seltóftin er bæði vel gróin og þýfð og er heldur grænni en umhverfið. Hér hefur líklega verið byggt nokkrum sinnum á sama stað því smá hólmyndum er undir tóftinni. Sýnileg eru a.m.k. tvö hús eða jafnvel þrjú. Það sést í grjóti í veggheðslu í minna hólfinu. Inngangur hefur verið fyrir miðjum vesturvegg og snúið til vesturs í átt að læknum. Tóftin snýr norðvestur-suðaustur. Veggir eru 30-70cm háir og mest 2m á breidd. Seltóftirnar eru allar fremur gamlar að sjá og líklegt að selstaðan hafi ekki verið nýtt eftir 1700.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Kálfaness segir: „Þar framan við taka við Selmýrar. Mýrarnar ná nærri niður að

á og upp undir brún. Selrústir eru á hjalla ofan við mýrarnar, a.m.k. tveggja klukkustunda lestargang frá bæ. Ekki er vitað, hvenær haft var þarna í seli. Þarna upp af er dalur, sem heitir Seljadalur.“ (1978: 10). Í *Jarðabók* frá 1709 er einnig getið um selstöðu en segir að hún sé ekki nýtt sökum þess hve langt er að sækja hana (JÁP: 392).

Mynd 110. Seltóftir [2867-318-320].

Kálfanes 2867-319

Hlutverk: Kvíar

Tegund: Tóft

Staðhættir

Ofarlega á Ósdal, um 4,6km suðvestur af Djúpvegi og 3,2km VSV af bæ í Kálfanesi (í beinni loftlínu), eru grónar seltóftir á lækjarbakka. Tæplega 14m SSA af seltóftinni [2867-318] er kvíatóft.

Lýsing

Tóftin er algróin, veggir þýfðir og hrundir en þokkalega háir, eða á bilinu 30-70cm. Breidd veggja er um 1,2m. Kvíarnar snúa norður-suður og hefur inngangur verið nyrst á vesturvegg. Seltóftirnar eru allar fremur gamlar að sjá og líklegt að selstaðan hafi ekki verið nýtt eftir 1700.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Kálfaness segir: „Þar framan við taka við Selmýrar. Mýrarnar ná nærri niður að á og upp undir brún. Selrústir eru á hjalla ofan við mýrarnar, a.m.k. tveggja klukkustunda lestargang frá bæ. Ekki er vitað, hvenær haft var þarna í seli. Þarna upp af er dalur, sem heitir Seljadalur.“ (1978: 10). Í *Jarðabók* frá 1709 er einnig getið um selstöðu en segir að hún sé ekki nýtt sökum þess hve langt er að sækja hana (JÁP: 392).

Kálfanes 2867-320

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Ofarlega á Ósdal, um 4,6km suðvestur af Djúpvegi og 3,2km VSV af bæ í Kálfanesi (í beinni

loftlínu), eru grónar seltóftir á lækjarbakka. Um 10m suðvestur af seltóftinni, hinum megin lækjar er lítil tóft. Seltóftirnar eru allar fremur gamlar að sjá og líklegt að selstaðan hafi ekki verið nýtt eftir 1700.

Lýsing

Tóftin er algróin og veggir þýfðir. Þeir eru 30-50cm háir og um metri á breidd. Tóftin er 4x4m að utanmáli og hafa dyr snúið til austurs í átt að lækjarbakkanum.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Kálfaness segir: „Þar framan við taka við Selmýrar. Mýrarnar ná nærri niður að á og upp undir brún. Selrústir eru á hjalla ofan við mýrarnar, a.m.k. tveggja klukkustunda lestargang frá bæ. Ekki er vitað, hvenær haft var þarna í seli. Þarna upp af er dalur, sem heitir Seljadalur.“ (1978: 10). Í *Jarðabók* frá 1709 er einnig getið um selstöðu en segir að hún sé ekki nýtt sökum þess hve langt er að sækja hana (JÁP: 392).

Kálfanes 2867-323

Hlutverk: Girðing

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Um 700m ANA af bæ í Kálfanesi, austan Djúpvegar, er garðlag.

Lýsing

Garðlagið liggur ofan úr

Mynd 111. Garðlag [2867-323], horft til NV.

brekku og niður að mýri. Það er algróið grasi, mosa og lyngi. Hæð þess er á bilinu 30-60cm og breidd um 60cm. Líklega verið tekið torf við hliðina á garðlaginu en þar er um 20cm djúpur niðurgröftur sem er um 2,5x5m að utanmáli. Garðlagið hverfur þegar það kemur ofan í mýrina og er líklegast að það sé undan girðingu.

Kálfanes 2867-326

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á klöpp, sem umkringd er mýrlendi, um 160m austur af Djúpvegi, vestan Kálfanesborga og tæplega 1,1km suður af Ósdalsá, er varða.

Lýsing

Grjóthlaðin, hringlaga og stæðileg varða með grunnmál um 0,8x0,8m og 1,5m há.

Mynd 112. Varða [2867-326], horft til austurs.

Kálfanes 2867-330

Hlutverk: Girðing

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Um 17m vestan við Djúpveginn og um 45m suðaustur af tóft [2867-85] er garðlag og niðurgröftur, líklegt torftökusvæði, upp við garðlagið.

Lýsing

Garðlagið liggur norður-suður og er grjót- og torfhlaðið. Niðurgröftur, um 10cm djúpur, er sums staðar meðfram garðlaginu þar sem stungið hefur verið upp efni. Þetta er að öllum líkingum hleðsla undan girðingu og óvíst hvort garðlagið teljist til fornleifa. Garðlagið er um 0,2-0,4m á hæð og 0,5m á breidd.

Mynd 113. Garðlag [2867-330], horft til norðurs.

Skeljavík

Skeljavík - söguágrip

Bærinn Skeljavík stóð upp af samnefndri vík við Steingrímsfjörð. Skeljavíkur er fyrst getið Gísla sögu Súrssonar og Gunnlaugs sögu Ormstungu þar sem getið er um skipakomu frá Noregi, munu skipin hafa lagt upp í Skeljavík (Gísla saga Súrssonar 1953: 13; Gunnlaugs saga Ormstungu 1953: 319). Ljóst er að þarna er um að ræða víkina Skeljavík en óvíst um búsetu á samnefndum bæ á sama tíma. Í Vilchinsmáldaga frá 1397 er getið um jörðina Skeljavík og hún sögð eign Kálfaneskirkju (DI IV: 130).

Í *Jarðabók Árna og Páls* frá 1709 er Skeljavík enn í eigu Kálfaneskirkju, eða í raun Kálfaneshálfkirkju. Jarðadýrleiki er 8 hundruð (JÁP: 392). Jörðin er sögð landþröng og auðlindir jarðarinnar hafa ekki verið miklar. Tún og engjar eru sögð léleg og vatnsból „brýtur túnið og hleypur stundum upp í fjós og heystæðu, svo ei verður við gjört“ (JÁP: 393). Í landi Skeljavíkur, næst Kálfanesi, er eyðibýlið Halldórsstaðir sagt hafa staðið, þar sjáist tóftir og girðingar og talið hafa verið þrælsgerði (JÁP: 393).

Um 1848 fóru skip að koma í Skeljavík til lausakaupmennsku. Þeir sem komu af landi til að versla við lausakaupmenn í Skeljavík voru fluttir í skip til verslunar og aftur upp í Skipatanga (Stekkjartanga) (Örnefnaskrá Skeljavíkur (e.d): 2). Með árunum fóru íbúar svæðisins að kalla eftir fastaverslun í Skeljavík og fékk staðurinn viðurkenningu löggilts verslunarstaðar árið 1863. Árið 1866 voru uppi áform um að byggja þar verslunarhús og hefja fastaverslun að undirlagi dansks kaupmanns að nafni Christensen. Christensen komst þó aldrei með efniviðinn í húsið til Skeljavíkur, en skip hans fórst vegna ísa í Húnaflóa. Því hélt lausaverslun áfram í Skeljavík. Umræður um tryggari höfn í Hólmavík höfðu að lokum yfirhöndina og voru örlög Skeljavíkur sem verslunarstaðar innsiglið árið 1890 þegar Hólmavík fékk löggildingu sem verslunarstaður. Ef Christensen hefði komist með hústimbrið í Skeljavík hefði niðurstaðan hugsanlega orðið önnur (Benedikt Grímsson 1961: 100-101). Bærinn Skeljavík fór í eyði árið 1935 og á Strandabyggð nú jörðina (Margrét H. Hallmundsdóttir 2016: 5-6).

Mynd 114. Yfirlitsmynd af minjum í túni í Skeljavík.

Skeljavík - fornleifaskrá

Skeljavík 2867-141

Sérheiti: Skeljavík

Hlutverk: Bæjarhóll

Tegund: Hóll

Staðhættir

Í hliðinni fyrir botni Skeljavíkur sunnanvert, um 30m fyrir ofan Djúpveginn og innan garðlags [2867-140], er bæjarhóll Skeljavíkur.

Mynd 115. Bæjarhóll [2867-141].

Umhverfis bæjarhólinn er heimatúnið sem liggur beggja vegna Djúpvegar, en hann liggur í gegnum túnið frá norðri til suðurs.

Lýsing

Bæjarhóllinn er um 17x26m að utanmáli og liggur norðaustur-suðvestur. Efst á suðvesturenda hólins er dæld [2867-142]. Hóllinn er algróinn og ávalur. Vegur liggur meðfram bæjarhólnum að norðan og norðvestan og hefur norðurhluti hólins líklega orðið fyrir raski þegar hann var lagður.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Bæjarhóll, þar sem bærinn stendur, og Lambhúshóll bæjarmegin við tóttina, sem er útsuður af honum, Kofahóll fyrir vestan bæinn og Húsaflöt fyrir utan fjárhúsin“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 2). Í eldri fornleifaskráningu segir: „Bærinn stóð þó lengur [en til 1935] og í síðari heimsstyrjöld dvöldu þar tveir og stundum þrír skoskir hermenn“ (Margrét Hrönn Hallmundsdóttir 2016: 5-6). Í fasteignamati Strandasýslu 1916-1918 segir: „Íbúðarhús 12x6 ál. portbyggt með kjallara, torfveggir á 3 vegu, framhlið og hálfgafl úr timbri, járnþakið ...“ (bls. 11).

Skeljavík 2867-229

Sérheiti: Skeljavík

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Dæld

Staðhættir

Í hliðinni fyrir botni Skeljavíkur sunnanvert, um 30m fyrir ofan Djúpveginn, innan garðlags [2867-140], er bæjarhóll Skeljavíkur [2867-141] og á honum dæld, líklega leifar bæjarins.

Mynd 116. Dældin í bæjarhól [2867-141], horft til austurs.

Lýsing

Efst og suðvestast á bæjarhólnum [2867-141] er dæld sem er um 3m í þvermál og um 70cm djúp. Þetta eru líklega leifar af byggingum sem þarna stóðu.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Bæjarhóll, þar sem bærinn stendur, og Lambhúshóll bæjarmegin við tóttina, sem er útsuður af honum, Kofahóll fyrir vestan bæinn og Húsaflöt fyrir utan fjárhúsin“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 2). Í fasteignamati Strandasýslu frá 1916-1918 (bls. 11) segir: „Íbúðarhús 12x6 ál. portbyggt með kjallara, torfveggir á 3 vegu, framhlið og hálfgafl úr timbri, járnþakið ...“.

Skeljavík 2867-140

Hlutverk: Túngarður

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Bæjarstæðið í Skeljavík er fyrir botni samnefndar víkur og umlykur túngarður túnið, nánast allan hringinn.

Mynd 117. Garðlag [2867-140], horft til vesturs.

Lýsing

Garðlagið er í heild 470m langt. Það er algroðið, mest 0,7m á hæð og 0,5m á breidd. Djúpvegurinn liggur norður-suður í gegnum heimatúnið og garðlagið þ.a.l. rofið þar sem vegurinn liggur í gegn, þá liggur vegslóði upp hliðina, ofan bæjarins, í gegnum garðlagið.

Aðrar upplýsingar

Í fasteignamati Strandasýslu frá 1916-1918 segir: „Túnið er algirt með torfgarði og 2-3 snúrum gaddavír yfir, í góðu standi, enda ný...“ (bls. 10).

Skeljavík 2867-142

Hlutverk: Hesthús?

Tegund: Heimild

Staðhættir

Í örnefnaskrá er örnefnið Hesthúsmýri sagt innan við bæjarlækinn sbr. heimild hér að neðan. Á túnakorti frá 1917 er aðeins eitt hús merkt þarna sem hefur því hugsanlega verið hesthús en það stóð um 80m norður af bæjarhólnum [2867-141].

Lýsing

Minjar um húsið sáust ekki á vettvangi. Svæðið er vaxið trjám og ekki var hægt að sjá hvort þar væru rústir. Húsið var staðsett með því að leggja túnakort ofan á loftmynd og gera má ráð fyrir allt að 10m skekkju.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Á túninu fyrir innan bæjarlækinn Hesthúsmýri, Miðmorgunshóll, stóri hóllinn næst mýrinni, og Arnarhóll næst læknum“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 1-2). Í fasteignamati Strandasýslu frá 1916-1918 (bls. 11) segir: „... hesthús úr torfi, yfir 3 hross ...“

Skeljavík 2867-316

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Á loftmynd af Skeljavík frá 1986 sést dökk þúst vestast í túni, um 70m norðvestur af bæjarhólnum [2867-141] (LMI-Kort-J29-6493). Hlutverk og aldur er óljóst en á myndinni virðist þetta hugsanlega einhvers konar mannvirki. Þarna er nú bara smá hól og engar minjar sjáanlegar.

Skeljavík 2867-143

Hlutverk: Útihús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Um 27m vestan við bæjarhól [2867-141] og fast við vegslóða sem liggur í gegnum túnið frá norðaustri til suðvesturs er tóft.

Mynd 118. Tóft [2867-143], horft til SA.

Lýsing

Tóftin er um 5x6,5m að utanmáli, grasi og mosa gróin. Það sést í grjóthleðslur í veggjum. Tóftin liggur norðaustur-suðvestur með inngang til norðausturs. Veggir eru um 1m á hæð og allt að 2m á breidd. Í örnefnaskrá kemur fyrir örnefnið Kofahóll og er hann sagður vestan bæjar sem passar við staðsetningu þessarar tóftar. Hlutverk er óljóst en líklega hefur þetta verið einhvers konar útihús. Þetta hús er líklega ekki merkt á túnakort frá 1917 en þar er annað hús merkt aðeins 23m sunnar, í jaðrinum á vegi sem liggur í gegnum túnið. Hugsanlegt er að um sömu byggingu sé að ræða en ekki er hægt að fullyrða það.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Bæjarhóll, þar sem bærinn stendur, og Lambhúshóll bæjarmegin við tóttina, sem er útsuður af honum, Kofahóll fyrir vestan bæinn og Húsaflöt fyrir utan fjárhúsin“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 2).

Skeljavík 2867-328

Hlutverk: Útihús, fjárhús?

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Á túnakorti frá 1917 er merkt lítil bygging rúma 40m suðvestur af bæjarhólnum [2867-141] þar sem nú er suðurjaðar vegarins sem liggur í gegnum túnið í Skeljavík frá norðaustri til suðvesturs. Þarna sjást engar byggingar í dag og hafa líklega horfið við vegaframkvæmdir. Þarna gætu lambhúsin hafa staðið miðað við lýsingu í örnefnaskrá en ekki hægt að fullyrða það.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Bæjarhóll, þar sem bærinn stendur, og Lambhúshóll bæjarmegin við tóttina, sem er útsuður af honum, Kofahóll fyrir vestan bæinn og Húsaflöt fyrir utan fjárhúsin“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 2).

Skeljavík 2867-144

Hlutverk: Fjárhús, hlaða

Tegund: Tóft

Staðhættir

Sunnarlega í túninu á Skeljavík, um 45m sunnan við bæjarhól [2867-141], er fjárhústóft.

Lýsing

Grjóthlaðin tóft, um 14x21m að utanmáli

og grasi og mosa gróin. Hún skiptist í 4-5 rými. Til vesturs er hlaða eða heytóft en til austurs eru tvístæð fjárhús með tveimur görðum og norðan þeirra er stök kró. Tóftin liggur vestur-austur með opum til austurs. Veggir eru um 1,4m á hæð og 1,3m á breidd. Það er steypur fjárbað við endann á nyrðri garðanum. Framan við húsin er steypur grunnur, um 4x6m að grunnmáli. Hann liggur norður-suður og er grasi og mosa gróinn. Veggir eru um 20cm á breidd og um 95cm á hæð. Hlutverk grunnsins er óþekkt.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Bæjarhóll, þar sem bærinn stendur, og Lambhúshóll bæjarmegin við tóttina, sem er útsuður af honum, Kofahóll fyrir vestan bæinn og Húsaflöt fyrir utan fjárhúsin“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 2). Í fasteignamati Strandasýslu frá 1916-1918 (bls. 11) segir: „... fjárhús yfir 80 fjár járnþakin, framhlið úr timbri, 2 hlöður úr torfi, járn þaktar. ca. 165 rúmstikur“.

Mynd 119. Tóft [2867-144], horft til SV.

Skeljavík 2867-146

Hlutverk: Óþekkt, náttúrulegt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Um 96m suður af bæjarhól [2867-141] og 10m norðan við túngarðinn [2867-140] er þúst og á henni dæld, hugsanlega leifar tóftar.

Lýsing

Tóftin er algróin, um 6x8m að utanmáli og

liggur vestur-austur. Útlínur tóftar eru greinanlegar en innbrúnir ógreinilegar, þó virðist vera

Mynd 120. Tóft [2867-146].

eitt hólf vestast, um 20cm djúpt.

Skeljavík 2867-147

Hlutverk: Óþekkt, náttúrulegt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Um 92m suðvestur af bæjarhól [2867-141] og 10m norðvestur af tóft [2867-146] er mögulega önnur og minni tóft.

Lýsing

Meint tóft er um 3,5x4,5m að utanmáli og liggur norður-suður. Hún er ógreinileg og algróin en hugsanlega hefur verið inngangur við norðausturhorn.

Mynd 121. Tóft [2867-147].

Mynd 122. Tóft [2867-150] gætu verið kvíarnar frá Skeljavík en hlutverk minja [2867-149] er óþekkt. Lengst til hægri er gata [2867-197].

Skeljavík 2867-148

Hlutverk: Leið

Tegund: Gata

Staðhættir

Á herforingjaráðskorti frá 1914 eru merktar þrjár leiðir sem liggja frá sjó og vestur eftir landi Skeljavíkur. Þessi leið lá frá gamla þjóðveginum [2867-48] við Búðatanga og vestur yfir kletta í átt að Þiðriksvallavatni og norður með því (sjá mynd 155, rauð leið).

Lýsing

Hlutar leiðarinnar eru enn sýnilegir og voru mældir af loftmynd en sá hluti sem næstur er sjór virðist alveg horfinn og þá væntanlega vegna vegagerðar og túnasléttunar. Austur af Þiðriksvallavatni virðist gatan skipast í tvennt og liggur önnur leiðin í átt að vatninu en hin norður fyrir það. Þeir hlutar leiðarinnar sem sjást og voru teiknaðir af loftmynd eru í heild um 2km að lengd.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Kristmundarlaut, þar sem vegurinn liggur nú upp frá sjónum upp í Þiðriksvalladal (Kristmundar sálugi Snæbjörnsson fór þar fyrstur manna af dalbúum, áður lá vegurinn utar). Sultarsker heita skerin rétt fram af nefndri laut...“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 2). Í örnefnaskrá segir einnig: „Þjófaklifið er þar sem dalvegurinn lá áður, meðan farið var til sjávar beint af augum á Búðatanga.“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 4). Líklega er þarna um sama veg að ræða.

Skeljavík 2867-149 (Skeljavík 1789-001)

Hlutverk: Óþekkt, útihús

Tegund: Tóft

Hættumat: Hætta vegna uppblásturs

Staðhættir

Sunnan túngarðs [2867-140], 167m sunnan við bæjarhól [2867-141] er tóft (myndir 117 og 125).

Lýsing

Í eldri fornleifaskráningu segir: „Um 100m suður af rústum bæjarhóls Skeljavíkur eru rústabunga með litlum veggjaleifum. Svæðið er blása upp og hefur blásið allt í kring um hólinn en þéttleiki jarðlaga hafa hlíft hólnum. Veggir eru mikið til horfnir en hægt er að greina þá á þrjá vegu og eru þeir um 30cm á hæð. Líklega hefur þetta verið útihús“ (Margrét Hrönn

Hallmundsdóttir 2016: 6).

Skeljavík 2867-150 (Skeljavík 1789-002)

Hlutverk: Óþekkt, kvíar

Tegund: Tóft

Hættumat: Hætta vegna uppblásturs

Staðhættir

Um 156m sunnan við bæjarhól [2867-141] og 70m vestur af Djúpvegi er tóft (myndir 117 og 125).

Lýsing

Tóftin er grjóthlaðin og snýr norðvestur-suðaustur. Hún er hlaðin upp við smá kletta og eru þeir nýttir sem veggir að sunnan. Tóftin sem er 7x11m að utanmáli og er opin til austurs. Veggir eru að hluta grónir, 40-60cm háir og um 130cm breiðir.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Kvíalaut er næst fyrir utan túnið og Kvíahvammur þaðan upp í Hæðirnar“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 4). Í eldri fornleifaskráningu segir: „Staðhættir: Um 100 metra suður af bæjarhól Skeljavíkur og 20m austur af rúst [1789-001]. Minjalýsing: Réttin er grjóthlaðin og er byggð við kletta sem mynda vestri langhlið réttarinnar. Réttin er opin í austur í átt að Skeljavíkinni. Hleðslur eru um 50cm og grónar. Réttin er 11x 7m að utanmáli.“ (Margrét Hrönn Hallmundsdóttir 2016: 6).

Skeljavík 2867-151

Hlutverk: Framræsla

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Um 80m norðvestan við bæjarhól [2867-141] er suðvesturendi skurðar sem byrjar þar sem túngarðinum sleppir í norðvestri.

Lýsing

Skurðurinn er um 145m langur, 70cm djúpur og 1,2m á breidd og liggur í boga frá túngarðinum til norðvesturs og að Djúpvegi. Skurðurinn er að hluta samfallinn.

Skeljavík 2867-138

Hlutverk: Óþekkt, útihús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Rétt við landamerkin milli Skeljavíkur og Kálfaness, um 366m vestur af Djúpveginum, 260m vestur af suðurenda flugvallarins og fast norðvestur af krossarabraut, er tóft.

Mynd 123. Tóft [2867-138], horft til norðurs.

Lýsing

Tóftin er grjóthlaðin en algróin, um 5,5x9,5m að utanmáli og regluleg að lögun. Hún liggur norðvestur-suðaustur með inngang til suðausturs. Veggir eru 30-60cm háir og mest 1,2m breiðir.

Skeljavík 2867-333

Sérheiti: Halldórsstaðir, Kotið

Hlutverk: Býli

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Minjar um eyðibýlið Halldórsstaði sem getið er í heimildum, fundust ekki við vettvangsskráningu og nákvæmt staðsetning þess er ekki þekkt. Minjarnar sjást ekki á loftmyndum frá 1958 en á þessu svæði er ein gamall tóft [2867-138] sem gæti tengst býlinu án þess þó að hægt sé að fullyrða um það.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Halldórsstaðir er fornt eyðibýli heim af Kvosunum, í daglegu tali nefnt Kotið og Kothlíð þar upp af.“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 6.). Einnig segir þar: „Kothlíð er hluti af Parthlíð.“ (bls. 3). Í *Jarðabók* frá 1709 segir: „Í landsparti, sem Skeljavík fylgir en sumir vilja eigna Kálfanesi, hefur í gamaldaga verið býli, kallað Halldórsstader. Þar sjást tóftir og girðingar. Er haldið að verið muni hafa þrælsgerði. Kann ómögulegt að byggjast.“ (JÁP: 393).

Skeljavík 2867-152

Hlutverk: Varða

Tegund: Heimild

Staðhættir

Samkvæmt athugasemdum við örnefnaskrá Víðidalsár er varða til móts við Vörðuhyl í Húsadalsá (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 9).

Lýsing

Varðan fannst ekki við vettvangsskráningu.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá segir: „Í Húsadalsá er Tröllkonuhylur á móts við Tröllhól og neðar Vörðuhylur. Í honum er góð laxveiði. Varða er móts við hann Skeljavíkurmegin“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 9).

Mynd 124. Minjar á Búða- og Stekkjartanga. Á Búðatanga eru naust og mögulega sjóbúðir [2867-154-159] og er tanginn girtur með grjóttgarði [2867-153] en þarna var náthagi seint á 19. öld og væntanlega fram á þá 20. Yst á Stekkjartanga er Stekkjartóft [2867-160] og á Öngulklifi sunnan hans er handgrafinn skurður [2867-161].

Skeljavík 2867-82

Hlutverk: Lending

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Búðatangi er í Skeljavíkurlandi, um 350m suðaustur frá bæjarhólnum í Skeljavík [2867-141]. Þar eru sjóbúðatóftir og naust og vísast verið þar lending, væntanlega austan við tangann en það kemur þó hvergi fram í heimildum.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Sultarsker heita skerin rétt fram af nefndri laut [Kristmundarlaut], Búðatangi, þar sem grjótgarðurinn er og Fúlavík milli hans og Sultarskerja.“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 2). Í *Jarðabók* frá 1709 segir: „Heimræði hefur áður rétt gott verið, en nú lítið og sjaldan vegna fiskleysis.“ (JÁP: 393).

Skeljavík 2867-153

Hlutverk: Náttthagi

Tegund: Garðlag

Hættumat: Hætta vegna landbrots

Staðhættir

Grjóthlaðið garðlag er utan með Búðatanga í landi Skeljavíkur, um 360m suðaustan við bæjarhólinn í Skeljavík [2867-141].

Mynd 125. Garðlag [2867-153], horft til NV.

Lýsing

Garðlagið er grjóthlaðið og alls 234m langt. Það er mest 1m á hæð og 40cm á breidd. Garðlagið fylgir tunganum utanverðum allan hringinn. Suðurhluti garðsins er horfinn en hann sést á loftmynd frá 1980 (LMI-Kort-F42-9022). Garðurinn var því aflokaður og er líklega sá náttthagi sem nefndur er í fasteignamati Strandasýslu frá 1916-1918. Nyrst er tóft [2867-155] og hefur hún líklega verið hluti af náttthaganum. Fram kemur í fasteignamati að náttthaginn gefi af sér sex hestburði og hefur garðlagið því væntanlega haft það hlutverk að halda fé úti frekar en inni.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Sultarsker heita skerin rétt fram af nefndri laut [Kristmundarlaut], Búðatangi, þar sem grjótgarðurinn er og Fúlavík milli hans og Sultarskerja...Dálítinn klettatanga, sem er fyrir utan Stekkjartanga, kallaði Jón heitinn Einarsson (Steina-Jón, sem

kallaður var, nafnkunnur fyrir garðlag sitt, sérvizku og afl, faðir Guðmundar, nú verkamanns á Hólmavík, Ólafs sáluga frá Arnkötuldal, sem fórst við Jóns forseta slysið, og þeirra systkina) Lukkutanga, því þar skaut hann eina tunglskinsnótt tvær tófur mórauðar í einu skoti.“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 2-3). Í fasteignamati Strandasýslu frá 1916-1918 segir: „Nátthagi gefur af sér 6 hestburði“ (bls. 10).

Skeljavík 2867-154

Hlutverk: Naust

Tegund: Tóft

Hættumat: Hætta vegna landbrots

Staðhættir

Rétt fyrir utan/norðan garðlag [2867-153] á bláenda Búðatanga er tóft.

Lýsing

Tóftin er grjóthlaðin, um 4,5x7,5m að utanmáli og grasi gróin. Veggir eru um 0,7m á hæð og 1,3m á breidd. Tóftin liggur norðvestur-suðaustur með inngang til suðausturs.

Mynd 126. Tóft [2867-154], horft til SV.

Skeljavík 2867-155

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Fast innan við garðlag [2867-153], nyrst á Búðatanga, um 7m vestan við tóft [2867-154] er önnur tóft.

Lýsing

Tóftin er grjóthlaðin, um 5,5x6m að utanmáli og grasi og mosa gróin.

Inngangurinn er mót suðaustri. Veggir eru mest 1,2m á hæð og 1,5m á breidd. Norðvesturveggurinn er sameiginlegur náthaganum [2867-153] og er tóftin hluti af honum.

Mynd 127. Tóft [2867-155], horft til NA.

Skeljavík 2867-156

Hlutverk: Búð

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á Búðatanga, innan við garðlag [2867-153] og 4m suðvestan við tóft [2867-155], er önnur tóft.

Lýsing

Tóftin er algróin, um 6x5,5m að utanmáli og grasi og mosa gróin. Hún liggur nánast norður-suður með inngang til suðurs. Veggir eru mest um 0,4m á hæð og veggjabreidd er rúmlega 1 metri. Tóftin er ógreinilegri en aðrar tóftir á svæðinu sem gæti bent til þess að hún sé eldri.

Skeljavík 2867-157

Hlutverk: Búð

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á Búðatanga, innan við garðlag [2867-153] og 7,5m suðvestan við tóft [2867-156] er önnur tóft.

Lýsing

Tóftin er grjóthlaðin, um 5,5x6m að utanmáli og grasi og mosa gróin. Hún liggur norðvestur-suðaustur með inngang til norðvesturs. Veggir eru um 0,9m á hæð og allt að 1,5m að breidd.

Mynd 128. Tóft [2867-157], horft til norðurs.

Skeljavík 2867-159

Hlutverk: Óþekkt, naust?

Tegund: Tóft

Staðhættir

Um 50m SSA af tóft [2867-157], suðaustast á Búðatanga er tóft.

Lýsing

Tóftin er grasi gróin. Hún er um 5x10m að utanmáli og liggur norðaustur-suðvestur.

Opin til norðausturs. Veggir eru um 0,3m á hæð, allt að 1,6m á breidd og sést í grjót hér og hvar. Garðlag [2867-153] liggur yfir norðausturenda tóftarinnar.

Mynd 129. Tóft [2867-159], horft til SV.

Skeljavík 2867-160

Hlutverk: Stekkur

Tegund: Tóft

Hættumat: Hætta vegna landbrots

Staðhættir

Á bláendanum á Stekkjartanga í Skeljavík er stekkjartóft.

Lýsing

Tóftin er grjóthlaðin, grasi og mosa gróin og tvískipt. Hún liggur norðvestur-suðaustur með innganga

Mynd 130. Tóft [2867-160], horft til SA.

í norðaustur og suðvestur. Veggir syðra rýmisins, réttarinnar, eru 0,8m á hæð og um 0,4m á breidd. Veggir norðurrýmisins, lambakróar, eru ógreinilegri en um 0,4m á hæð.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Tanginn þar fyrir utan heitir Stekkjartangi, og held ég, að það sé upphaflega nafnið, en hann var einnig kallaður Skipatangi meðan „spekulantar“ eða lausakaupmenn verzluðu á Skeljavík, því að þeir, sem á landi komu til að verzla voru ávallt fluttir frá og upp í þennan tanga“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 2).

Skeljavík 2867-161

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Sunnan við Stekkjartanga, um 115m suðvestan við stekk [2867-160] og um 18m sunnan við vegslóða sem liggur um svæðið, er skurður.

Lýsing

Skurðurinn er um 59m langur, 0,4m djúpur og 0,7m á breidd.

Skeljavík 2867-163

Hlutverk: Rétt

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Í Réttarhvarmmi, 43m norðan við Víðidalsá og um 270m suðvestan við Djúpveginn, er rétt.

Lýsing

Grasi gróin réttin er um 25x29m að utanmáli og er almenningurinn opinn til vesturs. Réttin er með fimm dilka, auk almenningsins. Veggir eru um 1,2m á hæð og 0,9m á breidd.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Neðsti-hvammur nefnist hvammurinn rétt fyrir ofan brúna, svo Tjarnarhvammur, Helluhvammur og Réttarhvammur þar sem gamla réttin var, allir fram með Víðidalsá. Réttarhvammur hefir sennilega heitið annað áður réttin var byggð þar, en það var ekki gert fyrr en Torfi alþm. á Kleifum bjó á nokkrum hluta af Vatnshorni, líklega frá 1860-1870, og mun sú framkvæmd hafa verið gerð að hans tilhlutan og undirlagi.“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 3).

Mynd 131. Hleðsla [2867-163], horft til SV.

Skeljavík 2867-164

Sérheiti: Hádegisvarða?

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Um 540m vestan við réttina [2867-163] í Réttarhvarmmi og 165m fyrir ofan Brekkuselsveginn er varða.

Lýsing

Varðan er um 1,7m á hæð en hún er hlaðin ofan á stóran, ávalan stein. Þetta er mögulega

varða sem nefnd er Hádegisvarða í örnefnaskrá, að minnsta kosti er þetta eina varðan sem er í suður frá bænum og hún er rétt við götuna sbr. örnefnaskrá hér að neðan.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Klifið sem liggur ofan í Flóann heitir Hádegisklif og Hádegisvarðan er

Mynd 132. Varða [2867-164], horft til norðurs.

rétt hjá götunni.“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 4).

Skeljavík 2867-165

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Tæplega 450m suðaustur af norðurenda Þiðriksvallavatns og um 95m sunnan við Þiðriksvallavatnsveg er varða.

Lýsing

Varðan er um 1m á hæð og er líklega hálfhrunin.

Mynd 133. Varða [2867-165], horft til SA.

Skeljavík 2867-166

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Við norðausturenda Þiðriksvallavatns, fast austan við veg og 275m VNV við vörðu [2867-165] er önnur varða.

Lýsing

Varðan er um 0,8m á hæð.

Skeljavík 2867-167 (Vatnshorn 1:1)

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Um 440m VSV við vörðu [2867-166] var varða sem nú er horfin undir Þiðriksvallavatn.

Lýsing

Varðan er nú horfin undir Þiðriksvallavatn. Skráning var gerð af Fornleifafræðistofunni árið 1999. Í skýrslunni segir: „Fremst og efst á nesi við austanvert Þiðriksvallavatn. Ca. 10m A af vatninu. Klappir og dálítill gróður. Nánast hringlaga botn, 1 - 1,2m breið (SA - NV) og 1,3m há, spíssuð í toppinn. Varðan stendur beint á berginu. Varðan virðist nýlega endurhlaðin og sést það greinilega efst á vörðunni. Grjótið er mjög misstórt. Varðan fer ekki undir vatn, en mun standa svo nálægt vatnsborðinu að ís gæti grandað henni. Hún nýtur ekki friðunar þjóðminjalaga sé aldursgreiningin rétt“ (Bjarni F. Einarsson 1999: 10).

Skeljavík 2867-168

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Upp af norðausturenda Þiðriksvallavatns er varða.

Lýsing

Varðan er um 1m á hæð, stórt grjót er neðst í hleðslunni en minna efst og einhverjar steinvölur sem líklega hefur verið hent í vörðuna í seinni tíð.

Mynd 134. Varða [2867-168], horft til SV.

Skeljavík 2867-169

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Upp af norðausturenda Þiðriksvallavatns, um 56m norðan við vörðu [2867-166] og um 9m fyrir ofan Þiðriksvallavatnsveginn er vörðubrot.

Lýsing

Vörðubrotið er um 0,3m á hæð og samanstendur af örfáum misstórum steinum.

Mynd 135. Varða [2867-169], horft til suðurs.

Skeljavík 2867-170

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Um 90m norðaustan við vörðu [2867-169] og um 66m fyrir ofan Þiðriksvallavatnsveginn er vörðubrot á smá klöpp.

Lýsing

Vörðubrotið er um 0,3m á hæð og samanstendur af örfáum stærri steinum.

Mynd 136. Varða [2867-170], horft til suðurs.

Skeljavík 2867-171

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á mel, 285m norður af norðausturenda Þiðriksvallavatns og 130m VSV af seltóftum [2867-172 og 173], er varða.

Lýsing

Varðan er um 1,1m á hæð.

Mynd 137. Seltóftir [2867-172 og 173].

Skeljavík 2867-172

Sérheiti: Selið

Hlutverk: Sel, kvíar

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á hjalla neðan undir Selhyrnu, 420m norður af norðausturenda Þiðriksvallavatns og 1,34km VSV af bæ í Skeljavík, eru tvær seltóftir með 9m millibili.

Lýsing

Tóftirnar eru tvær og eru báðar tvískiptar. Vestari tóftin er um 5x13,5m að utanmáli og grasi gróin. Hún liggur suðvestur-norðaustur og veggir eru um 0,6m á hæð og 1,2m á breidd. Tóftin er tvískipt, suðvesturrýmið er stærra og á því er op til suðurs. Þetta eru hugsanlega kvíar.

Mynd 138. Tóft [2867-172], horft til vesturs.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Upp af Vatnshyrnu er Selhyrna og Selið á hjalla niður undan henni.“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 5). Í athugasemdum við örnefnaskrá segir: „Selhyrna er austur af Vatnshyrnu. Smárústir voru af Selinu. Ekki er vitað, hvenær það var notað. Frá Skeljavík að Selinu er um 20 mínútna gangur.“ (Skeljavík. Athugasemdir og viðbætur 1978: 2).

Skeljavík 2867-173

Hlutverk: Sel

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á hjalla neðan undir Selhyrnu, 420m norður af norðausturenda

Þiðriksvallavatns og 1,34km VSV af bæ í Skeljavík eru tvær seltóftir með 9m millibili.

Mynd 139. Seltóft [2867-173], horft til suðurs.

Lýsing

Austari tóftin sem líklega er sjálf seltóftin er um 5x10m að utanmáli og grasi gróin. Hún liggur vestur-austur og veggir eru 0,7m á hæð og mest 0,6m á breidd. Í tóftinni eru a.m.k. tvö rými, bæði með op til suðurs.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Upp af Vatnshyrnu er Selhyrna og Selið á hjalla niður undan henni.“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 5). Í athugasemdum við örnefnaskrá segir: „Selhyrna er austur af Vatnshyrnu. Smárústir voru af Selinu. Ekki er vitað, hvenær það var notað. Frá Skeljavík að Selinu er um 20 mínútna gangur.“ (Skeljavík. Athugasemdir og viðbætur 1978: 2).

Skeljavík 2867-174

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Um 340m norður af norðausturenda Þiðriksvallavatns, 240m austur af seltóftum [2867-172 og 173] og 1,1km suðvestur af bæ í Skeljavík er varða.

Lýsing

Varðan er um 80cm á hæð.

Skeljavík 2867-175

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Um 250m norður af norðausturenda Þiðriksvallavatns, 330m ASA af seltóftum [2867-172 og 173] og 1,1km suðvestur af bæ í Skeljavík er varða.

Lýsing

Varðan er um 1m á hæð, frekar ávöl í laginu.

Mynd 140. Varða [2867-175].

Skeljavík 2867-176

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á kletti um 125m norðaustan við vörðu [2867-175] og 340m norðaustur af norðurenda Þiðriksvallavatns er varða.

Lýsing

Varðan er um 1,2m á hæð, uppmjó og úr frekar jafnstórum steinum.

Mynd 141. Varða [2867-176].

Skeljavík 2867-177

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á kletti um 105m norðaustan við vörðu [2867-176] og 415m norðaustur af norðurenda Þiðriksvallavatns er varða.

Lýsing

Varðan er um 0,8m á hæð og stendur þokkalega.

Mynd 142. Varða [2867-177].

Skeljavík 2867-178

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Í urð um 182m suðaustan við vörðu [2867-177] og 370m norðaustur af norðausturhorni Þiðriksvallavatns er varða.

Lýsing

Varðan er um 0,9m á hæð, frekar jöfn og nokkuð flöt ofanvert. Stórt grjót neðst en smátt efst.

Mynd 143. Varða [2867-178], horft til SV.

Skeljavík 2867-179

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Um það bil miðja vegu á milli Þiðriksvallavatns og bæjarstæðis í Skeljavík er varða. Hún stendur á kletti um 180m norðaustan við vörðu [2867-178].

Lýsing

Varðan er um 1,7m á hæð.

Skeljavík 2867-180

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Um það bil miðja vegu á milli Þiðriksvallavatns og bæjarstæðis í Skeljavík er varða. Hún stendur á kletti um 134m norðaustan við vörðu [2867-179].

Lýsing

Varðan er 1,3m á hæð og 75cm að grunnmáli.

Skeljavík 2867-181

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á kletti, 365m suðvestur af bæjarhólnum í Skeljavík [2867-141] um 170m NNA við vörðu [2867-180], er varða. Varðan er 23m austan við akveg sem liggur frá Skeljavík og upp að endurvarpsstöð.

Lýsing

Varðan eða vörðubrotið er um 0,5m á hæð, það er ennþá smá hleðsla uppistandandi en nokkuð er af grjóti í kringum vörðuna sem hefur líklega hrunið úr henni.

Mynd 144. Varða [2867-181], horft til NA.

Skeljavík 2867-182

Sérheiti: Nónvarða?

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á kletti, 230m VSV af bæjarhólnum [2867-141] í Skeljanesi er varða. Hún er rúmlega 200m norðan við vörðu [2867-181] og um 20m vestur af vegslóða sem liggur upp að endurvarpsstöð.

Lýsing

Varðan er um 0,7m að hæð og 80cm að grunnmáli. Hún er hlaðin úr misstórum steinum. Varðan gæti verið Nónvarða sbr. heimild hér að neðan en hún er eina sæmilega stóra varðan

Mynd 145. Varða [2867-182], horft til SA.

sem er í vestur frá bænum.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Húsalænan er rétt upp af fjárhúsunum og þar upp af Nónvörðuholt og Nónvarða, sem ber við himin“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 4).

Skeljavík 2867-183

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á kletti, rúmlega 260m vestur af bæ [2867-229] í Skeljavík og um 46m norðvestan við vörðu [2867-183], er önnur varða.

Lýsing

Varðan er um 0,65m á hæð og er hlaðin á smá kletti/grjóti. Varðan er um 1m að þvermáli í grunninn.

Mynd 146. Varða [2867-183], horft til SA.

Skeljavík 2867-184

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á kletti um 327m suðvestan við vörðu [2867-184] er önnur varða.

Lýsing

Varðan er um 1,3m á hæð og mjög jöfn og flöt ofanvert, mestmegnis úr flötum steinum.

Mynd 147. Varða [2867-184], horft til austurs.

Skeljavík 2867-185

Hlutverk: Leið

Tegund: Gata

Staðhættir

Á milli Skeljavíkur og Þiðriksvallavatns eru gamlar götur og sjást þær greinilega á köflum.

Lýsing

Hluti götunnar var mældur af loftmynd og hluti á vettvangi. Leiðin liggur til vesturs frá Skeljavík, annaðhvort í átt að seli Skeljavíkur [2867-172] eða að Þiðriksvallavatni. Margar vörður eru við leiðina.

Mynd 148. Leið [2867-185], horft til austurs.

Skeljavík 2867-186

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Um 535m VSV af bæjarhól [2867-141] Skeljavíkur er mógröf.

Lýsing

Mógröfin er um 30x40m að utanmáli og var skráð af loftmynd.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Þegar kemur fram fyrir Sjónarhæð, fer að halla fram af hálsinum. Þar eru Mósundin þrjú, svo Selmýrar fram að Vatnsbrekkum.“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 5).

Skeljavík 2867-187

Hlutverk: Skotbyrgi

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Á kletti um miðja vegu á milli Þiðriksvallavatns og Skeljavíkur og 100m suðvestan við vörðu [2867-185] er hlaðið skotbyrgi.

Lýsing

Skotbyrgið er um 0,75m á hæð og um 0,7m á breidd, hlaðið úr grjóti en efst er smá op í gegnum hleðsluna, ofan á opinu liggja tveir steinar. Skotbyrgið snýr vestur-austur.

Mynd 149. Skotbyrgi [2867-187], horft til austurs.

Skeljavík 2867-188

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á kletti, rúmlega 900m vestur af bæjarhólnum í Skeljavík [2867-141] og 28m norðaustur frá vörðu [2867-189], er stæðileg varða.

Lýsing

Varðan er um 2m á hæð og er hlaðin ofan á stórum ávölum steini. Stórt grjót er í henni neðst en minna eftir því sem ofar dregur. Grjótið í vörðunni er nokkuð ávalt. Varðan er uppmjó og ögn óregluleg í laginu, þ.e. á henni er smá sveigja.

Mynd 150. Varða [2867-188], horft til NA.

Skeljavík 2867-189

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á kletti, rúmlega 930m vestur af bæjarhólnum í Skeljavík [2867-141] og 28m suðvestur frá vörðu [2867-188], er varða.

Lýsing

Varðan er um 0,9m á hæð, hlaðin úr grófu grjóti, einhverjir steinar virðast hafa fallið úr henni en að öðru leyti stendur hún þokkalega.

Mynd 151. Varða [2867-189], horft til SA.

Skeljavík 2867-197 (Skeljavík 1789-003)

Hlutverk: Leið

Tegund: Gata

Staðhættir og lýsing

Á herforingjaráðskorti frá 1914 eru merktar þrjár leiðir sem liggja frá sjó vestur eftir landi Skeljavíkur. Þessi leið lá frá Skeljavíkurbænum [2867-141] og suður, og suðvestur, að leið [2867-

Mynd 152. Leiðir á Atlaskorti í landi Skeljavíkur merktar með litum. Leið [2867-197] er græn, leið [2867-198] er blá og leið [2867-148] er rauð.

198] sem lá frá sjó og vestur með norðanverðri Húsadalsá (sjá mynd 155, græn leið). Leiðin er að mestu leyti greinanleg á loftmynd og var mæld upp af henni nema heima í námunda við heimatúnið en þar var hún mæld á vettvangi. Heildarlengd er 1,33 km.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Klifið sem liggur ofan í Flóann heitir Hádegisklif og Hádegisvarðan er rétt hjá götunni.“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 4). Í eldri fornleifaskráningu segir: „Þvert í gegn um deiliskipulagssvæðið er gamall vegur eða leið. Minjalýsing: Leiðin er nokkuð greinileg á syðri hluta deiliskipulagsreitsins.“ (Margrét Hrönn Hallmundsdóttir 2016: 7).

Skeljavík 2867-198

Sérheiti: Skógargötur

Hlutverk: Leið

Tegund: Heimild

Staðhættir

Á herforingjaráðskorti frá 1914 eru merktar þrjár leiðir sem liggja frá sjó og vestur eftir landi Skeljavíkur. Þessi leið lá meðfram Húsadalsánni norðanverðri og kvíslaðist í tvær leiðir þegar draga fór nær sjó, önnur leiðin kom nokkurn veginn niður að Stekkjartanga en hin sunnar, að Lukkutanga (sjá mynd 155, blá leið). Leiðin lá svo upp með Húsadalsánni norðanverðri eins og áður er getið og út fyrir land Skeljavíkur og suður fyrir Þóríkssvavallavati. A.m.k. hluti leiðarinnar hefur að líkindum heitið Skógargötur sbr. örnefnaskrá.

Lýsing

Þessar götur fundust ekki innan merkja Skeljavíkur og óvíst hvort eitthvað sjái eftir af þeim. Þarna liggur vegur á svipuðum slóðum og hafa göturnar mögulega horfið undir hann en síðan

lent undir túnum, norðan Djúpvegar.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Skógargötur eru dálítið ofar yfir þetta klif, fram með Hæðunum.“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 4).

Skeljavík 2867-200

Hlutverk: Sleðabraut

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Ekki er hægt að sjá leiðarinnar merki þar sem hún var farin á ís.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Eftir Skóginum rennur Sauðalækur niður í Húsadalsá, og er hann dráttarbraut dalbúa á vetrum, þegar hjarn gerir og ísalög.“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 4.)

Skeljavík 2867-201

Sérheiti: Spjótvarða

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Fjöldi varða var skráður í landi Skeljavíkur en engin sem passar við lýsinguna á Spjótvröðu, sbr. örnefnaskrá hér að neðan.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Þegar farinn er vetrarvegurinn upp í dalinn, er fyrst á vinstri hönd Hærrakast, svo Spjótvarða og Sjónvarhæð, en Langalág til hægri handar út undan Hærrakasti.“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 5). Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrána segir: „Spjótvarða er varða, settur í hana miðja steinn, sem stendur út úr henni og vísar veg í Þiðriksvalladal“ (Skeljavík. Athugasemdir og viðbætur 1978: 2).

Skeljavík 2867-202

Hlutverk: Vetrarvegur

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Ekki er líklegt að nokkur merki vegarins sjáist þar sem hann hefur verið farinn í snjó og vetrarfærð og því ekki markað spor í landið.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Þegar farinn er vetrarvegurinn upp í dalinn, er fyrst á vinstri hönd Hærrakast, svo Spjótvarða og Sjónarhæð, en Langalág til hægri handar út undan Hærrakasti. Þegar kemur fram fyrir Sjónarhæð, fer að halla fram af hálsinum.“ (Örnefnaskrá Skeljavíkur e.d.: 5).

Skeljavík 2867-214

Hlutverk: Leið

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Reiðvegur var líklega þar sem stækkun Þiðriksvallavatns er núna. Vegurinn er horfinn undir vatn og ómögulegt að segja til um hvar hann lá nákvæmlega.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrána segir: „Vegur liggur eftir Hraunbekk, gamli reiðvegurinn er kominn undir vatn“ (Skeljavík. Athugasemdir og viðbætur 1978: 2).

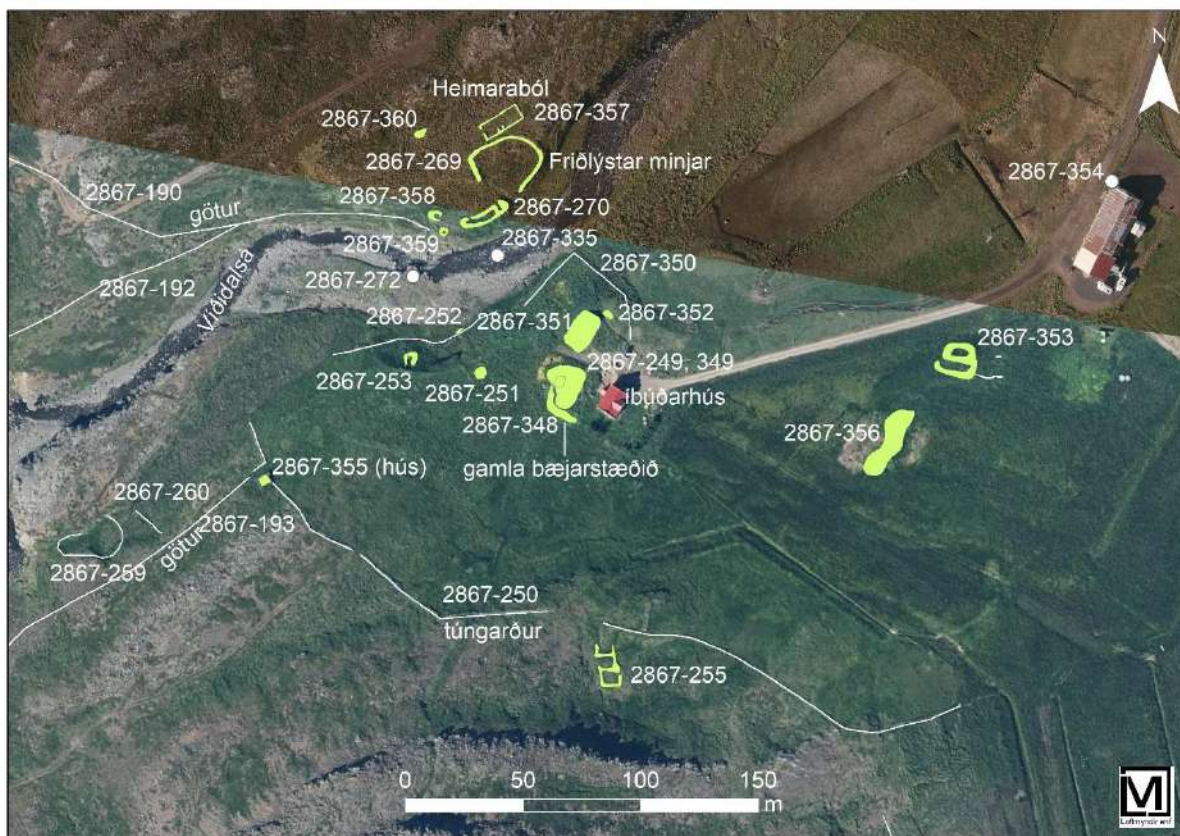
Víðidalsá

Víðidalsá - söguágrip

Víðidalsár er fyrst getið í *Íslenzku fornbréfasafni* árið 1488 þegar skrásettur er tylftardómur um eignarrétt yfir jörðinni (DI VI: 641-643). Víðidalsár er aftur getið í *Íslenzku fornbréfasafni* árið 1495 þegar jörðin er gefin Jóni Sigmundssyni (DI VII: 283). Árin 1563-64 er Víðidalsá talin upp meðal eigna Daða Guðmundssonar í Snóksdal að honum látnum (DI XIV: 206).

Í *Jarðabók Árna og Páls* frá 1709 er jörðin metin á 24 hundruð og tvíbýlt er á henni. Beitarhagar og engjar eru í sumu tilfellum fjarri bæ og erfitt að sækja. Eyðibýlið Baugastaðir er sagt vera þar sem síðar var hafður stekkur. Þar sjáist tóftir og girðingar en geti ekki byggst aftur (JÁP: 395-396). Baugastaðir heita svo í *Jarðabók* en í örnefnaskrá heita þeir Bugastaðir og verður það heiti notað hér (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934: 5).

Víðidalsá - fornleifaskrá

Mynd 153. Minjar á bæjarstæði Víðidalsár og næsta umhverfi.

Víðidalsá 2867-249

Hlutverk: Bæjarhóll

Tegund: Hóll

Staðhættir

Norðvestan við núverandi íbúðarhús er gamli bæjarhóllinn á Víðidalsá.

Lýsing

Bæjarhóllinn er um 19x16m að umfangi og snýr norðaustur-suðvestur. Hann er mest um 1,5m hár og vel gróinn. Mikið er af rabarbara á hólnum. Í hólnum vestanverðum er steypur húsgrunnur/kantur, um 4,5x3,5 m.

Mynd 154. Bæjarhóll [2867-249] horft til austurs. Núverandi íbúðarhús á Víðidalsá, byggt 1926, beint fyrir aftan bæjarhólinn.

Aðrar upplýsingar

Um bæinn segir í fasteignamati Strandasýslu frá 1916-1918: „Baðstofa 15x6 ál. með timburhlið og járnþaki. Stofa og svefnherbergi undir.“

Víðidalsá 2867-349

Hlutverk: Híbýli

Tegund: Steinsteypa, niðurgröftur, dældir og garðlag

Staðhættir

Norðvestan við núverandi íbúðarhús er gamli bæjarhóllinn á Víðidalsá og á honum eru steypdur grunnur, niðurgröftur, dældir og önnur ummerki eftir gamla bæinn.

Lýsing

Bæjarhóllinn er mjög gróinn og löngu búið að rífa byggingar sem þar stóðu en enn sést niðurgröftur syðst og vestast á hólnum, 30-60cm djúpur og ferhyrndur. Norðan og austanvert á hólnum eru dældir og brúnir og vestan þeirra steypdur grunnur eða kantur, um 4,5x3,5m að utanmáli. Meðfram bæjarhólnum að sunnan er garðlag sem liggur í sveig meðfram hólnum og meðfram steyptra grunninum. Garðlagið er algróið sinu, ögn slitrótt/misgreinilegt, í því sést í grjóti, sennilega upprunalega grjóthlaðið en orðið mikið gróið. Hæð 0,2-0,5m og breidd um 0,4m, tæplega 30m langt.

Aðrar upplýsingar

Um bæinn segir í fasteignamati Strandasýslu frá 1916-1918: „Baðstofa 15x6 ál. með timburhlið og járnþaki. Stofa og svefnherbergi undir.“ Unnar Ragnarsson sem búsettur er á Hólmavík var í sveit á Víðidalsá ca. árin 1948-1955 og þá sáu enn tóftir bæjarins og á bæjarhólnum var torfkofi sem hafður var fyrir hænsn og í honum var geymdur mór (munnl. heimild Unnar Ragnarsson, 08.03.2024).

Víðidalsá 2867-348

Hlutverk: Matjurtagarður

Tegund: Matjurtagarður

Staðhættir og lýsing

Syðst á bæjarhólnum á Víðidalsá [2867-249] er rabarbaragarður þar sem enn vex rabarbari. Óvíst er um aldur hans.

Mynd 155. Rabarbaragarður [2867-348], horft til norðurs.

Víðidalsá 2867-350

Hlutverk: Heimreið

Tegund: Hleðsla

Staðhættir og lýsing

Á túnakorti frá 1917 er sýnd heimreið nyrst á bæjarstæðinu og hefur hún legið niður brekku til norðvesturs og að Víðidalsá, en þarna sést ekki lengur gata. Alfaraleiðir [2867-192 og 193] voru síðan meðfram ánni bæði að norðan og sunnan.

Víðidalsá 2867-351

Hlutverk: Skemma

Tegund: Heimild

Staðhættir

Um 28m norðvestur af íbúðarhúsinu á Víðidalsá stendur hvít bárujárnsklædd bygging en þar er merkt hús á túnakorti, hugsanlega skemma.

Lýsing

Húsið er horfið en meðfram bárujárnsklæddu byggingunni er grjót sem gæti að einhverju leyti verið úr eldri byggingum.

Aðrar upplýsingar

Um skemmuna segir í fasteignamati Strandasýslu frá 1916-1918: „Skemma úr torfi og grjóti, járnþakin 12x6 ál...“ Í örnefnaskrá Víðidals (bls. 10) segir: „Örnefni í sjálfu túninu eru þau sem hér segir: Skemmuhöll og Fjóshóll.“ Samkvæmt heimildamanni sem var í sveit á Víðidalsá ca. árin 1948-1955 var skemman gömul, torfhlaðin og með lofti (munnl. heimild Unnar Ragnarsson, 08.03.2024).

Mynd 156. Grjót sést neðst við húsveggina og er mögulega eitthvað af því úr eldri byggingum, horft til vesturs.

Víðidalsá 2867-352

Hlutverk: Hjallur?

Tegund: Steinalögn

Staðhættir

Um 31m norður af íbúðarhúsinu á Víðidalsá og rúma 3m austur af bárujárnshúsi og hleðslu [2867-351] er steinalögn.

Mynd 157. Ylfa skráir steinalögn [2867-352], horft til NV.

Lýsing

Einföld röð af grjóti sem stendur upp úr jörðinni. Hugsanlega leifar húss sem sést á túnakorti frá 1917.

Aðrar upplýsingar

Í fasteignamati Strandasýslu frá 1916-1918 segir: „..., hjallur 8x6 ál. járnþakinn,...“ (bls. 4). Samkvæmt heimildamanni sem var í sveit á Víðidalsá ca. árin 1948-1955 var þarna fiskhjallur með lofti (munnl. heimild Unnar Ragnarson, 08.03.2024).

Víðidalsá 2867-353

Hlutverk: Fjárhús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í túni, um 140m austur af íbúðarhúsinu í Víðidalsá er tóft.

Mynd 158. Fjárhús [2867-353], horft til austurs.

Lýsing

Það sér móta fyrir 2-3 hólfum, milliveggur er frekar greinilegur en útveggir afar ógreinilegir. Víða sér í grjót. Vegg hæð er 0,1-0,4m. Óvíst er hvenær húsin voru rifin en þarna er nú tún. Fast austan húsanna er 15cm breiður steypdur kantur og einnig einföld grjótröð. Steypiti kanturinn gæti verið leifar steypits fjárbaðs en aðeins sést í efsta hlutann og erfitt að fullyrða hlutverk út frá því.

Aðrar upplýsingar

Á túnakorti frá 1917 eru merkt útihús á þessum stað. Líklegast hafa þetta verið fjárhús. Í fasteignamati Strandasýslu frá 1916-1918 er getið um járnklædd fjárhús yfir 240 fjár og fimm járnklæddar hlöður með torf og timburveggjum sem samanlagt eru 604 rúmstikur (bls. 4).

Víðidalsá 2867-354

Hlutverk: Hesthús

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Á túnakorti frá 1917 er merkt útihús 240m norðaustur af bæjarhólnum [2867-249]. Húsið er horfið en mun hafa staðið í námunda við fjárhúsin sem nú standa, 195m norðaustur frá bæ. Húsin voru staðsett með því að leggja fyrrnefnt túnakort yfir loftmynd og má gera ráð fyrir allt að 10m skekkju.

Aðrar upplýsingar

Samkvæmt heimildamanni sem var í sveit á Víðidalsá ca. árin 1948-1955 var þarna fiskhjallur með lofti (munnl. heimild Unnar Ragnarsson, 08.03.2024). Í fasteignamati Strandasýslu frá 1916-1918 (bls. 4) segir: „2 hesthús er taka 16 hesta, annað járnþakið ...“

Mynd 159. Ruðningur [2867-356], líklega uppmokstur útihúsa sem þarna hefur verið rutt um.

Víðidalsá 2867-356

Sérheiti: Syðrihús

Hlutverk: Útihús

Tegund: Grjóthrúga

Staðhættir

Í túni, 110m austur af íbúðarhúsinu á Víðidalsá, er ruðningur.

Lýsing

Uppmokstur, grjót, timbur og mold, sennilega af torfhúsi sem hefur verið rutt um. Staðsetningin passar við útihús sem merkt er á túnakorti frá 1917. Þetta voru fjárhús.

Aðrar upplýsingar

Í fasteignamati Strandasýslu frá 1916-1918 er getið um járnklædd fjárhús yfir 240 fjár og

fimm járnklæddar hlöður með torf og timburveggjum sem samanlagt eru 604 rúmstíkur (bls. 4). Í örnefnaskrá Víðidals (bls. 10) segir: „Kofaflöt er þar fyrir neðan og Syðrihúsaflöt fyrir utan hana.“

Víðidalsá 2867-74

Hlutverk: Fjós

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Fjóshóll heitir hóllinn sem er norðaustan við íbúðarhúsið á Víðidalsá, hinu megin heimreiðarinnar og bílastæðisins framan við húsið. Stefán Pálsson sem bjó á Víðidalsá frá 1907 til 1960 mundi ekki eftir fjósi á þessum hól sbr. heimild hér að neðan og þar er ekki merkt hús á túnakorti frá 1917. Þarna var aftur á móti byggt steinsteypt fjós síðar, mögulega um svipað leyti og íbúðarhúsið sem stóð til ársins 2004. Hesthús var við fjósið (Haraldur Jónsson og Unnar Ragnarsson, skv. tölvupósti dags. 29. febrúar, 2024, munnl. heimild Unnar Ragnarsson, 08.03.2024). Hafi staðið fjós á hólnum eins og nafnið gefur til kynna hefur það að líkindum verið fyrir aldamótin 1900. Engin ummerki um byggingar sjást á hólnum. Óvíst er hvar fjósið stóð en mögulegt er að það hafi verið í námunda við bæinn en á bæjarhólnum sjálfum eru merkt þrjú mannvirki.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Víðidals (bls. 10) segir: „Niður af Fjóshólnum er Brunnhúsflötin.“ Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 7) segir: „Fjóshóll var til vinstri, þegar komið var upp tröðina. Stefán man ekki eftir fjósi á honum“. Í fasteignamati Strandasýslu frá 1916-1918 (bls. 4) segir: „fjós yfir 6 nautgripr, úr torfi og grjóti járnþakið,“

Víðidalsá 2867-75

Hlutverk: Brunnur, brunnhús

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Brunnhússlétta heitir norðaustan og neðan við íbúðarhúsið á Víðidalsá. Þar var áður brunnur með brunnhúsi sem nú er horfinn. Brunnurinn mun hafa verið rúmlega 70m norðaustur af íbúðarhúsinu skv. ábendingu heimildamanna (Haraldur V.A. Jónsson og Unnar Ragnarsson, skv. tölvupósti dags. 29. febrúar, 2024).

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Víðidals (bls. 10) segir: „Niður af Fjóshólnum er Brunnhúsflötin.“ Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá (bls. 7) segir: „Á Brunnhúsflöt var brunnhús.“ Brunnhúsið mun hafa verið byggt yfir uppsprettu og þar vor mjólkurbrúsar kældir (Haraldur V.A. Jónsson og Unnar Ragnarsson, skv. tölvupósti dags. 29. febrúar, 2024).

Víðidalsá 2867-250

Hlutverk: Túngarður

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Umhverfis túnið á Víðidalsá að norðan-, vestan- og sunnanverðu er túngarður.

Lýsing

Túngarðurinn er grjóthlaðinn en horfinn á köflum. Hann er alveg horfinn að austanverðu. Samtals eru skráðir bútar af túngarðinum sem eru alls um 450m að lengd. Garðurinn er mest um 1,2m breiður og 0,7m hár.

Mynd 160. Túngarður [2867-250], horft til NA.

Aðrar upplýsingar

Í fasteignamati Strandasýslu frá 1916-1918 er svo sagt um girðingar á jörðinni: „Girðing um túnið 296 faðmar grjótgarður, 286 faðmar skurður, 2 vírsnúrur alstaðar ofaná“ (bls. 4).

Víðidalsá 2867-272

Hlutverk: Brú

Tegund: Steinsteypa

Staðhættir

Við Víðidalsá, rúmlega 90m norðvestur af íbúðarhúsinu á Víðidalsá 25m norðan við túngarðinn [2867-250] og 28m suðvestur af tóft [2867-270], eru steinsteyptir brúarstólpar.

Mynd 161. Brú [2867-272], horft til NV.

Lýsing

Um er að ræða steyptar uppistöður brúar og eru þær beggja vegna árinna. Þær eru um 1,5m háar.

Aðrar upplýsingar

Brú er merkt þarna á Herforingjaráðskorti frá 1914 en óvíst hvort þetta séu leifar sömu brúar þótt það sé líklegt. Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá segir: „Peningsvað [2867-335] er framanvert við Hærraból, neðan við Árholtið hinum megin. Þar er áin lygn og breiðir aðeins úr sér, botn sléttur. Á vetrum var fé oft rekið þarna yfir ána á ís til beitar. Faðir Stefáns lét setja göngnubru á ána, en áður hefur búfé að öllum líkindum verið rekið þarna yfir, bæði sumar og vetur.“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 7).

Víðidalsá 2867-335

Sérheiti: Peningsvað?

Hlutverk: Vað

Tegund: Heimild

Staðhættir

Vað var á Víðidalsá norður af bæ á móti svofnefndu Heimrabóli. Ekki er vitað nákvæmlega hvar vaðið var en hnitpunktur settur á það, þar sem áin breiðir aðeins úr sér. Gera má ráð fyrir einhverri skekkju. Í örnefnaskrá er þetta vað kallað Peningsvað en það er sagt annarsstaðar í athugasemdum við örnefnaskrána, sbr. minjar [2867-329]. Það er óvíst hvort er rétt.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá segir: „Móti Heimrabóli var farið með heybandslest yfir ána. Komið var þá upp í traðarhlið á túni.“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 7). Í örnefnaskrá Víðidals (bls. 7) segir: „Fyrir framan túnið er vað á ánni, sem Peningsvað er nefnt.“

Víðidalsá 2867-329

Sérheiti: Peningsvað

Hlutverk: Vað

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Í örnefnaskrá er getið um Peningsvað og sagt framan við túnið. Sú lýsing passar við vað [2867-335] en í athugasemdum við örnefnaskrá (sbr. hér að neðan) er vaðið sagt framanvert við Hærraból. Ekki er vitað nákvæmlega hvar sú staðsetning er og óvíst hvort er rétt. Hér er því skráð möguleg heimild um vað, sem ekki er hægt að staðsetja með viðunandi nákvæmni.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Víðidals (bls. 7) segir: „Fyrir framan túnið er vað á ánni, sem Peningsvað er nefnt.“ Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá segir: „Peningsvað er framanvert við Hærraból, neðan við Árholtið hinum megin. Þar er áin lygn og breiður aðeins úr sér, botn sléttur. Á vetrum var fé oft rekið þarna yfir ána á ís til beitar. Faðir Stefáns lét setja göngubrú á ána, en áður hefur búfé að öllum líkindum verið rekið þarna yfir, bæði sumar og vetur.“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 7).

Víðidalsá 2867-251

Hlutverk: Hlaða (súrheysturn)

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Um 25m vestur af norðurenda gamla bæjarhólsins [2867-249] er niðurgröftur, leifar súrheysturns sem þar stóð.

Lýsing

Niðurgröfturinn er hringlaga, um 5x5m að stærð og um 0,9m djúpur. Hann er grasi gróin og vel greinanlegur.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá segir: „Súrheystóft var vestan við bæinn, byggð 1921, nú horfin.“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 11).

Mynd 162. Dæld [2867-251] horft til SA.

Víðidalsá 2867-252

Sérheiti: Smaladys

Hlutverk: Legstaður, þjóðsaga

Tegund: Þúst

Staðhættir

Á suðurbakka Víðidalsár, 65m norðvestur af íbúarhúsinu á Víðidalsá er þúst sem nefnist Smaladys.

Lýsing

Smaladysin er ílöng, um 3,5x1,2m að utanmáli og snýr norðaustur-suðvestur. Dysin er um 0,6m há þar sem hún er hæst og í henni er flatt grjót.

Mynd 163. Smaladys [2867-252], horft til SA.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaská Víðidalsár segir: „Þar fyrir utan túngarðinn er mannsleiði og hvílir þar smalapiltur, sem drekkti sér í ána, er hann eitt sinn var sendur á stað með fénu. Hvað mörg ár eru síðan þetta skeði veit ég ekki.“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934: 10).

Víðidalsá 2867-19

Sérheiti: Huldufólksbrekka

Hlutverk: Huldufólksbústaður

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Huldufólksbrekka heitir brekkan sem er 50m norðvestur frá íbúðarhúsinu á Víðidalsá og snýr hún mót norðri og norðvestri. Hún mun vera huldufólksbústaður.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Víðidals (bls. 10) segir: „Fyrir neðan súrheystóftina er brekka, sem nefnd er Huldufólksbrekka.“

Víðidalsá 2867-253

Hlutverk: Íshús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Neðan undir brekku, upp af suðurbakka Víðidalsár, 80m VNV af íbúðarhúsinu á Víðidalsá er íshústóft.

Lýsing

Tóftin er úr grjóti en að mestu gróin grasi og mosa. Utanmál tóftar er um 5,5x6,5m og mesta hæð er um 0,8m. Tóftin er hlaðin upp við bratta brekku.

Aðrar upplýsingar

Snjó var safnað í íshúsið og þarna var sjávaraflinn kældur. Á sumrin voru krakkarnir látnir safna dýjamosa því hann hélt miklu vatni í sér. Hann var notaður til að kæla lax úr Víðidalsánni (Haraldur V.A. Jónsson og Unnar Ragnarsson, skv. tölvupósti dags. 29. febrúar, 2024).

Mynd 164. Hleðsla [2867-253]. Horft til austurs.

Víðidalsá 2867-355

Hlutverk: Reykkofi, óþekkt

Tegund: Hús

Staðhættir

Í jaðri gamla túnsins, 140m VSV frá íbúðarhúsinu á Víðidalsá er reykkofi.

Lýsing

Kofinn er 3,5x4,5m að utanmáli og snýr stafni til norðausturs. Húsið er hlaðið úr torfi og grjóti en þil að framan er úr bárujárni en að aftan eru tréplötur.

Bárujárn er á þaki og tyrft hefur verið yfir en meiri hluti torfsins er horfinn.

Gluggi er á framhlið og tveir á bakhlið.

Grindin stendur þökkalega vel,

sperruþak er á húsinu en stoðir undir undir mæniás og við útveggi. Plast er yfir þakgrind og innan á þili. Húsið hefur greinilega verið notað sem reykkofi en upprunalegt hlutverk er óvíst.

Aðrar upplýsingar

Þarna er hús á túnakorti frá 1917. Samkvæmt heimildamanni sem var í sveit á Víðidalsá ca. árin 1948-1955 var þarna tóft þegar hann var í sveit en húsið síðar byggt upp og gert að reykkofa. Hann var ekki viss um fyrra hlutverk en taldi að þarna gæti hafa verið hrútakofi (munnl. heimild Unnar Ragnarsson, 08.03.2024).

Mynd 165. Reykkofi [2867-254], horft til suðvesturs.

Víðidalsá 2867-255

Hlutverk: Matjurtagarður

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Fast sunnan við túngarðinn, 100m suður af íbúðarhúsinu á Víðidalsá er matjurtagarður.

Lýsing

Garðurinn er í heild 9x18m að utanmáli og liggur norður-suður. Hann er að minnsta kosti tvískiptur og

er syðri garðurinn ferhyrndur, um 5x6m að innanmáli, en vesturhlið er illa farin. Veggir eru mest um 1,5m breiðir og 80cm háir. Í nyrðri hlutanum er garðhleðslan vel greinanleg og hann er 5x6m að innanmáli. Til norðurs liggur niðurgröftur, um 7m langur, í átt að túngarðinum [2867-250].

Mynd 166. Matjurtagarður [2867-255] horft til suðurs.

Víðidalsá 2867-259

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Um 200m vestur af íbúðarhúsinu á Víðidalsá, í smá dragi, 40m sunnan við Víðidalsána er garðlag.

Lýsing

Garðlagið liggur í smá brekku og afmarkar smá hluta af mýri sem liggur þarna í ílöngu dragi.

Svæðið innan garðsins er 14x26m. Garðurinn er alls um 59m langur, mest um 0,4m hár og 0,4m breiður. Hleðslan er úr grjóti en orðin strjál og frekar gróin og því illgreinanleg. Hún nær ekki í heilan hring og því er 14m langt op á henni.

Mynd 167. Hleðsla [2867-259] t.v. og hleðsla [2867-260] t.h. Horft NV yfir svæðið sem hleðslurnar afmarka

Víðidalsá 2867-260**Hlutverk:** Óþekkt**Tegund:** Hleðsla**Staðhættir**

Um 200m vestur af íbúðarhúsinu á Víðidalsá, í smá dragi, 40m sunnan við Víðidalsána er garðlag [2867-259] og 10m austan þess er annað garðlag í sama dragi.

Lýsing

Garðlagið liggur norðvestur-suðaustur og er um 14m langt, mest um 0,6m hátt og 1m breitt. Hleðslan er úr grjóti en mjög gróin.

Víðidalsá 2867-262**Hlutverk:** Brú**Tegund:** Steinsteypa**Staðhættir og lýsing**

Brúin er horfin og hefur verið raskað við vegagerð en hún hefur verið á sömu slóðum og núverandi brú á Djúpveginum yfir Víðidalsá.

Aðrar upplýsingar

Í svörum Jóhanns Hjaltasonar spurningaskrá þjóðháttadeildar um vegi og vegagerð segir: „Elzta steinbrú í Strandasýslu er frá 1912 yfir Víðidalsá í Steingrímsfirði.“ (Jóhann Hjaltason 1982).

Mynd 168. Minjar frá Ártanga að Hjallhöfða.

Víðidalsá 2867-77

Sérheiti: Hesthóll

Hlutverk: Þjóðtrú

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Sagt er að fjársjóður sé grafinn í Hesthól. Ekki tókst að staðsetja hólinn með viðunandi nákvæmni.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár segir: „Móts við Hesthól, skammt frá sjó, er hylur í Víðidalsá, sem heitir Hesthylur. Sagt var, að fjársjóður hefði verið grafinn í hólinn.“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 9).

Víðidalsá 2867-210

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Á smá hól á sjávarbakkanum, syðst á svonefndum Ártanga sem er á milli Víðidalsár og sjávar, um 65m norður af hleðslu [2867-211] er niðurgröftur.

Lýsing

Niðurgröfturinn er greinilegur, um 80cm

djúpur og um 2,5x2,5m að utanmáli. Niðurgröfturinn og umhverfi hans eru vaxin grasi og mosa. Hlutverk og aldur eru óljós en þetta virðist vera manngert. Óvíst er hvort niðurgröfturinn sé nógu gamall til að teljast til fornleifa.

Mynd 169. Niðurgröftur [2867-210], horft til SV.

Víðidalsá 2867-211

Hlutverk: Matjurtagarður

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Garðlag er á sjávarbakkanum, fast norðan við rétt [2867-212] og að mestum hluta samsíða strandlengjunni, sem er um 5m austar þar sem minnst er.

Lýsing

Garðlagið eru leifar matjurtagarða og er orðið ógreinilegt. Það er samlagð umhverfi sínu sem er grasi og mosa gróið. Garðlagið afmarkar svæði sem er 14x18m að innanmáli og eru veggir að sunnan, að hluta að austan og norðan en vesturveggur er horfinn og hefur hann hugsanlega orðið fyrir raski vegna vegslóða sem liggur fast vestan matjurtagarðsins.

Mynd 170. Garðlag [2867-211], illgreinanlegt, horft eftir garðlaginu til norðurs.

Víðidalsá 2867-212

Hlutverk: Rétt

Tegund: Hleðsla

Hættumat: Mikil hætta vegna ágangs sjávar.

Staðhættir

Á sjávarbakkanum sunnan við áros Víðidalsár er hringlaga rétt.

Mynd 171. Rétt [2867-212], horft til suðurs.

Lýsing

Um er að ræða hringlaga rétt sem er nokkuð greinileg en þó illa rofin á köflum (mynd 171). Op er á réttinni til suðurs. Almennurinn er hringlaga og hafa skil á milli dilka líklega verið úr timbri en þau eru horfin en útveggir eru torfhlaðnir. Sjórinn hefur brotið af austurhlið réttarinnar og er sú hlið nánast horfin af þeim sökum. Veggir eru um 80cm breiðir.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 9) segir: „Niður af Barðinu er Skothúsvíkin. Þar stendur réttin.“ Réttin var reist og tekin í notkun 1920.

Víðidalsá 2867-213

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á litlum tanga, 445m suður af árósi Víðidalsár og 110m suðaustur af rétti [2867-212] er tóft.

Lýsing

Tóftin er tvískipt, um 7x8m að utanmáli, með litlu rými að austan. Veggjahæð er mest um 0,6m og veggjaþykkt um 1,5 m. Tóftin er algróin grasi og mosa en þó vel greinanleg. Að vestan er lítið hringlaga hólf, 4m að þvermáli, grasi gróið en sér í grjóthleðslur. Niðurgráfin rás liggur á milli hringlaga hólfisins og aðaltóftarinnar.

Mynd 172. Tóft [2867-213] mynd tekin í vestur.

Víðidalsá 2867-214

Hlutverk: Naust

Tegund: Heimild

Staðhættir

Í athugasemdum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 9-10) segir: „Í Skipalágavík má sjá merki um naust, en þau voru líka í Skothúsvík og víðar. Bátar voru stundum settir þar“.

Lýsing

Tóftir nausts eða nausta fundust ekki við Skothúsvík og eru að líkindum horfin vegna seinni tíma framkvæmda. Þar er þó ein tóft [2867-213] sem þó virðist ekki vera af nausti.

Víðidalsá 2867-254

Hlutverk: Byrgi

Tegund: Heimild

Staðhættir

Í athugasemdum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 9-10) segir: „Í Skothúsvík sést, að skothús hefur verið til að liggja fyrir tófu“.

Lýsing

Ekkert augljóst skotbyrgi fannst við vettvangsskráningu í Skothúsvík. Sunnan við víkina er tóft [2867-213] en hún er væntanlega af einhverju stærra en skothúsi. Norðar í vikinni er niðurgröftur [2867-210] sem virðist ekki líklegt til að vera skothús þó það geti þó verið.

Mögulegt er að skothúsið hafi horfið við seinni tíma framkvæmdir en þarna er m.a. efnisnáma.

Víðidalsá 2867-214

Hlutverk: Naust

Tegund: Heimild

Staðhættir

Í athugasemdum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 9-10) segir: „Í Skipalágavík má sjá merki um naust, en þau voru líka í Skothúsvík og víðar. Bátar voru stundum settir þar“.

Lýsing

Tóftir nausts eða nausta fundust ekki við Skothúsvík og eru að líkindum horfin vegna seinni tíma framkvæmda. Þar er þó ein tóft [2867-213] sem þó virðist ekki vera af nausti.

Víðidalsá 2867-216

Sérheiti: Stekkur

Hlutverk: Stekkur

Tegund: Tóft

Hættumat: Hætta vegna efnistöku en tóftin er fast austan við malarnámu.

Staðhættir

Um 250m suður af tóft [2867-213] er grjóthlaðin stekkjartóft, suður undir klöpp við Skipalágavík.

Mynd 173. Stekkur [2867-216], horft til SA.

Lýsing

Tóftin er ílöng og liggur suðvestur-norðaustur, um 25x12m að utanmáli. Tóftin er tvískipt og eru veggir rofnir á köflum. Lambakróin er að líkindum til austurs en réttin til vesturs og hafa verið hlið á báðum sem snéru til suðurs. Svæðið er gróið grasi, mosa og ljónslappa. Veggir eru mest 1,5m á breidd og mesta hæð er um 70cm.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 9) segir: „Í Skipalágavík við Stekkjarhöfða var innrekstrarbyrgi nefnt Stekkur, notaður við fráfærur fram að 1920.“

Víðidalslá 2867-218

Hlutverk: Naust

Tegund: Tóft

Hættumat: Mikil hætta vegna landbrots

Staðhættir

Á sjávarbakkanum, norðvestanvert á svonefndum Hjallhöfða, 1,14km ANA frá Víðidalsá er tóft.

Mynd 174. Naust [2867-218], horft til NV.

Lýsing

Tóftin er um 4,5x5,5m að utanmáli og opin til norðurs, í átt til sjávar. Veggir eru mest um 1m háir og 1,5m breiðir. Tóftin er hlaðin úr grjóti og er umhverfið gróið grasi og mosa. Sjórinn hefur brotið af tóftinni að norðan. Þetta eru að líkindum leifar nausts þess sem getið er í örnefnaskrá.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 9-10) segir: „Í Skipalágavík má sjá merki um naust, en þau voru líka í Skothúsvík og víðar. Bátar voru stundum settir þar.“

Víðidalsá 2867-219

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Þúst

Staðhættir

Norðanvert á svonefndum Hjallhöfða, 1,2km ANA frá bæ á Víðidalsá og 38m austur af tóft [2867-218] er þúst.

Mynd 175. Þúst [2867-219]. Horft til SV.

Lýsing

Þústin er um 0,8m há og í henni sést í grjót, líklega gróin varða.

Aðrar upplýsingar

Norðanvert á Hjallhöfða, vestan tóftar [2867-220] eru þrjár grónar þústir með steinum í.

Þústirnar eru líklega vörður, annaðhvort úr torfi og grjóti eða yfirgrónar. Þær mynda þríhyrning sín á milli, eða fering með stórum steini sem myndar þá fjórða hornið. Hugsanlegt er að þetta séu innsiglingarvörður sbr. vörður [2867-223-226] hér að neðan.

Víðidalsá 2867-220

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Þúst

Staðhættir

Norðanvert á svonefndum Hjallhöfða, 1,2km ANA frá bæ á Víðidalsá og 38m austur af tóft [2867-218] er þúst og önnur 3,5m suðaustur af henni.

Lýsing

Þústin er um 0,7m há og í henni sést í grjót, þetta er líklega gróin varða.

Mynd 176. Þúst [2867-220], á bak við sést þúst [2867-219]. Horft til SV.

Aðrar upplýsingar

Norðanvert á Hjallhöfða, vestan tóftar [2867-220] eru þrjár grónar þústir með steinum í. Þústirnar eru líklega vörður, annaðhvort úr torfi og grjóti eða yfirgrónar. Þær mynda þríhyrning sín á milli, eða fering með stórum steini sem myndar þá fjórða hornið. Hugsanlegt er að þetta séu innsiglingarvörður sbr. vörður [2867-223-226] hér að neðan.

Víðidalsá 2867-221

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Þúst

Staðhættir

Norðanvert á svonefndum Hjallhöfða, 1,2km ANA frá bæ á Víðidalsá eru þrjár þústir [2867-219-221].

Lýsing

Syðsta þústin er um 0,8m há og í henni sést í grjót, líklega gróin varða.

Mynd 177. Þúst [2867-221]. Horft til SV.

Aðrar upplýsingar

Norðanvert á Hjallhöfða, vestan tóftar [2867-220] eru þrjár grónar þústir með steinum í. Þústirnar eru líklega vörður, annaðhvort úr torfi og grjóti eða yfirgrónar. Þær mynda

þríhyrning sín á milli, eða ferning með stórum steini sem myndar þá fjórða hornið. Hugsanlegt er að þetta séu innsiglingarvörður sbr. vörður [2867-223-226] hér að neðan.

Víðidalsá 2867-222

Hlutverk: Hjallur

Tegund: Tóft

Staðhættir

Norðanvert á Hjallhöfða, skammt ANA við þústir [2867-229, 220 og 221] er tóft. Tóftin stendur skammt frá sjó, um 20m suðaustur frá fjörunni.

Lýsing

Tóftin er um 6x6,5m að utanmáli og með op til norðvesturs, í átt til sjávar. Veggir eru mest um 0,7m háir og 2m breiðir. Tóftin er gróin grasi og mosa en vel greinanleg. Þetta er líklega hjallurinn sem nefndur er í örnefnaskrá hér að neðan.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 10) segir: „Fiskhjallur var á Hjallhöfða en ekki á Hjallholtum.“

Mynd 178. Tóft [2867-222]. Horft til SA.

Víðidalsá 2867-223

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Norðanvert á Hjallhöfða, við suðurhorn tóftar [2867-222] er varða.

Lýsing

Varðan er grjóthlaðin og um 0,8m há. Hún er hálfhrunin en lítur út fyrir að hafa hugsanlega verið hol að innan líkt og varða [2867-225].

Aðrar upplýsingar

Suðaustan við tóft [2867-222] eru fjórar vörður og mynda þær ferhyrning. Vörðurnar eru í misgóðu ástandi en sú sem er heillegust [2867-225] er greinilega hol að innan og hafa einhverjar hinna mögulega verið það líka. Hugsanlegt er að vörðurnar séu einhverskonar

Mynd 179. Varða [2867-223], horft til vesturs.

innsiglingarmerki og má ímynda sér að ljós hafi verið sett í holu vörðunar.

Víðidalsá 2867-224

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Norðanvert á Hjallhöfða, við suðausturhorn tóftar [2867-22] er varða.

Lýsing

Varðan er grjóthlaðin og um 0,9m há, hálfhrunin.

Mynd 180. Varða [2867-224], horft til NA.

Aðrar upplýsingar

Suðaustan við tóft [2867-222] eru fjórar vörður og mynda þær ferhyrning. Vörðurnar eru í misgóðu ástandi en sú sem er heillegust [2867-225] er greinilega hol að innan og hafa einhverjar hinna mögulega verið það líka. Hugsanlegt er að vörðurnar séu einhverskonar innsiglingarmerki og má ímynda sér að ljós hafi verið sett í holu vörðunar.

Víðidalsá 2867-225

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Norðanvert á Hjallhöfða, um 5m suður af vörðu [2867-224] er önnur varða.

Lýsing

Varðan er grjóthlaðin, um 1m há og hol að innan.

Mynd 181. Varða [2867-225], horft til SV á vörðuna, mynd t.h. sýnir holrúmið innan í vörðunni.

Aðrar upplýsingar

Suðaustan við tóft [2867-222] eru fjórar vörður og mynda þær ferhyrning. Vörðurnar eru í misgóðu ástandi en sú sem er heillegust [2867-225] er greinilega hol að innan og hafa einhverjar hinna mögulega verið það líka. Hugsanlegt er að vörðurnar séu einhverskonar innsiglingarmerki og má ímynda sér að ljós hafi verið sett í holu vörðunar.

Víðidalsá 2867-226

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Grjóthrúga

Staðhættir

Norðanvert á Hjallhöfða, um 3m suðaustur af vörðu [2867-224] er önnur varða.

Lýsing

Grjóthlaðin hrunin varða, vörðubrotið er aðeins um 0,3m hátt.

Aðrar upplýsingar

Suðaustan við tóft [2867-222] eru fjórar vörður og mynda þær ferhyrning. Vörðurnar eru í misgóðu ástandi en sú sem er heillegust [2867-225] er greinilega hol að innan og hafa einhverjar hinna mögulega verið það líka. Hugsanlegt er að vörðurnar séu einhverskonar innsiglingarmerki og má ímynda sér að ljós hafi verið sett í holu vörðunar.

Mynd 182. Varða [2867-226], horft til vesturs.

Mynd 183. Afstöðumynd þar sem vörðurnar fjórar [2867-223, 224, 225] sjást í forgrunni vinstra megin, tóftin [2867-222] fast við þær hægra megin, en á bak við, nokkurn veginn fyrir miðju myndar, sjást þústirnar þrjár [2867-219, 220, 221]. Horft til SV af Hjallhöfða, sést glitta í Skipalágavík hægra megin á mynd.

Víðidalsá 2867-227

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Varða

Staðhættir

Á holti, um 35m vestur af þjóðveginum og 175m SSV af nausti [2867-218] er varða.

Lýsing

Varðan er haganlega hlaðin úr grjóti, stæðileg og um 1,3m á hæð. Sívöl og flöt að ofanverðu.

Mynd 184. Varða [2867-227], horft til norðurs.

Víðidalsá 2867-228

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Varða

Staðhættir

Um 25m suður af vörðu [2867-227] er varða.

Lýsing

Varðan er grjóthlaðin, um 0,8m á hæð, einföld hleðsla úr grófu grjóti, efsti steinn er lagður þannig að milli hans og undirliggjandi steina myndast smá op.

Mynd 185. Varða [2867-228], horft til NA.

Víðidalsá 2867-230

Hlutverk: Rétt

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Á Hólmanesi, 250m norðan við landamerki Víðidalsár og Hrófár eru minjar. Yst á tanganum, rétt ofan við

Mynd 186. Rétt [2867-230], horft til SA.

fjöruborðið er grjóthlaðið mannvirki, líklega rétt.

Lýsing

Réttin er fremur óregluleg að lögun en virðist þó vera um 15,5 x 10m að utanmáli. Hún liggur nálægt sjávarbakkanum og snýr norðvestur-suðaustur. Veggjahæð er mest um 0,4m og breidd veggja mest 2,5m. Í tóftinni eru greinanleg 4-5 rými, en þó ekki afgerandi þar sem einhverjir veggir virðast hafa hrunið. Op er á stóru rými til suðausturs.

Víðidalsá 2867-231

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á Hólmanesi, 250m norðan við landamerki Víðidalsár og Hrófár eru minjar. Sunnanvert á nesinu er tóft.

Lýsing

Tóftin er illgreinanleg en virðist tvískipt og er 7x9m að utanmáli. Hún snýr norðvestur-suðaustur. Veggjahæð er mest um 40cm og þykkt veggja mest 2m. Rými tóftarinnar opnast bæði til suðausturs, í átt til sjávar. Í veggjum sést í grjóti en tóftin er annars gróin grasi, mosa og ljónslappa.

Mynd 187. Tóft [2867-231], horft til NA.

Víðidalsá 2867-232

Hlutverk: Landamerki

Tegund: Hleðsla

Hættumat: Hætta, hleðslan liggur út í sjó

Staðhættir

Á svonefndum Galtarhöfða sem er á merkjum Víðidalsár og Hrófár er grjóthlaðið garðlag.

Lýsing

Garðlagið liggur frá sjó, til vesturs, um 27m, þar kemur um 7m rof í garðinn, sem heldur síðan áfram í sömu stefnu, um 17m. Þar sem garðurinn er skammt norðan við núverandi landamerki gæti verið um eldri landamerkjagarð að ræða. Hleðslan er mest um 2,5m breið þar sem hún er hrunin, en þó yfirleitt mjórri, og hæst um 1,2m.

Mynd 188. Hluti hleðslunnar [2867-232], horft til norðurs.

Víðidalsá 2867-233

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á Galtarhöfða sem er á merkjum Víðidalsár og Hrófár. Um 6m vestur af vesturenda garðlags [2867-232], ofan á lítilli hæð, er varða.

Lýsing

Varðan er grjóthlaðin, um 0,5m á hæð.

Hún er gróin grasi og mosa.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 1) segir: „Að utan ræður sjónhending úr vörðu á svonefndum Galtarhöfða framanverðum inn með sjónum skammt fyrir innan bæinn á Hrófá...”

Mynd 189. Varða [2867-233], horft til austurs, sést hvar hleðslan [2867-232] liggur út í sjó í baksýn.

Víðidalsá 2867-234

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Um 860m suðaustur frá bæ og 515m austur af fornbýlinu Bugastöðum er varða. Hún er 25m austur af malarvegi sem er gamli þjóðvegurinn, sá sem var í notkun á undan Djúpvegi.

Lýsing

Varðan er grjóthlaðin, um 0,70m í þvermál og 0,65m á hæð.

Víðidalsá 2867-235

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Varða

Staðhættir

Á klapparholti, 330m suðaustur af bæjarhúsum á Hnitbjörgum og suður og upp af túni er varða.

Lýsing

Varðan eða vörðubrotið er grjóthlaðið, um 0,5m hátt, og holt að innan. Hlaðið úr grófu grjóti.

Mynd 190. Varða [2867-235], horft til norðurs.

Víðidalsá 2867-236

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á klapparholti, 360m SSA af bæjarhúsum á Hnitbjörgum, suður af túnnum og tæplega 30m vestur af gamla þjóðveginum er varða.

Lýsing

Varðan er grjóthlaðin, um 0,65m í þvermál.

Víðidalsá 2867-237

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Sunnanvert á klapparholti, um 430m SSA af bæjarhúsum á Hnitbjörgum er varða.

Lýsing

Varðan eða vörðubrotið er grjóthlaðið, um 0,4m á hæð. Steinarnir í hleðslunni eru frekar flatir.

Mynd 191. Varða [2867-237], horft í austur.

Víðidalsá 2867-238

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Varða

Staðhættir

Á klapparholti, um 300m suðvestur af vörðu [2867-237] er varða.

Lýsing

Varðan er grjóthlaðin, hálfhrunin, um 0,6m á hæð og 1x1m að grunnmáli.

Mynd 192. Varða [2867-238], horft til norðurs.

Víðidalsá 2867-239

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Varða

Staðhættir

Um 640m suðaustur af íbúðarhúsinu á Víðidalsá og 190m ANA við fornbylíð Bugastaði eru tvær vörður.

Lýsing

Austari varðan er grjóthlaðin, um 1,5m há og 1x1m að grunnmáli.

Mynd 193. Varða [2867-239], horft til norðurs.

Víðidalsá 2867-240

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Um 640m suðaustur af íbúðarhúsinu á Víðidalsá og 190m ANA við fornbylíð Bugastaði eru tvær vörður.

Lýsing

Vestari varðan er grjóthlaðin, um 65cm í þvermál og 1,1m á hæð.

Mynd 194. Vörður [2867-239 og 240]. Horft er til suðausturs.

Víðidalsá 2867-257

Hlutverk: Gildra?

Tegund: Heimild

Staðhættir

Í athugasemdum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 10) segir: „Ekkert er vitað um nafnið á Járnbogaskarði. Utanvert við það, í Heimriborgunum, vottar fyrir ferkantaðri hleðslu, sem sagt var, að hefði verið fálkagildra áður fyrr. Þetta er neðanvert við Bugastaði, nokkurn spöl frá Valshöfða“.

Lýsing

Ekki er vitað nákvæmlega við hvaða svæði er átt en á þessum slóðum voru skráðar nokkrar vörður og hálfhrundar vörður sem gætu verið þessi ferkantaða hleðsla sem nefnd er í örnefnaskránni. Mögulegt er að þetta sé t.d. hleðsla [2867-235] en þó er ekkert hægt að fullyrða um það og því fær heimildin um mögulega fálkagildru sér skráningu.

Víðidalsá 2867-261

Hlutverk: Óþekkt, girðing

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Klappaholt er suður og suðaustur af bæjarhúsum á Hnitbjörgum og meðfram norðvesturhorni þess er grjóthleðsla.

Lýsing

Grjóthleðslan þræðir sig austur eftir klettaborginni og er slitrótt þar sem klettaveggurinn tekur hér og þar við sem náttúruleg afmörkun og þannig hluti af hleðslunni. Samtals er hleðsla um 87m af leiðinni en heildarlengd afmörkunarinnar er um 200m. Tilgangur afmörkunarinnar og aldur er óþekktur en líklegt er að þetta sé hleðsla undan girðingu og mögulegt að hún sé ekki nógu gömul til að teljast til fornleifa. Hleðslan er mest um 0,4m há og 0,5m breið.

Mynd 195. Hleðsla [2867-261], horft til norðurs.

Víðidalsá 2867-263 [1780-4118]

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Steinalögn

Staðhættir

Um 60m suður af bænum á Hnitbjörgum, ofan á kletti, er hleðsla.

Lýsing

Hleðslan er úr afar ógreinileg, úr grjóti, ferhyrnd og um 11m á lengd. Steinalögnin er um 0,3m þar sem hún er hæst og 0,4m þar sem hún er breiðust.

Aðrar upplýsingar

Árið 2017 var steinalögnin skráð af þáverandi minjaverði Vestfjarða sem möguleg gröf (Minjastofnun Íslands. *Minjavefsjá*). Útlit minjanna getur bent til þess að þetta sé gröf úr heiðni en þarna er þó frekar lítill jarðvegur.

Mynd 196. Hleðsla [2867-263], horft til norðurs.

Víðidalsá 2867-264

Hlutverk: Óþekkt, kofi

Tegund: Tóft

Staðhættir

Klapparholt er suður af bæjarhúsum á Hnitbjörgum og norður undir því eru grjóthlaðnir veggir, hugsanlega kofatóft.

Lýsing

Vegghleðslan er úr grjóti og vel greinanleg, um 0,3-0,7m á hæð og 1m á breidd þar sem mest er. Hleðslan er í raun tveir grjóthlaðnir veggir hlaðnir upp við klett og afmarka um 2,2x2,2m stórt svæði, opið til norðurs.

Mynd 197. Hleðsla [2867-264], horft til suðurs.

Víðidalsá 2867-265**Hlutverk:** Óþekkt, kofi**Tegund:** Tóft**Staðhættir**

Klapparholt er suður af bæjarhúsum á Hnitbjörgum og norður undir því eru grjóthlaðnir veggir, hugsanlega kofatóft [2867-264]. Um 27m suðaustur af henni, upp við klett, er önnur tóft.

Mynd 198. Tóft [2867-265], horft til SV.

Lýsing

Hleðslan er úr grjóti og vel greinanleg, um 0,7m hæð og 0,5m á breidd þar sem mest er. Hleðslan er í raun tveir veggir hlaðnir upp við klett sem afmarka svæði sem er um 1x1,3m að stærð.

Víðidalsá 2867-266**Hlutverk:** Kennimark**Tegund:** Varða**Staðhættir**

Á klapparholti, 140m suðaustur af íbúðarhúsinu á Hnitbjörgum er varða.

Lýsing

Varðan er grjóthlaðin og vel greinanleg, um 0,95m í þvermál og um 0,65m á hæð.

Mynd 199. Matjurtagarður [2867-268], horft til norðurs.

Víðidalsá 2867-268

Hlutverk: Matjurtagarður

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Um 175m norðvestur af Hnitbjörgum er melur og sunnan í honum er matjurtagarður.

Lýsing

Matjurtagarðurinn er 42x20m að stærð, auk garðlags sem teygir sig í norðvestur frá aðalgarðinum, um 16m langt. Í norðausturhorni garðsins eru tveir afmarkaðir reitir sem virðast niðurgrafnir. Á milli þeirra er garðlag. Hleðslur eru 50-100cm breiðar og að jafnaði 30-40cm háar en 80cm þar sem hæstar.

Víðidalsá 2867-284

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á Húsadal, um 1,7km vestur frá bænum á Víðidalsá, norðaustur af Djúpadal, er varða.

Lýsing

Varðan er grjóthlaðin en hrunin, um 0,5m há.

Mynd 200. Varða [2867-284], horft til NA.

Víðidalsá 2867-285

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á Húsadal, um 1,7km vestur frá bænum á Víðidalsá, norðaustur af Djúpadal, er varða [2867-284] og 75m SSV af henni er önnur varða.

Lýsing

Varðan er grjóthlaðin, stæðileg og hlaðin úr ávölum steinum, nokkuð sívöl en mjókkar ögn upp, um 1,2m á hæð.

Mynd 201. Varða (2867-285), horft til NA.

Víðidalsá 2867-287

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Ofarlega á Víðidal er sel í svonefndu Selplássi og austur og norðaustur af því eru þrjár vörður. Vörðurnar eru 2,6-2,9km suðvestur frá bæ.

Lýsing

Austasta varðan er grjóthlaðin úr nokkrum stærri steinum, hálfhrunin og um 0,5m há.

Mynd 202. Varða [2867-287].

Víðidalsá 2867-288

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Ofarlega á Víðidal er sel í svonefndu Selplássi og austur og norðaustur af því eru þrjár vörður. Vörðurnar eru 2,6-2,9km suðvestur frá bæ.

Lýsing

Mynd 203. Varða [2867-288], horft til NV.

Sú varða sem er fyrir miðju af vörðunum þremur er grjóthlaðin, hálfhrunin, um 0,8m í þvermál og 0,5m á hæð. Nokkuð mosagróin.

Víðidalsá 2867-289

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Ofarlega á Víðidal er sel í svonefndu Selplássi og austur og norðaustur af því eru þrjár vörður. Vörðurnar eru 2,6-2,9km suðvestur frá bæ.

Lýsing

Syðst er vörðubrot er um 0,8x0,6m í botnmál og um 0,4m hátt.

Mynd 204. Varða [2867-289], horft til vesturs.

Víðidalsá 2867-286

Hlutverk: Girðing

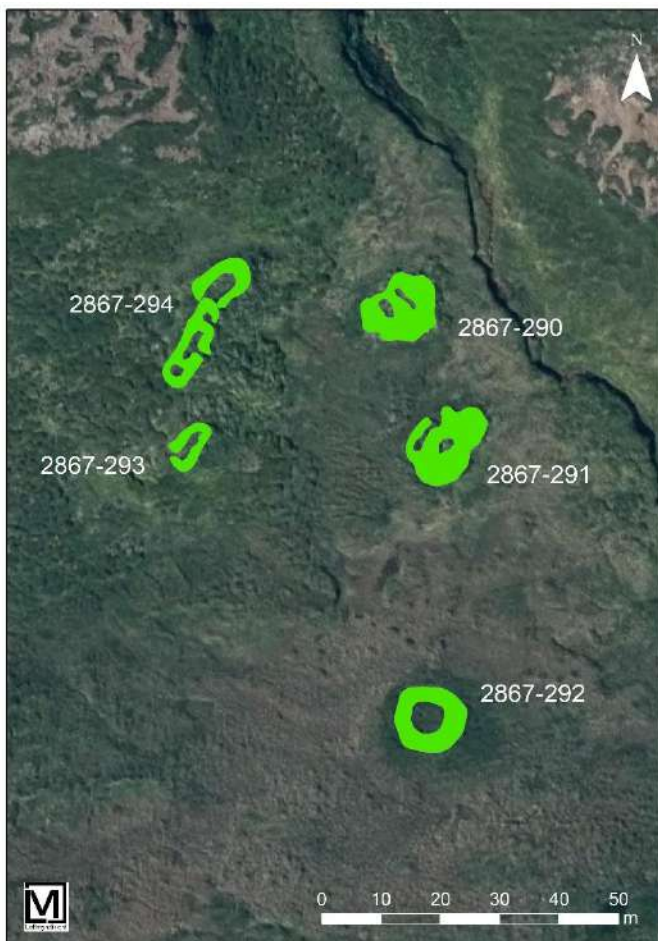
Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Ekki var leitað að hagagirðingunni sem getið er um í heimildunum hér að neðan við vettvangsskráningu.

Aðra upplýsingar

Í fasteignamati Strandasýslu frá 1916-1918 segir um hagagirðingu: „afgirt beitoland með 1500 faðma vírgirðingu“ (bls. 4). Í örnefnaskrá segir: „Þá er næst að lýsa hagagirðingunni. Hún liggur úr túngarðinum fram Nónholtssund og Síðu og þar yfir Hafísflóakletta. Og þar liggur hún ofan víðast á landamerkjum Hrófá[r] og Víðidalsá[r]. En fyrir utan og ofan Hafísflóahlið er Finnung[s]læna, sem tilheyrir Víðidalsá.“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934: 4). Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár segir: „Hagagirðingin var girt 1913. [...] Hafursflóahlið var á hagagirðingunni á landamerkjum Víðidalsár og Hrófár, neðan við Hafursflóakletta. Það var einkum sett fyrir ferðamenn, sem sóttu verzlun til Hólmavíkur og komu niður Bæjardalsheiði og Eggjar í Hrófárlandi“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 3-4).

Mynd 205. Seltóftir í Selhlíð [2867-290-294]. Þarna eru að minnsta kosti tvö sel en óvíst hvort þau eru frá sama tíma eða ekki.

Víðidalsá 2867-290

Hlutverk: Sel

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á svæði sem kallast Selhlíð, við Sellæk undir Selhlíðarbrún, um 3,2km suðvestur af bæ á Víðidalsá eru fimm tóftir [2867-290, 291, 292, 293, 294]. Svæðið er mýrlent og í smá halla.

Lýsing

Tóftin, sem liggur norðaustast af tóftunum fimm (mynd 208), er 13x10m að utamáli og liggur hún norðaustur-suðvestur. Það eru tvö hólfgreinanleg en annars erfitt að átta sig á útliti minjanna. Veggir eru algrónir.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Brúnin heim af Hornhvammi nefnist Selhlíðarbrún og hlíðin Selhlíð. Slægjusundið heim af

Breiðunum er nefnt Selhlíðarsogur, en bakkarnir eru nefndir Hornbakkar. Heimst í Selhlíðinni eru tóftarveggir og eru þeir síðan að þar var haft í seli frá Víðidalsá, því þarna allt í kring er mjög gott beitiland. Fyrir heiman selið er skarð, sem nefnt er Selskarð og niður af því er Selpláss og er þar lækur, sem heitir Sellækur“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934:6).

Mynd 206. Tóft [2867-291]. Horft er til SV.

Víðidalsá 2867-291

Hlutverk: Sel

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á svæði sem kallast Selhlíð, við Sellæk undir Selhlíðarbrún, um 3,2km suðvestur af bæ á Víðidalsá eru fimm tóftir [2867-290, 291, 292, 293, 294]. Svæðið er mýrlent og í smá halla.

Lýsing

Tóft [2867-290] er fyrir miðið í austari röð tófta (mynd 208). Hún er 15x10m að utanmáli og snýr norðaustur-suðvestur. Tóftin er gróin grasi og mosa og veggir aðeins orðnir þýfðir. Erfitt er að átta sig á útliti tóftar en það sjást að minnsta kosti tvö hólfi. Veggir eru 20-70cm háir, hástir að utan, og rúmur metri á breidd.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Brúnin heim af Hornhvammi nefnist Selhlíðarbrún og hlíðin Selhlíð. Slægjusundið heim af Breiðunum er nefnt Selhlíðarsogur, en bakkarnir eru nefndir Hornbakkar. Heimst í Selhlíðinni eru tóftarveggir og eru þeir síðan að þar var haft í seli frá Víðidalsá, því þarna allt í kring er mjög gott beitiland. Fyrir heiman selið er skarð, sem nefnt

er Selskarð og niður af því er Selpláss og er þar lækur, sem heitir Sellækur“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934:6).

Mynd 207. Lyngigróin tóft [2867-292].

Víðidalsá 2867-292

Hlutverk: Sel

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á svæði sem kallast Selhlíð, við Sellæk undir Selhlíðarbrún, um 3,2km suðvestur af bæ á Víðidalsá eru fimm tóftir [2867-290, 291, 292, 293, 294]. Svæðið er mýrlent og í smá halla.

Lýsing

Tóftin sem liggur syðst er um 11,5m að þvermáli (mynd 208). Veggir eru lyngi- og mosagrónir og hlaupnir í þúfur. Þeir eru mest 70cm háir og hærri að utan en innan.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Brúnin heim af Hornhvammi nefnist Selhlíðarbrún og hlíðin Selhlíð. Slægjusundið heim af Breiðunum er nefnt Selhlíðarsogur, en bakkarnir eru nefndir Hornbakkar. Heimst í Selhlíðinni eru tóftarveggir og eru þeir síðan að þar var haft í seli frá Víðidalsá, því þarna allt í kring er mjög gott beitiland. Fyrir heiman selið er skarð, sem nefnt er Selskarð og niður af því er Selpláss og er þar lækur, sem heitir Sellækur“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934:6).

Víðidalsá 2867-293

Hlutverk: Kvíar

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á svæði sem kallast Selhlíð, við Sellæk undir Selhlíðarbrún, um 3,2km suðvestur af bæ á Víðidalsá eru fimm tóftir [2867-290, 291, 292, 293, 294]. Svæðið er mýrlent og í smá halla.

Lýsing

Tóftin liggur norðaustur-suðvestur, með op til vesturs (mynd 208). Algróin, sér í grjóti í veggjum sem eru 30-60cm háir og rúmlega meter að breidd. Hún er greinilegri en tóftirnar sem eru austan við og hugsanlega yngri.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Brúin heim af Hornhvammi nefnist Selhlíðarbrún og hlíðin Selhlíð. Slægjusundið heim af Breiðunum er nefnt Selhlíðarsogur, en bakkarnir eru nefndir Hornbakkar. Heimst í Selhlíðinni eru tóftarveggir og eru þeir síðan að þar var haft í seli frá Víðidalsá, því þarna allt í kring er mjög gott beitiland. Fyrir heiman selið er skarð, sem nefnt er Selskarð og niður af því er Selpláss og er þar lækur, sem heitir Sellækur“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934:6).

Mynd 208. Tóft [2867-293], horft til austurs.

Víðidalsá 2867-294

Hlutverk: Sel

Tegund: Tóft

Staðhættir

Á svæði sem kallast Selhlíð, við Sellæk undir Selhlíðarbrún, um 3,2km suðvestur af bæ á Víðidalsá eru fimm tóftir [2867-290, 291, 292, 293, 294]. Svæðið er mýrlent og í smá halla.

Lýsing

Nyrst og vestast er ílöng, þriggja hólfa tóft sem liggur norðaustur-suðvestur (mynd 212). Hún er 16x5m að utanmáli. Á tóftinni má greina tvö op, á miðjuhólfinu og því sem er í norðausturendanum. Bæði snúa þau mót suðaustri. Við norðausturendann á tóftinni virðist

Mynd 209. Tóft [2867-294], horft til NA.

hugsanlega geta verið enn eitt rýmið á tóftinni eða garðlag sem hefur myndað hólfið við selið. Tóftin er algróin.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Brúin heim af Hornhvammi nefnist Selhlíðarbrún og hlíðin Selhlíð. Slægjusundið heim af Breiðunum er nefnt Selhlíðarsögur, en bakkarnir eru nefndir Hornbakkar. Heimst í Selhlíðinni eru tóftarveggir og eru þeir síðan að þar var haft í seli frá Víðidalsá, því þarna allt í kring er mjög gott beitiland. Fyrir heiman selið er skarð, sem nefnt er Selskarð og niður af því er Selpláss og er þar lækur, sem heitir Sellækur“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934:6).

Víðidalsá 2867-95

Hlutverk: Tjaldstæði, hlóðir

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Ofan við Breiðahyl voru tjaldstæði engjafólks og þar sáu sum staðar hlóðir, sbr. heimild hér að neðan. Svæðið er um 5km í beinni loftlínu suðvestur af bæ á Víðidalsá. Ekki var leitað að minjunum á vettvangi.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár segir: „Hylur er niður af Hornhvammi, sem heitir Breiðahylur. Í honum var góð silungsveiði. Ofan við hann voru tjaldstæði eftir engjafólk, en víða sáu þess merki á slægjustykkjum í Víðidalsárlandi að þar hefði verið legið við heyskap. Sum staðar sjást þar hlóðir.“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 5).

Víðidalsá 2867-96

Hlutverk: Smalakofi

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Við Slarkalæk var smalahús sem reist var á árunum 1908-10. Slarkalækur er um 7km í beinni loftlínu suðvestur af bæ á Víðidalsá. Ekki var leitað að minjunum við vettvangsskráningu.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár segir: „Setið var hjá við smalahúsið við Slarkalæk. Þangað er um 1 ½ klst. gangur frá bæ. Kristinn Sigurðsson á Víðidalsá mun hafa

byggt húsið um 1908-10.“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 5). Í örnefnaskrá Víðidalsár segir: „Slarkalækur er þar heimar, fyrir heiman hann er smalahús, og er Hraungil þar dálítið heimar“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934: 6).

Víðidalsá 2867-92

Hlutverk: Smalakofi

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár er getið um smalahús sem reist var á árunum 1911-12 í lægð í Víðirás þar sem setið var hjá. Tóftin fannst ekki við vettvangsskráningu en var skráð af loftmynd. Hún er um 3x2m að utanmáli, grjóthlaðin og stendur á berangurslegum ásnum. Tóftin er um 3,25km VSV af bæ í beinni loftlínu.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár segir: „Víðirás liggur skáhallt upp í lága hlíðina að framanverðu, upp undir Loðnasund. Þar var víðir. Ásinn skiptist í Fremri- og Heimri-Víðirás, lítil lægð á milli með smálæk, sem kemur úr Selflóa og rennur í Lækina. Þarna var setið hjá, svo að Stefán man eftir. Guðmundur Jasonarson, sem var smali, reisti þar smalahús um 1911-12“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 8).

Víðidalsá 2867-33

Hlutverk: Landamerki

Tegund: Heimild

Staðhættir

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 1) er getið um fjölda varða á merkjum Víðidalsár og Hrófár.

Lýsing

Ekki fundust vörður á því svæði sem lýst er í örnefnaskrá hér að neðan.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 1) er getið um landamerkjavörður á milli Víðidalsár og Hrófár: „Á leið fram til fjallsins ná landamerkin úr áðurgreindri vörðu eftir vörðum fram holtin og yfir mýri, er liggur frá Hrófá upp að Víðidalsá, í læk, er rennur úr Grenshamarsláginni ...“

Víðidalsá 2867-34

Hlutverk: Landamerki

Tegund: Heimild

Staðhættir

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 1) er getið um fjölda varða á merkjum Víðidalsár og Hrófár.

Lýsing

Engin varða var skráð á því svæði sem nefnt er í örnefnaskrá hér að neðan.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 1) er getið um landamerkjavörður á milli Víðidalsár og Hrófár: „...[e]r liggur frá Hrófá upp að Víðidalsá, í læk, er rennur úr Grenshamarsláginni, og eftir þeirri lág og svo fram holtin eftir vörðum í grænt dý í Fremri-Hafursflóa framanverðum ...“

Víðidalsá 2867-35

Hlutverk: Landamerki

Tegund: Heimild

Staðhættir

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 1) er getið um fjölda varða á merkjum Víðidalsár og Hrófár.

Lýsing

Ekki var gengið á vörðu framan við Álftaskarð, sbr. lýsingu að neðan, og óvíst hvort hún stendur enn.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 1) er getið um landamerkjavörður á milli Víðidalsár og Hrófár: „...[Y]fir Skógarlandsborgina og í vörðu á stórum steini fram við djúpa lág, er gengur yfir undir Tóftardalsá og nefnist Álftaskarð ...“

Víðidalsá 2867-36

Hlutverk: Landamerki

Tegund: Heimild

Staðhættir

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 1) er getið um fjölda varða á

merkjum Víðidalsár og Hrófár.

Lýsing

Ekki var gengið á vörðu á brún Urðarhjalla, sbr. heimild hér að neðan, og óvíst hvort hún stendur enn.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 1) er getið um landamerkjavörður á milli Víðidalsár og Hrófár: „...[Ú]r áður greindri vörðu sjónhending í vörðu á brúninni á Urðarhjalla svonefndum fremst í Álftatungum og norðan til við Tóftardal ...“

Víðidalsá 2867-79

Hlutverk: Landamerki

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 1) er getið um garðlag við Mjóadalsá, á merkjum Víðidalsár og Hrófár. Ekki var gengið sérstaklega eftir merkjum jarðanna en á loftmynd sést að líkindum, lítið garðlag við Mjóadalsána á þeim slóðum sem merki jarðanna eru. Þetta er rúmlega 5,2km suðvestur frá bæ á Víðidalsá, í beinni loftlínu.

Lýsing

Garðlagið er við sveig á ánni og er að líkindum um 10m langt frá norðri til suðurs og mest 1,5m á breidd.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 1) segir: „... norðan til við Tóftardal og þaðan sjónhending í merkjagarð við Mjóadalsá og eins og sú á ræður suður á Hraun móts við land jarðarinnar Bæjar í Reykhólasveit.“

Víðidalsá 2867-295

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á klettabelti, 1,84km suðvestur af bæ á Víðidalsá, sunnan ár, eru þrjár vörður með með um 200m millibili.

Mynd 210. Varða [2867-295], horft til NA.

Lýsing

Syðsta varðan er lítilfjörleg, hlaðin úr nokkrum steinum en er vart meira en hrúga af grjóti, um 50cm há. Hugsanlegt er að þessi varða sé ein af þeim vörðum sem liggur á merkjum Hrófár og Víðidalsár og getið er hér að neðan. Um það verður þó ekkert fullyrt.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 1) er getið um landamerkjavörður á milli Víðidalsár og Hrófár: „Á leið fram til fjallsins ná landamerkin úr áðurgreindri vörðu eftir vörðum fram holtin og yfir mýri, er liggur frá Hrófá upp að Víðidalsá, í læk, er rennur úr Grenshamarsláginni, og eftir þeirri lág og svo fram holtin eftir vörðum í grænt dý í Fremri-Hafursflóa framanverðum og svo eftir vörðum fram holtin og eftir Skógarlandshlíðarbrúninni yfir Skógarlandsborgina ...“

Víðidalsá 2867-296

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á klettabelti, 1,84km suðvestur af bæ á Víðidalsá, sunnan ár, eru þrjár vörður með með um 200m millibili.

Mynd 211. Varða [2867-296], horft til austurs.

Lýsing

Miðvarðan er ágætlega hlaðin úr flötu grjóti með stórt grjót í toppinn og stendur hún vel. Hún er rúmlega 100cm há. Hugsanlegt er að þessi varða sé ein af þeim vörðum sem liggur á merkjum Hrófár og Víðidalsár og getið er hér að neðan. Um það verður þó ekkert fullyrt.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 1) er getið um landamerkjavörður á milli Víðidalsár og Hrófár: „Á leið fram til fjallsins ná landamerkin úr áðurgreindri vörðu eftir vörðum fram holtin og yfir mýri, er liggur frá Hrófá upp að Víðidalsá, í læk, er rennur úr Grenshamarsláginni, og eftir þeirri lág og svo fram holtin eftir vörðum í grænt dý í Fremri-Hafursflóa framanverðum og svo eftir vörðum fram holtin og eftir

Skógarlandshlíðarbrúninni yfir Skógarlandsborgina ...“

Víðidalsá 2867-297

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á klettabelti, 1,84km suðvestur af bæ á Víðidalsá, sunnan ár, eru þrjár vörður með með um 200m millibili.

Lýsing

Nyrsta varðan er regluleg og köntuð í laginu og flöt ofan til. Vel hlaðin úr frekar ferköntuðum steinum og efst er flatur steinn. Hún er um 100cm há. Hugsanlegt er að þessi varða sé ein af þeim vörðum sem liggur á merkjum Hrófár og Víðidalsár og getið er hér að neðan. Um það verður þó ekkert fullyrt.

Mynd 212. Varða [2867-297], horft til NA.

Aðrar upplýsingar

Í Athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár (bls. 1) er getið um landamerkjavörður á milli Víðidalsár og Hrófár: „Á leið fram til fjallsins ná landamerkin úr áðurgreindri vörðu eftir vörðum fram holtin og yfir mýri, er liggur frá Hrófá upp að Víðidalsá, í læk, er rennur úr Grenshamarsláginni, og eftir þeirri lág og svo fram holtin eftir vörðum í grænt dý í Fremri-Hafursflóa framanverðum og svo eftir vörðum fram holtin og eftir Skógarlandshlíðarbrúninni yfir Skógarlandsborgina ...“

Víðidalsá 2867-298

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Að sunnan afmarkast Víðidalur af klettum og klettabeltum og eftir þeim er röð af vörðum [2867-296-303]. Varða [2867-298] er á klettabrún rúmlega 1,3km suðvestur af bæ.

Mynd 213. Varða [2867-298], horft til NA.

Lýsing

Vörðubrot, nokkrir flatir og frekar ferkantaðir steinar liggja í hrúgu. Ekki nema 20cm hátt og líklegast er að þarna hafi verið lítil varða sem er hrugin.

Víðidalsá 2867-299

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Hættumat: Engin hætta

Staðhættir

Að sunnan afmarkast Víðidalur af klettum og klettabeltum og eftir þeim er röð af vörðum [2867-296-303]. Varða [2867-299] er á klettabrún rúmlega 1,15km suðvestur af bæ.

Mynd 214. Varða [2867-299], horft til NA.

Lýsing

Steinarnir í vörðunni eru ansi jafnir á stærð og flestir nokkuð ávalir. Varðan er þokkalega hlaðin og stendur vel. Hún er 120cm há.

Víðidalsá 2867-300

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir og lýsing

Að sunnan afmarkast Víðidalur af klettum og klettabeltum og eftir þeim er röð af vörðum [2867-296-303]. Varða [2867-300] er fremst á klettabrún 960m suðvestur af bæ og er hálfhrugin.

Víðidalsá 2867-301

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Að sunnan afmarkast Víðidalur af klettum og klettabeltum og eftir þeim er röð af vörðum [2867-296-303]. Varða [2867-301] er fremst á klettabrún um 550m suðvestur af bæ

Mynd 215. Varða [2867-301], horft til NA.

Lýsing

Nokkrir steinar hlaðnir ofan á stærri stein. Hleðslan er 40cm há, en 70cm með stóra steininum.

Víðidalsá 2867-302

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Að sunnan afmarkast Víðidalur af klettum og klettabeltum og eftir þeim er röð af vörðum [2867-296-303]. Varða [2867-302] er fremst á klettabrún um 370m suðvestur af bæ.

Lýsing

Þokkalega hlaðin varða í grunnin en toppurinn virðist hafa verið endurhlaðinn í seinni tíð. Varðan er uppmjó og á toppnum er frekar stór steinn. Varðan er um 110cm há.

Mynd 216. Varða [2867-302], horft til NA.

Víðidalsá 2867-303

Sérheiti: Hádegisvarða

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Að sunnan afmarkast Víðidalur af klettum og klettabeltum og eftir þeim er röð af vörðum [2867-296-303]. Varða [2867-303] er fremst á klettabrún 230m suðvestur af bæ.

Lýsing

Hlaðin varða úr misstórum og mislögulegum steinum. Hún er 120-130cm há. Þetta er líklega sú varða sem nefnd er Hádegisvarða í örnefnaskrá.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Upp af flóanum er Táin og á henni Hádegisvarðan.“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934:6).

Mynd 217. Varða [2867-303], horft til NA.

Víðidalsá 2867-304

Hlutverk: Náttthagi

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Í Heimra-Bæjarskarði, 335m suðvestur af bæ á Víðidalsá er grjóthlaðinn náttthagi.

Mynd 218. Náttthagi [2867-304] í Heimra-Bæjarskarði, horft til vesturs.

Lýsing

Um 200m langt grjót-

hlaðið garðlag sem umlykur um 0,2ha svæði. Náttthaginn er ílangur austur-vestur og op er á suðvesturhorni hans. Garðlagið liggur óslitið allan hringinn en í misjöfnu ástandi þó. Það er mest um 5-6 grjótraðir að hæð en á köflum er aðeins einföld steinaröð. Erfitt er að átta sig á því hversu þykkt garðlagið hefur verið þar sem það er nokkuð fallið en hugsanlega hefur um tvöfalda hleðslu verið að ræða.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Í norðvestur, upp úr Flatnum ganga tvö skörð, sem heita Fremra- og Heimra-Bæjarskarð. Upp af því heimra er náttthagi. Flaturinn nær alla leið ofan að Bæjarflóa og er þar náttthagi.“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934: 5). Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrána segir enn fremur: „Náttthagarnir við Heimra-Bæjarskarð og Bæjarflóa voru notaðir til að geyma kvíær í. Fráfærur munu hafa verið fram undir 1922-23. Náttthaginn við Bæjarflóa var úr torfi en hinn úr grjóti.“ (Víquidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 4).

Víðidalsá 2867-336

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgroftur

Staðhættir

Um 910m suðaustur frá bæ á Víðidalsá og norðan við merkin milli Hrófár og Víðidalsár er mógröf.

Mynd 219. Mógröf [2867-336] horft til suðurs.

Lýsing

Mógröfin er mest um 10,5m breið og 11,2m löng. Hún liggur í halla en dýpst er hún efst í brekkunni/nyrst, þar er hún um 0,4m djúp en neðst/syðst er hún um 0,1m djúp.

Víðidalsá 2867-337

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Um 910m suðaustur frá bæ á Víðidalsá og norðan við merkin milli Hrófár og Víðidalsár er mógröf [2867-336]. Um 30m NNV af henni er önnur mógröf [2867-337].

Mynd 220. Mógröf [2867-337] horft til suðurs.

Lýsing

Mógröfin er mest um 11m breið og 17m löng. Hún liggur í halla en dýpst er hún efst í brekkunni/nyrst, þar er hún um 0,5m djúp en neðst/syðst er hún um 0,2m djúp.

Víðidalsá 2867-343

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Gamli þjóðvegurinn (þ.e. akvegurinn) [2867-199] lá vestar en Djúpvegurinn gerir í dag. Hann lá austan Hnitbjarga og þaðan til suðurs að merkjum við Hrófá. Á klöppum austan þessa vegar og tæplega 700m SSA frá Hnitbjörgum eru vörður.

Mynd 221. Varða [2867-343], horft til NA.

Lýsing

Syðsta varðan er 130m austur af gamla veginum. Hún er um 0,9m á hæð og 1m að grunnmáli. Varðan er hlaðin úr fremur stóru grjóti.

Víðidalsá 2867-344**Hlutverk:** Óþekkt**Tegund:** Varða**Staðhættir**

Gamli þjóðvegurinn (þ.e. akvegurinn) [2867-199] lá vestar en Djúpvegurinn gerir í dag. Hann lá austan Hnitbjarga og þaðan til suðurs að merkjum við Hrófá. Á klöppum austan þessa vegar og tæplega 700m SSA frá Hnitbjörgum eru vörður.

Lýsing

Rúmlega 140m austur af gamla veginum er hrunin varða, um 0,4m að hæð og 0,7m að grunnmáli.

Mynd 222. Varða [2867-344] horft til NA.

Víðidalsá 2867-345**Hlutverk:** Óþekkt**Tegund:** Varða**Staðhættir**

Gamli þjóðvegurinn (þ.e. akvegurinn) [2867-199] lá vestar en Djúpvegurinn gerir í dag. Hann lá austan Hnitbjarga og þaðan til suðurs að merkjum við Hrófá. Á klöppum austan þessa vegar og tæplega 700m SSA frá Hnitbjörgum eru vörður.

Lýsing

Rúmlega 150m austur af gamla veginum er hálfhrunin varða, um 0,4m að hæð og 0,6m að grunnmáli.

Mynd 223. Varða [2867-345], horft til austurs.

Víðidalsá 2867-346

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Varða

Staðhættir

Gamli þjóðvegurinn (þ.e. akvegurinn) [2867-199] lá vestar en Djúpvegurinn gerir í dag.

Hann lá austan Hnitbjarga og þaðan til

suðurs að merkjum við Hrófá. Á klöppum austan þessa vegar og tæplega 700m SSA frá Hnitbjörgum eru vörður.

Lýsing

Um 160m austur af gamla veginum er hálfhrunin varða úr stóru grjóti, um 0,6m að hæð og 1,0m að grunnmáli.

Mynd 224. Varða [2867-346], horft norðurs.

Mynd 225. Minjar á Bugastöðum. Tóft [2867-244] er mögulega stekkur sem er yngri en minjar á býlinu. Eins er nátthagi umhverfis tóftirnar yngri.

Bugastaðir

Bugastaðir eru fornbyli um 560m SSA af Víðidalsá, sunnan syðstu túna. Þar er afgirt tún og þar eru bæði gamall túngarður og yngri nátthagi sem er að hluta byggður á gamla garðinum. Innan túns er nokkur fjöldi minja en túnið að megninu til stórþýft og oft erfitt að ráða í útlit og hlutverk minjanna. Heimildir geta þess einnig að þarna hafi verið stekkur sem var í notkun um aldamótin 1700. Um Bugastaði segir í *Jarðabók* frá 1709 (JÁP: 396): „Í heimalandi, þar sem nú er stekkur brúkaður, hefur verið gamalt býli, kallað Bugastaðir. Nær bygst hafi eða nær í eyði lagst veit enginn, þó sjást þar tóftir og girðingar. Kann ómögulegt að byggjast.“ Í örnefnaskrá kemur fram að á

Bugastöðum hafi síðar verið nátthagi: „Þar niður af eru Enni og ná þau upp undir nátthagann, er ég nefndi hér að framan. En áður var þarna býli, sem hét Bugastaðir, og sjást glögg þar tóftir og fleiri mannvirki.“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934: 5).

Mynd 226. Yfirlitsmynd af Bugastöðum.

Víðidalsá 2867-241

Sérheiti: Bugastaðir

Hlutverk: Náttthagi

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Um 190m VSV af vörðu [2867-240], um 500m SSA frá bæjarhól Víðidalsár, er náttthagi á bæjarstæði fornbylisins Bugastaða. Náttthaginn umlykur bæjarstæðið og liggur sennilega að hluta til á gamla túngarðinum (mynd 228).

Lýsing

Náttthaginn er rúmlega 200m langur og eru þrjú op á honum: eitt til suðurs, eitt til vesturs

og eitt til norðvesturs. Vegslóði liggur í gegnum öll þessi op sem eru mögulega öll síðari tíma viðbót. Garðlagið er mjög gróið. Hæð er á bilinu 0,8-1,0m og breidd 0,9-1,6m. Í viðbótum við örnefnaskrá (bls. 4) kemur fram að náttthaginn hafi verið torfhlaðinn.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Í norðvestur, upp úr Flatnum ganga tvö skörð, sem heita Fremra- og Heimra-Bæjarskarð. Upp af því heimra er náttthagi. Flaturinn nær alla leið ofan að Bæjarflóa og er þar náttthagi.“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934: 5). Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrána segir enn fremur: „Náttthaginn við Bæjarflóa var úr torfi en hinn úr grjóti.“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 4)

Mynd 227. Garðlag [2867-241]. Horft til NV.

Víðidalsá 2867-248

Sérheiti: Bugastaðir

Hlutverk: Túngarður

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Bugastaðir eru fornbyli um 560m SSA af Víðidalsá, sunnan syðstu túna. Túnið er afgirt með garðlagi sem heimildir segja að sé náttthagi [2867-241]. Sunnan við náttthagann er annað garðlag, líklega gamall túngarður (mynd 228).

Lýsing

Túngarðurinn er um 85m á lengd og liggur í boga frá norðvestri, til suðausturs og svo austurs,

sunnan með gamla túninu á Bugastöðum. Það er mögulegt að hann nái aðeins lengra austur en þar virðast vera leifar mjög illa farins garðlags sem er um 13m á lengd. Þarna var blautt áður en svæðið var þurrkað með skurðum og vel mögulegt að garðurinn hafi horfið í mýrina. Við norðvesturhornið hverfur túngarðurinn undir nátthagann sem er að hluta til byggður á gamla túngarðinum.

Víðidalsá 2867-242

Sérheiti: Bugastaðir

Hlutverk: Skáli, útihús

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í suðausturhorni túns Bugastaða er stór aflöng tóft, hugsanlega skáli eða útihús (mynd 228).

Mynd 228. Tóft [2867-242], horft til NA.

Lýsing

Tóftin er aflöng og snýr

norður-suður, 11x19m að utanmáli. Veggir hennar eru mest um 1,5m á breidd og 0,3-0,6m háir. Þeir eru orðnir stórþýfðir og einnig er stórþýft innan veggja sem gerir túlkun á umfangi og útliti tóftarinnar erfiða. Tóftin virðist vera tvískipt. Dyr eru illgreinanlegar en virðast hafa snúið til austurs. Hlutverk er óvíst en tóftin virðist mjög gömul og er hugsanlegt að þetta sé skálatóft eða útihús frá elstu tíð.

Víðidalsá 2867-243

Sérheiti: Bugastaðir

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Skammt innan túngarðsins, syðst í túninu og norðan undir lágri klöpp, er lítil tóft (mynd 228).

Mynd 229. Tóft [2867-243], horft til suðurs.

Lýsing

Tóftin er líklega 3x8m að utanmáli og snýr samsíða nátthaga/túngarði en veggir eru þýfðir og

nokkuð samlagaðir umhverfi sem gerir túlkun erfiða. Vesturendi er þó aðeins skýrari. Þar virðist vera eitt hólf, en hugsanlega er tóftin tvískipt. Veggir eru lágir og komnir í þúfur. Vegg hæð er um 0,3-0,5m og breidd um 0,8m. Engar dyr eru greinanlegar. Tóftin er algróin grasi.

Mynd 230. Tóft [2867-244], horft til austurs.

Víðidalsá 2867-244

Sérheiti: Bugastaðir

Hlutverk: Óþekkt, stekkur

Tegund: Tóft

Staðhættir

Sunnan við mitt túnið á Bugastöðum, 9m norður af tóft [2867-243] og fast sunnan við tóft [2867-245], er frekar stór og umfangsmikil tóft (mynd 228).

Lýsing

Tóftin er hálf-hringlaga, um 14,5x10m að utanmáli. Veggjabreidd er mest um 1,2m og vegg hæð 30-100cm. Veggir eru óljósir til vesturs en þar gætu hafa verið dyr. Tóftin virðist tvískipt. Tóftin er algróin grasi og mikil sina á henni og alls staðar innan túnsins. Hlutverk er óljóst en hugsanlega er þetta stekkur sá sem getið er í *Jarðabókinni* 1709, sbr. heimild hér að neðan.

Aðrar upplýsingar

Um Bugastaði segir í *Jarðabók* frá 1709 (JÁP: 396): „Í heimalandi, þar sem nú er stekkur brúkaður, hefur verið gamalt býli, kallað Bugastaðir. Nær bygst hafi eða nær í eyði lagst veit enginn, þó sjást þar tóftir og girðingar. Kann ómögulegt að byggjast.“

Víðidalsá 2867-245**Sérheiti:** Bugastaðir**Hlutverk:** Óþekkt**Tegund:** Tóft**Staðhættir**

Um það bil fyrir miðju túni, fast norðan við tóft [2867-244] er önnur tóft (mynd 228).

Lýsing

Tóftin er einföld og ílöng, snýr NNV-SSA og með op til suðausturs þar sem hugsanlega hafa verið dyr. Tóftin er um 9x4m að utanmáli. Veggir eru mest um 1,5m breiðir og 0,4-0,6m háir. Tóftin er mjög gróin, mikil sina er á henni og veggir hlaupnir í þúfur.

Mynd 231. Tóft [2867-245], horft til suðurs.

Víðidalsá 2867-246**Sérheiti:** Bugastaðir**Hlutverk:** Óþekkt**Tegund:** Tóft**Staðhættir**

Nyrst í túninu á Bugastöðum er tóft (mynd 228).

Lýsing

Tóftin er aflöng, snýr norður-suður og er 5x9m að utanmáli. Veggjabreidd er mest um 1,5m, þó yfirleitt minni, og hæð veggja um 0,3-0,7m. Tóftin er illgreinanleg, stórþýfð og grasi gróin. Það eru mjög stórar þúfur inni í tóftinni og virðist eins og það sé tóft inn í tóftinni. Tóftin er á smá upphækkun og virðist mögulega byggð á eldri minjum.

Mynd 232. Tóft [2867-246], horft til NNA.

Víðidalsá 2867-247**Sérheiti:** Bugastaðir**Hlutverk:** Óþekkt**Tegund:** Tóft, þúst**Staðhættir**

Alveg nyrst í túninu, norðan við tóft [2867-246] eru þúfur sem hugsanlega eru leifar af

mannvirki (mynd 228).

Lýsing

Meint tóft er 4,5x7m að utanmáli. Veggir eru mjög þýfðir, með þykkri sinu og erfitt að átta sig á lögun og hlutverki. Veggir er mest 70cm háir en erfitt er að meta breidd.

Víðidalsá 2867-338

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í suðvesturhorni nátthagans á Bugastöðum [2867-241] er lítil tóft fast upp við garðinn (mynd 228).

Lýsing

Þessi tóft er minni og ólögulegri en aðrar tóftir á svæðinu og hugsanlega aðeins hrun úr nátthagnum [2867-241]. Hún liggur norðvestur-suðaustur. Veggir eru um 0,2-0,4m að hæð og 0,7m að breidd.

Mynd 233. Tóft [2867-338], horft til SV.

Víðidalsá 2867-339

Sérheiti: Bugastaðir

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft, náttúruminjar

Staðhættir

Um 2m suðaustan við nátthagann [2867-241] er lítil tóft sem hugsanlega gæti verið náttúrulegt fyrirbæri (mynd 228).

Lýsing

Einföld tóft, ekki með greinilegt op. Tóftin liggur austur-vestur og vegghæð er á bilinu 0,2-0,5m og breidd veggja um 0,7m. Ef um mannvirki er að ræða er það mjög gamalt, komið í þúfur og illgreinanlegt.

Mynd 234. Tóft [2867-339] horft til austurs.

Víðidalsá 2867-340**Sérheiti:** Bugastaðir**Hlutverk:** Óþekkt**Tegund:** Tóft, náttúruminjar**Staðhættir**

Um 2,5m suðaustan við tóft [2867-339] er hugsanlega önnur tóft sem þó er hugsanlega náttúrulegt fyrirbæri (mynd 228).

Lýsing

Einföld tóft, með op til austurs. Tóftin liggur austur-vestur og er veggghæð á bilinu 0,4-0,7m og breidd veggja um 0,7m. Mjög gamalt ef manngert, samlagað umhverfinu, komið í þúfur og illgreinanlegt.

Mynd 235. Tóft [2867-340], horft til vesturs.

Víðidalsá 2867-258**Hlutverk:** Mógröf**Tegund:** Niðurgröftur**Staðhættir**

Í flóa, 45-80m norður af merkjum við Hrófá og 180-200m SSA af Bugastöðum eru tvennar mógrafir [2867-258 og 325] og mótóft [2867-139].

Lýsing

Syðri mógröfin, og jafnframt sú minni er um 190m². Hún er innan við 10m á breidd og 35m á lengd og liggur norðvestur-suðaustur.

Víðidalsá 2867-325**Hlutverk:** Mógröf**Tegund:** Niðurgröftur**Staðhættir**

Í flóa, 45-80m norður af merkjum við Hrófá og 180-200m SSA af Bugastöðum eru tvennar mógrafir [2867-258 og 325] og mótóft [2867-139].

Lýsing

Nyrðri mótóftin og jafnframt sú stærri er rúmlega 1000m² að stærð. Hún liggur fast sunnan skurðar og hefur hluti flóans norðan mógrafanna verið ræstur fram. Hugsanlegt er að mógrafir hafi horfið við þá framkvæmd.

Víðidalsá 2867-139

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í flóa, 45-80m norður af merkjum við Hrófá og 180-200m SSA af Bugastöðum eru tvennar mógrafir [2867-258 og 325] og mótóft [2867-139].

Lýsing

Mótóftin er 32m vestan við mógrafir [2867-370]. Hún er regluleg að lögun, 6x3,5m að utanmáli og snýr norðaustur-suðvestur.

Víðidalsá 2867-365

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgroftur

Staðhættir

Um 470m suðaustur frá bæjarstæðinu á Víðidalsá er klettahæð og nyrst og vestast á henni er tóft. Norðan við klettana eru mógrafir [2867-368] og á milli þeirra og heimatúnsins hefur áður verið flói, Bæjarflói, en þarna hefur land verið ræst fram og gert að túnnum.

Mynd 236. Mógrafir [2867-365], horft til NV.

Lýsing

Mógrafirnar eru í tvennu lagi. Til vesturs er mógröf sem er 20x48m að utanmáli og tæplega 30m austan hennar er önnur stærri mógröf sem er 170m á lengd og 13-22m breið. Grafirnar eru ca. 30-60cm djúpar og mjög blautar og víða vatn í gröfum.

Víðidalsá 2867-369

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Hóll

Staðhættir

Í túni, 300m SSA frá íbúðarhúsinu á Hnitbjörgum, norðan við klapparholt og 73m norðaustur af mógröfum [2867-365], er hóll.

Lýsing

Hóllinn er nokkuð áberandi í sléttu túninu og er gras á honum grænna en umhverfis. Engar

minjar sjást þó á honum. Hann er um 1,5m á hæð og virðist þesslegur að þarna sé eitthvað manngert og er hann því skráður hér en hann er mögulega náttúrulegur.

Víðidalsá 2867-370

Hlutverk: Óþekkt, mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Um 470m suðaustur frá bæjarstæðinu á Víðidalsá er klettahæð og nyrst og vestast á henni er tóft. Norðan við klettana eru mógrafir [2867-368] og á milli þeirra og heimatúnsins hefur áður verið flói, Bæjarflói, en þarna hefur land verið ræst fram og gert að túnum. Fast við norðausturenda mógrafanna er lítil kofatóft sem sést á loftmynd en skráningaraðili missti af við vettvangsskráningu.

Lýsing

Tóftinni er hér lýst eftir því sem sést á loftmynd. Hún er 4,5x5m að utanmáli og liggur norðvestur-suðaustur. Veggir eru innan við metri á breidd og tóftin er opin til norðvesturs. Miðað við staðsetningu minjanna má gera ráð fyrir að þetta sé mókofi.

Víðidalsá 2867-366

Hlutverk: Mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Um 470m suðaustur frá bæjarstæðinu á Víðidalsá er klettahæð og nyrst og vestast á henni er tóft. Norðan við klettana eru mógrafir [2867-368] og á milli þeirra og heimatúnsins hefur áður verið flói, Bæjarflói, en þarna hefur land verið ræst fram og gert að túnum. Á milli klettanna og mógrafanna er mótóft.

Mynd 237. Mótóft [2867-366], horft til NV.

Lýsing

Tóftin er algróin grasi en grjót sést í útbrúnum. Hún er 4x4m að utanmáli og regluleg að lögun. Veggahæð er 20-40cm og veggbreidd er 50cm.

Víðidalsá 2867-367

Hlutverk: Kofi, mókofi?

Tegund: Tóft

Staðhættir

Um 470m suðaustur frá bæjarstæðinu á Víðidalsá er klettahæð og nyrst og vestast á henni er tóft. Norðan við klettana eru mógrafir [2867-368] og á milli þeirra og heimatúnsins hefur áður verið flói, Bæjarflói, en þarna hefur land verið ræst fram og gert að túnnum. Upp undir klettahæðinni er lítil grjóthlaðin kofatóft.

Mynd 238. Tóft [2867-367], horft til SA.

Lýsing

Tóftin er hlaðin upp undir klettinum og er hann nýttur sem suðausturveggur. Veggir eru tvöfaldir og með moldarfyllingu. Þeir eru nokkuð hrundir, 30-70cm háir og rétt um metri á breidd. Dyr sjást ekki. Tóftin er hugsanlega tvískipt. Hlutverk er óljóst, nálægð við mógrafirnar bendir til að þetta gæti verið mókofi en tóftin er óvenju vegleg af mótóft að vera svo kannski hefur kofinn haft annað hlutverk.

Víðidalsá 2867-368

Hlutverk: Óþekkt, stekkur, mótóft

Tegund: Tóft

Staðhættir

Um 470m suðaustur frá bæjarstæðinu á Víðidalsá er klettahæð og nyrst og vestast á henni er tóft. Norðan við klettana eru mógrafir [2867-368] og á milli þeirra og heimatúnsins hefur áður verið flói, Bæjarflói, en þarna hefur land verið ræst fram og gert að túnnum. Suður og upp af vesturenda mógrafanna er tóft.

Mynd 239. Tóft [2867-368], horft til norðurs.

Lýsing

Tóftin er tvískipt. Veggir eru grjóthlaðnir en tóftin annars vel gróin. Hæð veggja er 20-50cm og breidd innan við metri. Djúp dæld er í miðju tóftar. Veggir til vesturs eru lægri og þar liggur tóftin aðeins lægra. Hlutverk er ekki alveg ljóst en þetta minnir helst á stekkjartóft en einnig gæti verið um veglega mótóft að ræða, en stutt er í umfangsmikið mógrafasvæði. Smá

hólmyndun er undir tóftinni sem bendir til að hún sé byggð á eldri minjum.

Víðidalsá 2867-270

Hlutverk: Óþekkt, skáli, híbýli

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í hvammi, norðan Víðidalsár, gegnt bæjarstæðinu á Víðidalsá er garðlag og tóftir sem eru að hluta friðlýstar.

Lýsing

Tóftin er ílöng, og aðeins sveigð, um 22x,5,5m að utanmáli. Eitt stórt rými virðist vera til vesturs en annað lítið austast í tóftinni. Op eru á báðum rýmum til norðurs. Veggjahæð er mest um 0,8m og breidd veggja mest um 0,9m. Tóftin er vel greinanleg og gróin grasi, mosa og ljónslappa.

Mynd 240. Tóft [2867-70], horft til austurs.

Aðrar upplýsingar

Tóftin er friðlýst og friðlýsingarnúmer er: 49000902. Friðlýsingin nær yfir forn mannvirki og tvær meintar dysjar í landi Víðidalsár. Í skrá um friðlýstar fornleifar (Ágúst Ólafur Georgsson 1990: 27) segir: „Víðidalsá. Fornar dysjar tvær á holti, sem er í austnorður frá bænum, og forn mannvirki á tveim stöðum framar á holtinu. Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 14.06.1933“. Svæðið er að líkindum það sem kallað er Heimraból í örnefnaskrá. Í örnefnaskrá segir: „Heimrabólið er á móti bænum og er þar gamalt innrekstarbyrgi.“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934: 7). Um Heimraból segir enn fremur í athugasemdum við örnefnaskrá Víðidalsár: „Hærraból er hallandi blettur, grösugur. Þar mun fé hafa verið bælt. Sama er að segja um Heimraból. Þar sér fyrir tóftum, og þar er innrekstrarbyrgi hlaðið úr grjóti, notað í smalamennsku.“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 7).

Víðidalsá 2867-357

Hlutverk: Óþekkt, rétt, túngarður

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Í hvammi, norðan Víðidalsár, gegnt bæjarstæðinu á Víðidalsá eru garðlag og tóftir sem eru að hluta friðlýstar.

Lýsing

Austast og upp undir brekkubrún liggur algróið garðlag. Það liggur meðfram brekkubrúninni en síðan niður brekkuna bæði að austan og vestan og nær nánast í hring. Garðlagið virðist mjög gamalt. Vegg hæð er 20-80cm og breidd veggja um 1m. Hlutverk er óvíst en garðlagið er gamalt og tengist líklega tóft [2867-270].

Aðrar upplýsingar

Garðlagið friðlýst og friðlýsingarnúmer er: 49000902. Friðlýsingin nær yfir forn mannvirki og tvær meintar dysjar í landi Víðidalsár. Í skrá um friðlýstar fornleifar (Ágúst Ólafur Georgsson 1990: 27) segir: „Víðidalsá. Fornar dysjar tvær á holti, sem er í austnorður frá bænum, og forn mannvirki á tveim stöðum framar á holtinu. Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 14.06.1933“. Svæðið er að líkindum það sem kallað er Heimraból í örnefnaskrá. Í örnefnaskrá segir: „Heimrabólið er á móti bænum og er þar gamalt innrekstrarbyrgi.“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934: 7). Um Heimraból segir enn fremur í athugasemdum við örnefnaskrána: „Hærraból er hallandi blettur, grösugur. Þar mun fé hafa verið bælt. Sama er að segja um Heimraból. Þar sér fyrir tóftum, og þar er innrekstrarbyrgi hlaðið úr grjóti, notað í smalamennsku.“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 7).

Víðidalsá 2867-358

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í hvammi, norðan Víðidalsár, gegnt bæjarstæðinu á Víðidalsá eru garðlag og tóftir sem eru að hluta friðlýstar. Austan við tóft [2867-270] og tæpa 15m

Mynd 241. Tóft [2867-358], horft til austurs.

upp af Víðidalsá virðist vera lítil tóft sem snýr austur-vestur.

Lýsing

Tóftin er algróin grasi, mosa og lyngi og er um 4x5m að utanmáli. Veggir eru hlaupnir í þúfur og einnig er þýft innan veggja og er vesturendi tóftar ógreinilegur þar sem hann fellur vel að umhverfinu. Vegg hæð er um 0,3-0,5m og breidd veggja er um 1m.

Víðidalsá 2867-359

Hlutverk: Óþekkt, náttúrulegt

Tegund: Tóft

Staðhættir

Í hvammi, norðan Víðidalsár, gegnt bæjarstæðinu á Víðidalsá eru garðlag og tóftir sem eru að hluta friðlýstar. Austan við tóft [2867-270], rúma 10m upp af Víðidalsá virðist vera lítil tóft [2867-358] sem snýr austur-vestur og við suðausturhorn hennar er mögulega önnur, minni tóft.

Mynd 242. Tóft [2867-359], horft til vesturs.

Lýsing

Meint tóft er algróin, komin í þúfur og veggir jarðsokknir. Inni í tóftinni er nokkuð ferhyrnt hólfi en enginn greinilegur inngangur. Vegghæð er um 0,3-0,5m og veggjabreidd mest um 1,3m. Mögulegt er að þetta sé náttúrulegt fyrirbæri.

Víðidalsá 2867-360

Hlutverk: Óþekkt, kuml

Tegund: Þúst

Staðhættir

Um 80m norðan og norðvestan bæjar á Víðidalsá, í smá brekku norðan Víðidalsár eru minjar, garðlag og tóftir sem eru að hluta friðlýstar. Uppi á brekkunni er síðan grjóthlaðin rétt [2867-357] og 22m vestur af henni er aflöng þúst.

Mynd 243. Meint kuml í landi Víðidalsár [2867-360]. Horft er til austurs.

Lýsing

Þústin er vaxin lyngi og sker sig þannig úr nánasta umhverfi, auk þess að vera bæði kúpt og regluleg að lögun. Utanmál er 3x5m og hæð 30-70cm. Líklegt verður að teljast að þetta sé annað af tveimur meintum kumlum sem friðlýst voru árið 1933. Vel má vera að þetta sé gröf úr heiðni og geta bæði útlit og staðsetning bent til þess, en ekki er hægt að fullyrða það nema með frekari rannsókn. Ekki fannst annað kuml við skráningu minja árið 2023.

Aðrar upplýsingar

Friðlýsingin nær yfir forn mannvirki og tvær meintar dysjar í landi Víðidalsár. Í skrá um friðlýstar fornleifar (Ágúst Ólafur Georgsson 1990: 27) segir: „Víðidalsá. Fornar dysjar tvær

á holti, sem er í austnorður frá bænum, og forn mannvirki á tveim stöðum framar á holtinu. Skjal undirritað af MÞ 25.10.1930. Þinglýst 14.06.1933“. Svæðið er að líkindum það sem kallað er Heimraból í örnefnaskrá.

Víðidalsá 2867-357

Sérheiti: Heimraból

Hlutverk: Rétt

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Um 80m norðan og norðvestan bæjar á Víðidalsá, í litlum hvammi norðan Víðidalsár eru minjar, garðlag og tóftir sem eru að hluta friðlýstar. Uppi á hvammbrúninni er síðan grjóthlaðin rétt.

Mynd 244. Rétt [2867-357], horft til NA.

Lýsing

Réttin er 7x18m að utamáli og snýr norðaustur-suðvestur. Hlið hefur snúið til suðvesturs. Innanvert á suðurlangvegg er lítil afmarkað hólfi, um 1,5x1,5m að innanmáli. Réttin er grjóthlaðin og standa veggir þokkalega á köflum og eru sex steinaraðir þar sem er hæst. Veggir eru sums staðar hrundir og er þar sem lægst er aðeins ein röð af grjóti. Vegg hæð er 30-100cm og breidd um 60-70cm. Hugsanlega er þetta Heimraból það sem getið er um í örnefnaskrá hér að neðan, og sagt er að sé gamalt innrekstrarbyrgi, en staðsetning passar ágætlega við lýsingu í örnefnaskrá.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Heimrabólið er á móti bænum og er þar gamalt innrekstrarbyrgi.“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934: 7). Um Heimraból segir enn fremur í athugasemdum við örnefnaskrá: „Hærraból er hallandi blettur, grösugur. Þar mun fé hafa verið bælt. Sama er að segja um Heimraból. Þar sér fyrir tóftum, og þar er innrekstrarbyrgi hlaðið úr grjóti, notað í smalamennsku.“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 7).

Víðidalsá 2867-273

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Tæplega 230m norður af Víðidalsá og 380m norðvestur frá íbúðarhúsinu á Víðidalsá eru tvær vörður á hálfgrónum mel, líklega svonefndri Miðaftanshæð. Akfær vegslóði er 20m norðan við vörðurnar.

Mynd 245. Varða [2867-273], horft til austurs.

Lýsing

Austari varðan er grjóthlaðin en hrunin, einungis um 0,3m á hæð. Samanstendur af nokkrum flötum steinum.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár segir: „Miðaftanshæð var eyktamark. Varða var á henni.“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 7). Umrædd varða er líklega annað hvort [2867-273] eða [2867-274].

Víðidalsá 2867-274

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Varða

Staðhættir

Tæplega 230m norður af Víðidalsá og 380m norðvestur frá íbúðarhúsinu á Víðidalsá eru tvær vörður á hálfgrónum mel, líklega svonefndri Miðaftanshæð. Akfær vegslóði er 20m norðan við vörðurnar.

Mynd 246. Varða [2867-274], horft til austurs.

Lýsing

Vestari varðan er grjóthlaðin og er hleðslan ágæt einungis um 0,3m á hæð. Hún samanstendur af nokkrum flötum steinum.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár segir: „Miðaftanshæð var eyktamark. Varða var á henni.“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 7). Umrædd varða er líklega annað hvort [2867-273] eða [2867-274].

Víðidalsá 2867-275

Hlutverk: Refagildra

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Um 280m norður af Víðidalsá, 460m norðvestur af bæ á Víðidalsá og 35m suður af akfærum vegslóða, er hlaðin refagildra.

Mynd 247. Refagildra [2867-275], horft til vesturs.

Lýsing

Gildran er grjóthlaðin, með ferkantað op neðst að austanverðu og hol að innan, um 0,7m há. Frekar regluleg í laginu og kúpt. Flatir steinar eru í hleðslunni.

Víðidalsá 2867-276

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Um 280m norður af Víðidalsá og 430m norðvestur af bæ eru tvær vörður. Vörðurnar eru 12m norður af akfærum vegslóða.

Lýsing

Austari varðan er grjóthlaðin, um 70cm í þvermál og 30cm á hæð.

Víðidalsá 2867-277

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Um 280m norður af Víðidalsá og 430m norðvestur af bæ eru tvær vörður. Vörðurnar eru 12m norður af akfærum vegslóða.

Lýsing

Vestari varðan er grjóthlaðin, um 60x70cm að grunnfleti og 25cm á hæð.

Víðidalsá 2867-361

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Á mosagróinni hæð, tæplega 80m suðaustur af Húsadalsá og 250m suðvestur af Þverárvirkjun, er stæðileg varða.

Lýsing

Varðan er haganlega hlaðin, að hluta til á stórum steini. Hún er stæðileg, um 1,3x1,5m að grunnmáli og 2ja metra há.

Mynd 248. Varða [2867-361] á mosagróinni hæð, horft er til norðausturs og sér í Þverárvirkjun og tilheyrandi byggingar vinstra megin við vörðuna.

Víðidalsá 2867-362

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Um 290m suðaustur af Þverárvirkjun eru tvær vörður og ein hrunin varða eða grjótbýrgi á mosagróinni klappar- eða klettahæð. Vörðurnar liggja í röð frá vestri til austurs og eru rétt um 2-3m á milli þeirra.

Mynd 249. Vörður [2867-362, 363 og 364], horft til NV.

Lýsing

Vestust er nokkuð stæðileg varða, heilleg og um 1,2m á hæð og 0,7x0,8m að grunnmáli.

Víðidalsá 2867-363

Hlutverk: Kennimark

Tegund: Varða

Staðhættir

Um 290m suðaustur af Þverárvirkjun eru tvær vörður og ein hrunin varða eða grjótbýrgi á mosagróinni klappar- eða klettahæð.

Lýsing

Fyrir miðið er hálfhrunin varða, um 1,2x1,3 að grunnmáli. Hún er um 50-60cm há og neðri hlutinn stendur þokkalega en toppurinn er hruninn.

Víðidalsá 2867-364

Hlutverk: Byrgi

Tegund: Hleðsla

Staðhættir

Um 290m suðaustur af Þverárvirkjun eru tvær vörður og ein hrunin varða eða grjótbyrgi á mosagróinni klappar- eða klettahæð.

Lýsing

Austasta hleðslan virðist hafa verið lítið byrgi eða skjól fyrir smala eða veiðimann en gæti einnig verið hrunin varða. Hleðslan er aflöng um 1,5m á lengd, um 50cm á breidd og 40cm há.

Víðidalsá 2867-278

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgröftur

Staðhættir

Norðan Víðidalsár, norður og norðvestur af bæ, heita einu nafni sundin og liggja þau á milli mela og hóla. Í einu þessara sunda eru mógrafir, 460m norðvestur af bæ. Mógrafirnar eru í vesturjaðri mýrarsunds sem búið er að ræsa fram með skurðum.

Mynd 250. Mógrafir [2867-278], horft til NV.

Lýsing

Mógrafirnar eru vel grónar og ná yfir svæði sem er u.þ.b. 50x4,5-7,5m að stærð. Dýpt er mest um 40 cm.

Víðidalsá 2867-279

Hlutverk: Óþekkt, kvíar?

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Norðan Víðidalsár, norður og norðvestur af bæ heita einu nafni sundin og liggja þau á milli mela og hóla. Norðan og vestan við eitt þessara sunda, sem búið er að ræsa fram með skurðum, er garðlag sem er hólfað í 2-3 hólf. Þetta er um 410m norðvestur frá íbúðarhúsinu á Víðidalsá.

Mynd 251. Tóft [2867-279], horft til suðurs.

Lýsing

Garðlagið er algróið, hlaðið úr torfi og grjóti og sést í grjót í hleðslunni. Það afmarkar svæði sem er um 16,5x17,5m að stærð. Innan garðlagsins, að austanverðu, eru veggir sem afmarka eitt eða tvö hólf, en lögun þeirra er orðin ógreinileg. Hlið hefur verið til austurs. Veggjahæð er 0,2-0,9m en almennt um 0,8m og veggjaþykkt um 0,5-1m. Garðlagið er mjög stæðilegt en afmarkanirnar innan garðlagsins eru minna greinilegar, lægri og komnar í þúfur á köflum.

Aðrar upplýsingar

Hlutverk þessara minja er óþekkt en í örnefnaskrá Víðidalsár segir: „Sundið að norðanverðu við Háumelana heitir Kvíasund og er nátthagi framanverður við það“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934: 9). Þessi lýsing getur átt við þetta svæði en grjóthlaðinn nátthagi [2867-282] er um 220m austan við garðlagið. Þess er þó getið í athugasemdum við örnefnaskrána að ekki sé vitað um kvíar við Kvíasund (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 9).

Víðidalsá 2867-280

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Varða

Staðhættir

Norðan Víðidalsár, norður og norðvestur af bæ, heita einu nafni sundin og liggja þau á milli mela og hóla. Norðan og vestan við eitt þessara sunda, sem búið er að ræsa fram með skurðum, er garðlag sem er hólfað í 2-3 hólf [2867-279]. Á klöpp, 20m upp af þessu garðlagi er lítil varða.

Mynd 252. Varða [2867-280], horft til SA.

Lýsing

Varðan er hlaðin úr fimm steinum, mjög gróin mosa og skófum, aðeins um 0,3m há.

Víðidalsá 2867-281

Hlutverk: Óþekkt

Tegund: Varða

Staðhættir

Norðan Víðidalsár, norður og norðvestur af bæ heita einu nafni sundin og liggja þau á milli mela og hóla. Norðan og vestan við eitt þessara sunda, sem búið er að ræsa fram með skurðum, er garðlag sem er hólfað í 2-3 hólf [2867-279]. Á klöpp, 85m norðaustur af garðlaginu er varða.

Lýsing

Varðan er grjóthlaðin en hrunin, 0,4m há og 1,1m að grunnmáli.

Mynd 253. Varða [2867-281], horft til austurs.

Mynd 255. Nátthagi [2867-282]. Horft til norðurs.

Víðidalsá 2867-282

Hlutverk: Nátthagi

Tegund: Garðlag

Staðhættir

Í mólendi á milli klapparhóla og um 100m vestur af mógröfum [2867-278] er nátthagi.

Lýsing

Garðlagið er um 205m langt og hringlaga og afmarkar svæði sem er ca. 50m breitt frá austri til vesturs og tæpir 70m frá norðri til suðurs. Breidd hleðslunnar er mest um 90cm og hæð mest um 1,1m.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „Sundið að norðanverðu við Háumelana heitir Kvíasund og er nátthagi framanverður við það. En holtið þar fyrir handan er kallað Byrgi[s]holt.“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 134: 9). Þess er getið í athugasemdum við örnefnaskrána að ekki sé vitað um kvíar við Kvíasund (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 9).

Víðidalsá 2867-324

Hlutverk: Byrgi

Tegund: Heimild

Staðhættir

Í örnefnaskrá kemur fyrir örnefnið Byrgisholt: „Sundið að norðanverðu við Háumelana heitir Kvíasund og er nátthagi framanverður við það. En holtið þar fyrir handan er kallað Byrgi[s]holt. Hjá því eru gamlir tóftarveggir“. (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934: 9). Í athugasemdum við örnefnaskrána segir: „Ekki er vitað um kvíar við Kvíasund. Nátthaginn við það var ekki notaður. Hann var hlaðinn úr grjóti. Byrgisholt er norðan við Kvíasund, beint á móti bæ.“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 9).

Lýsing

Ekki fannst neitt byrgi á þessum slóðum við vettvangsskráningu annað en grjóthlaðið skýli [2867-364] sem er 350m vestar. Óvíst er hvaða tóftaveggi er átt við nema það sé tóft [2867-279] sem skýrsluhöfundar telja hugsanlegt að séu kvíarnar sem kvíasund er nefnt eftir.

Víðidalsá 2867-283

Hlutverk: Mógröf

Tegund: Niðurgroftur

Staðhættir

Neðarlega á Húsadal, um 345m suðvestur af Þverárvirkjun, er mógröf.

Lýsing

Mógröfin er vel greinileg 22x25m að utanmáli. Hún er 50-100cm djúp og nokkur væta í henni en þó ekki mjög blaut.

Mynd 256. Mógröf [2867-283], horft til vesturs.

Aðrar upplýsingar

Líklegt er að þetta sé á því svæði sem kallað er Mósund í örnefnaskrá: „Þar fyrir heiman eru Sundin og ná þau alla leið ofan að ármótum, þar sem Víðidalsá rennur innri ána. Nokkur af þessum sundum eru nefnd sérstöku nafni, og er þá er rétt að nefna Mósund, sem er á mótum þverá og þar heimar er langt sund, sem kallað er Tröllkonusund.“ (1934: 8-9). Enn fremur segir um það í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrána: „Í Mósundi var tekinn mór. Mikið var þar af lurkum og móstunga heldur góð, 4-5 stungur utan afrofs, sem var um ein stunga.“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 8).

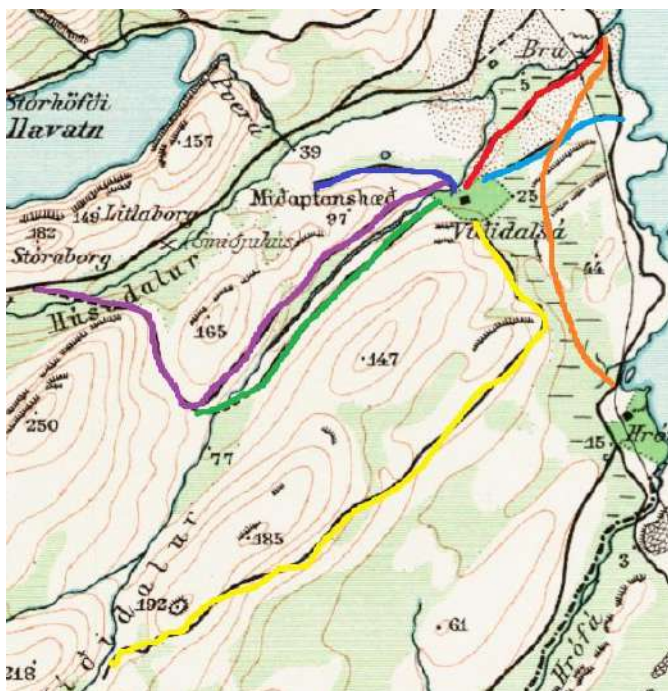
Víðidalsá 2867-190

Hlutverk: Leið

Tegund: Gata, heimild

Staðhættir og lýsing

Á herforingjaráðskorti frá 1912 er merkt leið norður og vestur frá túni Víðidalsár (sjá mynd 260, dökkblá leið). Fyrst fer leiðin yfir brú á Víðidalsá og liggur þaðan norður fyrir Miðaftanshæð og þaðan áfram til vesturs, og er um 900m löng. Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár, sjá hér að neðan, er getið um heybandsveg á svipuðum slóðum sem lá áfram fram á Húsadal. Líklega er um sömu leiðina að ræða. Þessi gata hefur að líkindum legið

Mynd 257. Leiðir í landi Víðidalsár á Atlaskorti. Leið [2867-190] er dökkblá, [2867-192] fjólublá, [2867-193] græn, [2867-194] rauð, [2867-195] ljósblá, [2867-196] gul og [2867-199] appelsínugul.

þar sem nú er vegslóðinn fram Húsadal og sést hún ekki lengur nema í hvamminum gegnt bænum á Víðidalsá.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár segir: „Gata, sem lá yfir Háumela, lá fram Húsadal. Þar var heybandsvegur af dalnum, og þar fóru menn á leið yfir Laxárdalsheiði“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 7).

Víðidalsá 2867-192

Hlutverk: Leið

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Á herforingjaráðskorti frá 1912 eru merktar tvær leiðir suðvestur frá túni Víðidalsár, hvor sínu megin við Víðidalsána. Þessi leið liggur norðan við Víðidalsá; fór fyrst yfir brú á ánni, lá síðan með ánni þar til hún kom til móts við Djúpadal, beygði þar norður yfir í Húsadal þar sem hún fór yfir Húsadalsána og sameinaðist leið [2867-198] hveirrar austurhluti er í landi Skeljavíkur (sjá mynd 260, fjóluþlá leið). Leiðin var um 3,3km löng innan jarðar Víðidalsár. Gatan er vel greinileg í hvamminum gegnt bænum í Víðidal og var þar mæld á vettvangi. Síðan sést slóði sem einhvern tímann hefur verið keyrður, meðfram Víðidalsá að norðan. Hægt er að rekja slóð á loftmynd suðvestur að Djúpadal en þar hverfur hún.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár segir: „Neðst í hæðinni [Miðaftanshæð], þ.e. rétt við ána, lá heybandsvegur af Víðidal. Gatan lá þarna tæpt og nefndist Tæpagata. Farið var yfir ána móti bænum“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 7).

Víðidalsá 2867-193

Hlutverk: Leið (græna)

Tegund: Gata, heimild

Staðhættir

Á herforingjaráðskorti frá 1912 eru merktar tvær leiðir suðvestur frá túni Víðidalsár, hvor sínu megin við Víðidalsána. Þessi leið liggur sunnan við Víðidalsá og beygir síðan norður yfir ána til móts við Djúpadal og sameinast þar leiðinni norðan ár [2867-192] (sjá mynd 260, græn leið). Leiðin var um 2km löng.

Lýsing

Gata liggur á syðri bakka Víðidalsár, frá túngarðinum [2867-250] til suðvesturs og fram dalinn. Hún var teiknuð af loftmynd og er hægt að rekja sig eftir henni á 830m kafla en svo hverfur hún og á kafla og sést aftur þegar komið er langleiðina á móts við Djúpadal sem er hinu megin Víðidalsár. Þessi gata var ekki skoðuð á vettvangi. Annar akfær vegslóði er ofar í hlíðinni og gæti líka verið að hann liggi eftir gömlu götunum.

Víðidalsá 2867-194

Hlutverk: Leið

Tegund: Heimild

Staðhættir

Á herforingjaráðskorti frá 1912 er merkt leið sem liggur frá ósi Víðidalsár til suðvesturs og heim að túni á Víðidalsá (sjá mynd 260, rauð leið). Leiðin var tenging við gamla þjóðveginn [2867-48] sem lá með ströndinni. Leiðin var um 1,3km löng.

Lýsing

Á þessari leið fundust engar götur en þarna eru akfærar vegslóðir sem kannski eru að einhverju leyti á gömlu götunum. Leiðin liggur að hluta um tún og haga einhverjir hlutar væntanlega horfið við túnasléttun.

Víðidalsá 2867-195

Hlutverk: Leið

Tegund: Heimild

Staðhættir

Á herforingjaráðskorti frá 1912 er merkt leið sem liggur á milli bæjar á Víðidalsá og að Stekkjarholti sem liggur við sjó (sjá mynd 260, ljósblá leið). Leiðin tengdist inn á gamla þjóðveginn [2867-48] sem lá með ströndinni. Leiðin var um 900m löng.

Lýsing

Núverandi vegur heim að Hnitbjörgum og Víðidalsá virðist liggja á svipuðum slóðum og þessi gamla leið. Hún sést ekki á loftmynd og mögulegt að hún sé horfinn undir vegagerð og hefur mögulega að einhverju leyti líka spillst vegna túnasléttunar.

Víðidalsá 2867-196

Hlutverk: Leið

Tegund: Gata, heimild

Staðhættir

Á herforingjaráðskorti frá 1912 er merkt leið í suðaustur og svo suður frá túni Víðidalsár, vestan við Bugastaði [2867-241] og suður fyrir merkin á milli Víðidalsár og Hrófar. Þar beygir leiðin beygir í vestur og liggur eftir það suðvestur að svonefndri Púkabreið, þar sem hún kemur inn í Víðidal (sjá mynd 260, gul leið). Leiðin var um 4,5km löng.

Lýsing

Gata liggur til suðurs frá túninu á Víðidalsá, vestur með svonefndum Bæjarflóa og að Bugastöðum. Þar verður hún óljós en vegslóði er frá Bugastöðum til suðurs að merkjum við Hrófá og er hugsanlegt að gamla gatan hafi legið á sama stað. Gatan var að mestu skráð af loftmynd.

Aðrar upplýsingar

Í athugasemdum og viðbótum við örnefnaskrá Víðidalsár segir: „Hagagirðingin var girt 1913. [...] Hafursflóahlið var á hagagirðingunni á landamerkjum Víðidalsár og Hrófár, neðan við Hafursflóakletta. Það var einkum sett fyrir ferðamenn, sem sóttu verzlun til Hólmavíkur og komu niður Bæjardalsheiði og Eggjar í Hrófárlandi. Þessi leið var farin að vetrinum áður fyrr, en Laxárdalsheiði heldur á sumrin, sjá örnefnaskrá Þiðriksvalla.“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 3-4). Líklegt verður að teljast að þessi leið um hliðið hafi leitt ferðamenn inn á ofangreinda leið [2867-196] í Víðidalsárlandi.

Víðidalsá 2867-199

Hlutverk: Leið (appelsínugula)

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Á herforingjaráðskorti frá 1912, uppfært 1930, sést að þjóðvegurinn hefur verið færður einhvern tímann fyrir 1930 frá sjónum og ofar í landið, vestur fyrir Hnitbjörg (sjá mynd 260, appelsínugul leið). Seinna hefur vegurinn síðan verið færður aftur niður að sjó þar sem hann liggur nú. Ekki er víst að þessi vegspotti teljist til fornleifa nú en í það minnsta stýttist í að svo verði. Vegurinn hefur verið um 1,8km langur og er enn akfær.

Víðidalsá 2867-162

Sérheiti: Prestaskarð

Hlutverk: Leið

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Nákvæm staðsetning Prestaskarðs er ekki þekkt en það er líklega einhvers staðar vestan eða suðvestan við Bugastaði [2867-241]. Ekki sjást vísbendingar um leiðina á loftmynd og minjar um hana voru ekki skráðar á vettvangi.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá segir: „En Prestaskarð er þar dálítið neðar, nær Grenshömrum. Um þetta skarð var aðalleið prestanna frá Tröllatungu, er þeir fóru hér inn í sveit“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934: 5).

Víðidalsá 2867-191

Sérheiti: Heyskarð

Hlutverk: Leið

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Nákvæm staðsetning Heyskarðs er ekki þekkt en þar var farið með heybandslestir þegar heyjað var í Bæjarflóa og þar í flóunum, á svæðinu við Bugastaði [2867-241] og þar vesturaf.

Aðrar upplýsingar

Í viðbótum og athugasemdum við örnefnaskrá segir: „Um Heyskarð mun hafa verið farið með heybandslestir þegar heyjað var þarna í flóunum.“ (Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur 1978: 4).

Víðidalsá 2867-76

Sérheiti: Valshöfði

Hlutverk: Huldufólksbústaður

Tegund: Heimild

Staðhættir og lýsing

Í Valshöfða er sagður hafa verið huldufólksbústaður sbr. heimild hér að neðan. Í örnefnaskrá er Valshöfðinn sagður upp af Hjallhöfðanum en á örnefnasjá Landmælinga Íslands virðist hann sunnar. Ekki tókst að staðsetja Valhöfðann með viðunandi nákvæmni.

Aðrar upplýsingar

Í örnefnaskrá Víðidalsár segir: „Upp af Hjallhöfðanum er Valshöfði og eru þar að sögn heimkynni huldufólks.“ (Örnefnaskrá Víðidalsár 1934: 10).

Heimildir

- Ágúst Ólafur Georgsson. 1990. *Skrá um friðlýstar fornleifar*. Reykjavík: Fornleifanefnd.
- Benedikt Grímsson. 1961. „Strandasýsla. Erindi flutt á fundi Sambands norðlenskra kvenna 13. júní 1958 að Sævangi í Strandasýslu af Benedikt Grímssyni, hreppstjóra á Kirkjubóli“. *Hlín - ársrit íslenskra kvenna*. 43. árgangur. Halldóra Bjarnadóttir. Blönduós: Halldóra Bjarnadóttir. Bls. 97-103.
- Birna Lárusdóttir. 2012. *Mannvist. Sýnisbók íslenskra fornleifa*. Reykjavík: Bókaútgáfan Opna.
- Bjarni F. Einarsson. 1999. *Fornleifaskráning við Þiðriksvallavatn í Hólmavíkurhreppi vegna stífluframkvæmda*. Reykjavík: Fornleifafræðistofan.
- Dagbók Jóns gamla Jónssonar. Skoðað á: <https://handrit.is/manuscript/view/is/Lbs04-5134/0?iabr=on#mode/2up>
- DI I.** *Íslenzkt fornbréfasafn*. 1857-76. I. bindi. Hið íslenska bókmenntafélag: Kaupannahöfn. Skoðað á: <https://baekur.is/bok/676591e5-5556-493c-83b6-f8ffce008ea4/1>
- DI II.** *Íslenzkt fornbréfasafn*. 1893. II. bindi. Hið íslenska bókmenntafélag: Kaupannahöfn. Skoðað á: <https://baekur.is/bok/676591e5-5556-493c-83b6-f8ffce008ea4/2>
- DI IV.** *Íslenzkt fornbréfasafn*. 1897. IV. bindi. Hið íslenska bókmenntafélag: Kaupannahöfn. Skoðað á: <https://baekur.is/bok/676591e5-5556-493c-83b6-f8ffce008ea4/4>
- DI VI.** *Íslenzkt fornbréfasafn*. 1900-1904. VI. bindi. Hið íslenska bókmenntafélag: Kaupannahöfn. Skoðað á: <https://baekur.is/bok/676591e5-5556-493c-83b6-f8ffce008ea4/6>
- Gísla saga Súrssonar*. 1953. *Íslendinga sögur*. V. bindi. Vestfirðingasögur. Guðni Jónsson bjó til prentunar. Reykjavík: Íslendingasagnaútgáfan.
- Gunnlaugs saga Ormstungu*. 1953. *Íslendinga sögur*. II. bindi. Borgfirðingasögur. Guðni Jónsson bjó til prentunar. Reykjavík: Íslendingasagnaútgáfan.
- JÁP.** Árni Magnússon og Páll Vídalín. 1940. *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns*. 7. bindi. Kaupmannahöfn: Hið íslenska fræðafélag.
- Jóhann Hjaltason. 1973. „Það, sem einu sinni var“. Í *Strandapósturinn* VII. Áttahagafélag Strandamanna. Prentsmiðjan Viðey h.f. Bls. 39-54.
- Jóhann Hjaltason. 21. júní 1982. Svör við spurningaskrá þjóðháttadeildar nr. 46: Vegir og vegagerð. Svar nr. 5411. Aðgengilegt á: [Sarpur - Svarsnið](#) . Skoðað 30. janúar 2024.
- Jón Jónsson. 2003. *Strandabyggð. Saga sveitarfélagsins*. <http://www.holmavik.is/saga.htm>
- Lúðvík Kristjánsson. 1985. *Íslenskir sjávarhættir* IV, Reykjavík.
- Lög um menningarminjar nr. 80/2012. <https://www.althingi.is/lagas/nuna/2012080.html>
- Margrét Hrönn Hallmundsdóttir. 2015. *Fornleifakönnun vegna ljósleiðarahringtengingu Vestfjarða. Fyrri áfangi frá Hrútafirði til Hólmavíkur*. Náttúrustofa Vestfjarða skýrsla nr. 9-15. Bolungarvík: Náttúrustofa Vestfjarða.
- Margrét Hrönn Hallmundsdóttir. 2016. *Fornleifakönnun vegna breytinga á deiliskipulagi í landi Skeljavíkur á Ströndum*. Náttúrustofa Vestfjarða skýrsla nr. 20-16. Bolungarvík: Náttúrustofa Vestfjarða.

Margrét Hrönn Hallmundsdóttir. 2017. *Fornleifakönnun vegna lagningu ljósleiðara í Steingrímsfirði, Kollafirði og Bitrufirði á Ströndum*. Náttúrustofa Vestfjarða skýrsla nr. 20-17. Bolungarvík: Náttúrustofa Vestfjarða.

Minjastofnun Íslands. *Minjavefsjá*. Sótt af:
<https://minjastofnun.gis.is/mapview/?application=minjastofnun>

Ólafur Olavíus (1964-65): *Ferðabók*. Reykjavík.

Ragnar Edvardsson. 2005. *Menningarminjar við nýtt vegstæði í Arnkötludal og Gautsdal í Hólmavíkurbreppi og Reykjahólahreppi*. Náttúrustofa Vestfjarða skýrsla nr. 04-05. Bolungarvík: Náttúrustofa Vestfjarða.

Safn til sögu Íslands III. 1856-1939. Kaupmannahöfn.

Strandabyggð. e.d.. „Verslun á Hólmavík“. Aðgengilegt á:
http://www.strandabyggd.is/atvinnulif_og_saga/Verslun_a_Holmavik/, skoðað 26.01.2024

Sturlunga saga. 1908. I. bindi. Björn Bjarnason bjó til prentunar. Reykjavík: Félagsprentsmiðjan.

Óútgefnar heimildir

Fasteignaskrá. <https://fasteignaskra.is>, skoðuð 25.01.2024

Nokkur nöfn og athugasemdir frá Kálfanesi og Hólmavík. 23. október 1978. Óli E. Björnsson.

Óli E. Björnsson. 17. september 1984. *Um Kálfanestún*. Örnefnastofnun.

Skeljavík. Athugasemdir og viðbætur. 16. febrúar 1978. Skráðar eftir Jóhanni Hjaltasyni.

Túnakort Kálfaness. 1917. Sótt af:

<https://testbirting.manntal.is/default.aspx?leit=S8OhbGZhbmVzIEhyw7NmYmVyZ3NocmVwcHVyIFN0cmFuZGFzw71zbGE=>

Túnakort Víðidalsár. 1917. Sótt af:

<https://testbirting.manntal.is/default.aspx?leit=dsOtw7BpZGFsc8Oh>

Túnakort Skeljavíkur. 1917. Sótt

af: <https://testbirting.manntal.is/default.aspx?leit=U2tlbGphdsOtayBIcsOzZmJlcmdzaHJlcHB1ciBTdHJhbmRhc8O9c2xh>

Víðidalsá. Athugasemdir og viðbætur. 16. febrúar 1978. Stefán Pálsson.

Örnefnaskrá Kálfaness. 1953. Skráð eftir Benedikt Finnssyni.

Örnefnaskrá Kálfaness. 1978. Skráð eftir Jóhanni Hjaltasyni.

Örnefnaskrá Skeljavíkur. e.d.. Jóhann Hjaltason skráði eftir handriti Einars Jóhannssonar í Vatnshorni.

Örnefnaskrá Víðidalsár. 5. apríl 1934. Stefán Pálsson.

Örnefni á Hólmavík-vinnslukort. Unnið af Benedikt B. Bjarman fyrir Hólmavíkurbrepp, 1985.

Loftmyndir og kort

LMI-Kort-LI240-LI2-9290

LMI-Kort-D16-D-5609-qv

LMI-Kort-E04-E-0933-qv

LMI-Kort-D16-D-5620

LMI-Kort-J29-6493

Herforingjaráðskort. 1914. Endurskoðað 1930. Skráningarnúmer: 2006-38. Vestfirðir: Kúvíkur.

Herforingjaráðskort 1912. Endurskoðað 1930. Skráningarnúmer: 2000-304. Vestfirðir: Óspakseyri.

Söguleg kort, vefsja Landmælinga Íslands:

https://atlas.lmi.is/mapview/?application=saga_kort

Munnlegar heimildir

Eiríkur Valdimarsson. 2022 og 19.05.2023.

Jón Jónsson. 2022 og 29.01.2024

Skúli Gautason, Haraldur V.A. Jónsson og Unnar Ragnarsson, tölvupóstur dags. 29.02.2024.

Unnar Ragnarsson. 08.03.2024

Fylgiskjöl

Hnitaskrá verkefni 2867

minj_id	jörð	sérheiti	tegund	hlutverk	aldur frá	aldur til	ástand	hættumat	orsök	x	y
2867-1	Kálfanes		heimild	híbýli	1878	1900	sést ekki			376938	580974
2867-2	Kálfanes	Gullhús	heimild	beitarhús, sauðahús	1800	1900	sést ekki			376943	580974
2867-3	Kálfanes		heimild	uppsátur	1000	1930	sést ekki			377016	580993
2867-4	Kálfanes	Langiskúr	heimild	verslunarhúsnæði	1895	1950	sést ekki			377572	581398
2867-8	Kálfanes		tóft	fjárhús	1900	1950	vel greinanleg	engin hætta		377525	581473
2867-9	Kálfanes		garðlag	óþekkt, túngarður	1900	1950	greinanleg	engin hætta		377531	581480
2867-10	Hólmavík		heimild	óþekkt, geymslur	1900	1960	sést ekki			377528	581412
2867-11	Kálfanes		heimild	mógröf	1850	1950	sést ekki			377239	581363
2867-13	Kálfanes	Verslunarfélag Steingrímsfjarðar	heimild	verslunarhúsnæði	1900	1931	sést ekki		landbrot	377627	581375
2867-15	Kálfanes		tóft	híbýli	1883	1900	vel greinanleg	mikil hætta	landbrot	376910	580765
2867-16	Kálfanes		dæld	óþekkt	1883	1900	greinanleg	engin hætta		376906	580750
2867-17	Kálfanes		garðlag	túngarður	1883	1900	vel greinanleg	mikil hætta	landbrot	376896	580693
2867-18	Kálfanes		tóft	naust	1500	1900	vel greinanleg	mikil hætta	landbrot	376897	580715
2867-20	Kálfanes		tóft	naust	1500	1900	vel greinanleg	mikil hætta	landbrot	376849	580549
2867-21	Kálfanes		tóft	naust	1500	1900	vel greinanleg	mikil hætta	landbrot	376841	580533
2867-22	Kálfanes		tóft	naust	800	1900	greinanleg	hætta		376834	580532
2867-23	Kálfanes		tóft	hjallur	1500	1900	vel greinanleg	hætta	landbrot	376826	580521
2867-24	Kálfanes		niðurgröftur með hleðslu, tóft	óþekkt, náttúrulegt	800	1900	greinanleg	mikil hætta	landbrot	376815	580509
2867-25	Kálfanes		tóft	hjallur	1800	1900	greinanleg	mikil hætta	landbrot	376927	580450
2867-26	Kálfanes		garðlag	óþekkt, þurkkreitur	1500	1900	greinanleg	mikil hætta	landbrot	376928	580440
2867-27	Kálfanes		tóft	naust, sjóbúð	1000	1900	vel greinanleg	hætta	landbrot	376797	580509
2867-28	Kálfanes		garðlag	matjurtagarður	1900	1970	vel greinanleg	hætta	landbrot, trjárækt	376766	580533
2867-29	Kálfanes		garðlag	matjurtagarður	1900	1970	vel greinanleg	hætta	trjárækt	376778	580543
2867-30	Kálfanes		tóft	naust	800	1900	vel greinanleg	mikil hætta	landbrot	376738	580533
2867-31	Kálfanes		tóft	óþekkt, naust	800	1900	vel greinanleg	hætta	landbrot, trjárækt	376735	580538
2867-32	Kálfanes		tóft	naust	800	1900	vel greinanleg	hætta	landbrot, trjárækt	376673	580508
2867-36	Kálfanes	Riisbryggja	heimild	bryggja	1895	1950	sést ekki			377567	581368
2867-37	Kálfanes	Kaupfélagsbryggja	heimild	bryggja	1900	1950	sést ekki			377617	581354
2867-40	Kálfanes		hleðsla	útihús	1900	1980	vel greinanleg	engin hætta		377748	581718

Hnitaskrá verkefni 2867

minj_id	jörð	sérheiti	tegund	hlutverk	aldur frá	aldur til	ástand	hættumat	orsök	x	y
2867-42	Kálfanes	Sigguhellir	náttúruminjar	sögustaður	1800	1900	heilleg	engin hætta		377689	582304
2867-43	Kálfanes		garðlag	matjurtagarður	1850	1970	vel greinanleg	engin hætta		377639	581848
2867-44	Kálfanes		garðlag	matjurtagarður	1700	1900	vel greinanleg	hætta	trjárækt	377738	581890
2867-45	Kálfanes		garðlag	matjurtagarður	1850	1950	vel greinanleg	hætta	rask, landbrot	377765	581918
2867-47	Kálfanes		tóft	óþekkt	1700	1900	greinanleg	engin hætta		377701	581289
2867-48	Skeljavík		gata, heimild	leið	1000	1930	ómetið	ómetið		376139	580079
2867-50	Kálfanes		heimild	beitarhús	1500	1920	sést ekki			377710	581305
2867-51	Kálfanes	Riistún, Jónstún	heimild	tún, túngarður	1890	1950	sést ekki			377442	581353
2867-53	Kálfanes		garðlag	óþekkt, girðing	1800	1950	vel greinanleg	engin hætta		376755	581410
2867-55	Kálfanes		varða	kennimark	1800	2000	vel greinanleg	engin hætta		377074	581745
2867-56	Kálfanes		varða	kennimark	1800	2000	vel greinanleg	engin hætta		377051	581883
2867-57	Kálfanes		varða	kennimark	1800	2000	vel greinanleg	engin hætta		377171	581937
2867-58	Kálfanes		tóft	óþekkt, smalakofi	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		377201	582139
2867-59	Kálfanes		varða	kennimark	1700	2000	heilleg	engin hætta		377218	582209
2867-60	Kálfanes		varða	kennimark	1700	2000	vel greinanleg	engin hætta		377224	582206
2867-61	Kálfanes		tóft	óþekkt	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		377272	582185
2867-62	Kálfanes		varða	kennimark	1700	2000	vel greinanleg	engin hætta		377170	582369
2867-63	Kálfanes		varða	kennimark	1700	2000	vel greinanleg	engin hætta		377180	582377
2867-64	Kálfanes		varða	kennimark	1700	2000	vel greinanleg	engin hætta		377191	582413
2867-65	Kálfanes		varða	kennimark	1700	2000	vel greinanleg	engin hætta		377129	582436
2867-66	Kálfanes		varða	kennimark	1700	1950	vel greinanleg	engin hætta		377250	582751
2867-67	Kálfanes		varða	kennimark	1700	1950	vel greinanleg	engin hætta		377265	582734
2867-68	Kálfanes		varða	kennimark	1700	1950	vel greinanleg	engin hætta		377137	582989
2867-69	Kálfanes		varða	kennimark	1700	1950	vel greinanleg	engin hætta		377076	583099
2867-70	Kálfanes		varða	kennimark	1700	1950	heilleg	engin hætta		377041	583239
2867-72	Kálfanes		niðurgroftur	mógröf	1700	1930	greinaleg	engin hætta		376367	580595
2867-75	Kálfanes		gata	leið	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		377235	583464
2867-75	Víðidalsá		heimild	brunnhús	1800	1950	sést ekki			376395	577947
2867-78	Kálfanes		garðlag	óþekkt	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		377113	583938
2867-79	Víðidalsá		garðlag	landamerki	1500	1900	greinanleg	engin hætta		372630	574159

Hnitaskrá verkefni 2867

minj_id	jörð	sérheiti	tegund	hlutverk	aldur frá	aldur til	ástand	hættumat	orsök	x	y
2867-80	Kálfaes		varða, fuglapúfa	kennimark	1700	1900	illgreinanleg	engin hætta		376782	583728
2867-81	Kálfaes		garðlag	túngarður	1800	1950	vel greinanleg	engin hætta		376431	583666
2867-85	Kálfaes		tóft	óþekkt, rétt, beitarhús	1300	1800	vel greinanleg	engin hætta		376575	583363
2867-86	Kálfaes	Eilífsgata, "Fara hjá Hnjúk	gata	leið	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		375187	583106
2867-87	Kálfaes		varða	kennimark	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		376222	583815
2867-88	Kálfaes		varða	kennimark	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		376075	583628
2867-89	Kálfaes		tóft	óþekkt, heytóft?	1500	1800	vel greinanleg	engin hætta		376223	583195
2867-90	Kálfaes		garðlag	girðing	1900	1960	vel greinanleg	engin hætta		376155	583077
2867-91	Kálfaes	Fornistekkur?	tóft	stekkur?	1300	1900	vel greinanleg	engin hætta		376101	583013
2867-92	Víðidalsá		tóft	byrgi	1911	1930	vel greinanleg	engin hætta		373302	576699
2867-93	Kálfaes		varða	kennimark	1700	1900	heilleg	engin hætta		376680	583053
2867-94	Kálfaes		varða	kennimark	1700	1900	heillegar	engin hætta		376576	582799
2867-98	Kálfaes	Tæpagata, Bleikdalsskarð	gata	leið	1200	1930	vel greinanleg	engin hætta		374434	582074
2867-99	Kálfaes	Hesthúsgata?	gata	leið	1700	1950	vel greinanleg	engin hætta		375714	581937
2867-100	Kálfaes		tóft	óþekkt	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		375674	581980
2867-101	Kálfaes		tóft	útihús	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		375751	582006
2867-102	Kálfaes		garðlag	túngarður	1700	1900	greinanleg	engin hætta		375816	581897
2867-103	Kálfaes		garðlag	túngarður	1900	1900	vel greinanleg	engin hætta		376308	583738
2867-104	Kálfaes		tóft	óþekkt, stekkur	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		375408	582178
2867-105	Kálfaes		tóft	stekkur, útihús	1000	1700	vel greinanleg	engin hætta		375480	582163
2867-106	Kálfaes	Hvammshús	hóll	bæjarhóll, híbýli	1000	1600	vel greinanleg	engin hætta		375410	582184
2867-107	Kálfaes		garðlag	túngarður	1000	1600	vel greinanleg	engin hætta		375425	582219
2867-109	Kálfaes		tóft	óþekkt	800	1700	vel greinanleg	engin hætta		375431	582151
2867-110	Kálfaes		garðlag	nátthagi	1800	1950	vel greinanleg	engin hætta		375468	582195
2867-111	Kálfaes		varða	kennimark	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		375531	582429
2867-113	Kálfaes		tóft	óþekkt	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		375871	581842
2867-114	Kálfaes		garðlag	óþekkt	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		375673	581762
2867-115	Kálfaes		tóft	kvíar	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		375664	581674
2867-116	Kálfaes		garðlag	nátthagi	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		375560	581549

Hnitaskrá verkefni 2867

minj_id	jörð	sérheiti	tegund	hlutverk	aldur frá	aldur til	ástand	hættumat	orsök	x	y
2867-117	Kálfnes		varða	kennimark	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		375458	581632
2867-118	Kálfnes		tóft, garðlag	mylla	1700	1930	vel greinanleg	engin hætta		375689	581734
2867-119	Kálfnes		tóft	útihús, hesthús	1700	1900	vel greinanleg	hætta	rask	375791	581922
2867-120	Kálfnes		hleðsla	útihús	1700	1950	greinanleg	mikil hætta	framkvæmda	375778	581863
2867-121	Kálfnes		varða	kennimark	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		375885	581917
2867-122	Kálfnes		tóft	útihús	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		375874	581809
2867-123	Kálfnes		tóft	óþekkt	1500	1900	greinanleg	hætta	rask	375804	581795
2867-124	Kálfnes		tóft	fjárhús	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		375880	581766
2867-125	Kálfnes		heimild	óþekkt	1700	1900	sést ekki			375891	581705
2867-126	Kálfnes		tóft	óþekkt, útihús	800	1800	vel greinanleg	engin hætta		375897	581790
2867-127	Kálfnes		tóft	óþekkt	1700	1950	greinanleg	engin hætta		375732	581724
2867-128	Kálfnes		dæld	óþekkt	1000	1950	greinanleg	engin hætta		375786	581724
2867-129	Kálfnes		tóft	fjárhús	1700	1950	greinanleg	hætta	rasks	375810	581732
2867-130	Kálfnes		tóft	fjárhús	1700	1900	greinanleg	mikil hætta	rasks	375781	581707
2867-131	Kálfnes		tóft	hjallur, fjós, hesthús	1900	1940	vel greinanleg	engin hætta		375826	581626
2867-132	Kálfnes	Kálfnes	tóft	híbýli	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		375800	581635
2867-133	Kálfnes	Kálfnes	húsgrunnur, steinsteypa	híbýli	1900	1950	sést ekki			375823	581603
2867-134	Kálfnes		mannvistarleifar	öskuhaugur	1000	1920	sést ekki			375797	581605
2867-136	Kálfnes		hryggur, heimild	óþekkt, kirkja, kirkjugarður	1000	1800	illgreinanleg			375832	581675
2867-137	Kálfnes		gata	leið	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		376073	583269
2867-138	Skeljavík		tóft	óþekkt	1300	1800	vel greinanleg	engin hætta		375848	580714
2867-139	Víðidalssá		tóft	mótóft	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		376663	577096
2867-140	Skeljavík		garðlag	túngarður	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		376120	579759
2867-141	Skeljavík	Skeljavík	hóll	bæjarhóll	900	1900	vel greinanleg	engin hætta		376048	579765
2867-142	Skeljavík		heimild	útihús	1700	1900	sést ekki			376018	579839
2867-143	Skeljavík		tóft	útihús	1700	1900	greinanleg	engin hætta		375997	579753
2867-144	Skeljavík		tóft	fjárhús	1700	1930	vel greinanleg	engin hætta		376029	579691
2867-145	Kálfnes		garðlag	túngarður	1900	1950	vel greinanleg	engin hætta		375802	581508
2867-146	Skeljavík		tóft	óþekkt, náttúrulegt	800	1930	illgreinanleg	engin hætta		376019	579650

Hnitaskrá verkefni 2867

minj_id	jörð	sérheiti	tegund	hlutverk	aldur frá	aldur til	ástand	hættumat	orsök	x	y
2867-147	Skeljavík		tóft	óþekkt, náttúrulegt	800	1930	illgreinanleg	engin hætta		375997	579658
2867-148	Skeljavík		gata, heimild	leið	1000	1930	ómetið	ómetið		376033	579210
2867-149	Skeljavík		tóft	óþekkt, útihús	1500	1930	greinanleg	hætta	rofs	376059	579579
2867-150	Skeljavík		tóft	óþekkt, kvíar	1500	1930	greinanleg	hætta	rofs	376030	579586
2867-151	Skeljavík		niðurgroftur	framræsla	1800	1930	vel greinanleg	engin hætta		375975	579818
2867-153	Skeljavík		garðlag	nátthagi	1860	1930	vel greinanleg	hætta	landbrot	376415	579590
2867-154	Skeljavík		tóft	naust	800	1900	vel greinanleg	hætta	landbrot	376443	579641
2867-155	Skeljavík		tóft	óþekkt	1860	1930	vel greinanleg	engin hætta		376433	579638
2867-156	Skeljavík		tóft	búð	1500	1900	illgreinanleg	engin hætta		376426	579628
2867-157	Skeljavík		tóft	búð	1700	1900	greinanleg	engin hætta		376415	579625
2867-159	Skeljavík		tóft	óþekkt, naust	800	1800	greinanleg	engin hætta		376425	579569
2867-160	Skeljavík		tóft	stekkur	1500	1900	greinanleg	hætta	landbrot	376704	579551
2867-161	Skeljavík		niðurgroftur	framræsla	1800	1930	vel greinanleg	engin hætta		376623	579465
2867-163	Skeljavík		hleðsla	rétt	1860	1950	vel greinanleg	engin hætta		376563	578763
2867-164	Skeljavík	Hádegisvarða?	varða	kennimark	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		376006	578748
2867-165	Skeljavík		varða	kennimark	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		375344	578664
2867-166	Skeljavík		varða	kennimark	1700	1900	greinanleg	engin hætta		375098	578782
2867-168	Skeljavík		varða	kennimark	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		374708	578992
2867-169	Skeljavík		varða	kennimark	1700	1900	greinanleg	engin hætta		374715	579047
2867-170	Skeljavík		varða	kennimark	1700	1900	greinanleg	engin hætta		374800	579080
2867-171	Skeljavík		varða	kennimark	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		374610	579337
2867-172	Skeljavík	Selið	tóft	sel, kvíar	1200	1700	vel greinanleg	engin hætta		374742	579384
2867-173	Skeljavík		tóft	sel	1200	1700	vel greinanleg	engin hætta		374757	579389
2867-174	Skeljavík		varða	kennimark	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		374999	579365
2867-175	Skeljavík		varða	kennimark	1700	1900	heilleg	engin hætta		375070	579273
2867-176	Skeljavík		varða	kennimark	1700	1900	heilleg	engin hætta		375179	579340
2867-177	Skeljavík		varða	kennimark	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		375275	579383
2867-178	Skeljavík		varða	kennimark	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		375372	579230
2867-179	Skeljavík		varða	kennimark	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		375530	579316
2867-180	Skeljavík		varða	kennimark	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		375620	579415

Hnitaskrá verkefni 2867

minj_id	jörð	sérheiti	tegund	hlutverk	aldur frá	aldur til	ástand	hættumat	orsök	x	y
2867-181	Skeljavík		varða	kennimark	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		375778	579479
2867-182	Skeljavík	Nónvarða?	varða	kennimark	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		375804	579679
2867-183	Skeljavík		varða	kennimark	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		375766	579702
2867-184	Skeljavík		varða	kennimark	800	1900	vel greinanleg	engin hætta		375489	579519
2867-185	Skeljavík		gata	leið	1200	1900	vel greinanleg	engin hætta		375413	579460
2867-186	Skeljavík		niðurgroftur	mógröf	1500	1930	vel greinanleg	engin hætta		375528	579584
2867-187	Skeljavík		hleðsla	skotbyrgi	800	1900	vel greinanleg	engin hætta		375432	579435
2867-188	Skeljavík		varða	kennimark	1700	1900	heilleg	engin hætta		375125	579759
2867-189	Skeljavík		varða	kennimark	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		375102	579742
2867-190	Víðidalsá		gata, heimild	leið	1000	1930	greinanleg	engin hætta		375702	577998
2867-192	Víðidalsá		gata, heimild	leið	1000	1930	greinanleg	engin hætta		375851	577744
2867-193	Víðidalsá		gata, heimild	leið	1000	1930	greinanleg	engin hætta		375878	577670
2867-196	Víðidalsá		gata, heimild	leið	1000	1930	greinanleg	engin hætta		376436	577511
2867-197	Skeljavík		gata, heimild	leið	1000	1930	ómetið	ómetið		376176	578965
2867-199	Víðidalsá		gata	leið	1925	1980	greinanleg	engin hætta		376957	577972
2867-210	Víðidalsá		niðurgroftur	óþekkt	1800	1900	greinanleg	engin hætta		377274	578872
2867-211	Víðidalsá		garðlag	matjurtagarður	1900	1950	illgreinanleg	hætta	landbrot	377268	578757
2867-212	Víðidalsá		hleðsla	rétt	1850	1950	vel greinanleg	mikil hætta	landbrot	377290	578725
2867-213	Víðidalsá		tóft	óþekkt	1500	1900	greinanleg	engin hætta		377342	578624
2867-216	Víðidalsá	Stekkur	tóft	stekkur	1500	1900	vel greinanleg	hætta	efnistaka	377355	578365
2867-218	Víðidalsá		tóft	naust	1500	1900	greinanleg	mikil hætta	landbrot	377475	578270
2867-219	Víðidalsá		þúst	óþekkt	1500	1900	greinanleg	engin hætta		377517	578276
2867-220	Víðidalsá		þúst	óþekkt	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		377521	578274
2867-221	Víðidalsá		þúst	óþekkt	1500	1900	greinanleg	engin hætta		377520	578272
2867-222	Víðidalsá		tóft	hjallur?	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		377527	578279
2867-223	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		377528	578277
2867-224	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	greinanleg	engin hætta		377531	578279
2867-225	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		377532	578274
2867-226	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	illgreinanleg	engin hætta		377534	578276
2867-227	Víðidalsá		varða	kennimark	1700	1900	heilleg	engin hætta		377432	578099

Hnitaskrá verkefni 2867

minj_id	jörð	sérheiti	tegund	hlutverk	aldur frá	aldur til	ástand	hættumat	orsök	x	y
2867-228	Víðidalsá		varða	kennimark	1700	1980	vel greinanleg	engin hætta		377438	578075
2867-229	Skeljavík		dæld	híbýli	900	1900	illgreinanleg	engin hætta		376031	579749
2867-230	Víðidalsá		hleðsla	rétt	1700	1900	greinanleg	engin hætta		377653	577488
2867-231	Víðidalsá		tóft	óþekkt	1000	1900	illgreinanleg	engin hætta		377618	577457
2867-232	Víðidalsá		garðlag	landamerki	1700	1900	vel greinanleg	hætta	landbrot	377602	577347
2867-233	Víðidalsá		varða	kennimark	1700	1900	illgreinanleg	engin hætta		377571	577345
2867-234	Víðidalsá		varða	kennimark	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		377062	577446
2867-235	Víðidalsá		varða	kennimark	1700	1900	greinanleg	engin hætta		377053	577896
2867-236	Víðidalsá		varða	kennimark	1600	1900	greinanleg	engin hætta		376978	577815
2867-237	Víðidalsá		varða	kennimark	1700	1900	greinanleg	engin hætta		376950	577740
2867-238	Víðidalsá		varða	kennimark	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		376824	577467
2867-239	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		376761	577413
2867-240	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		376753	577416
2867-241	Víðidalsá		garðlag	nátthagi	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		376527	577338
2867-242	Víðidalsá	Bugastaðir	tóft	skáli, útihús	800	1500	greinanleg	engin hætta		376580	577300
2867-243	Víðidalsá	Bugastaðir	tóft	óþekkt	800	1500	greinanleg	engin hætta		376546	577302
2867-244	Víðidalsá	Bugastaðir?	tóft	óþekkt, stekkur	1000	1800	vel greinanleg	engin hætta		376553	577317
2867-245	Víðidalsá	Bugastaðir	tóft	óþekkt	800	1500	greinanleg	engin hætta		376550	577327
2867-246	Víðidalsá	Bugastaðir	tóft	óþekkt	800	1500	greinanleg	engin hætta		376548	577347
2867-247	Víðidalsá	Bugastaðir	tóft, þúst	óþekkt	800	1500	greinanleg	engin hætta		376548	577353
2867-248	Víðidalsá	Bugastaðir	garðlag	túngarður	950	1600	greinanleg	engin hætta		376575	577270
2867-249	Víðidalsá		hóll	bæjarhóll	1000	1900	vel greinanleg	engin hætta		376318	577912
2867-250	Víðidalsá		garðlag	túngarður	1700	1900	greinanleg	engin hætta		376229	577923
2867-251	Víðidalsá		niðurgroftur	hlaða	800	1900	greinanleg	engin hætta		376276	577911
2867-251	Víðidalsá		heimild	huldufólksbústaður	800	1900	ómetið			376279	577924
2867-252	Víðidalsá	Smaladys	þúst	legstaður, þjóðsaga	800	1900	vel greinanleg	engin hætta		376266	577929
2867-253	Víðidalsá		tóft	íshús	1800	1930	vel greinanleg	engin hætta		376248	577918
2867-255	Víðidalsá		hleðsla	matjurtagarður	1850	1950	vel greinanleg	engin hætta		376327	577786
2867-256	Kálfanes		dæld	óþekkt	1700	1900	illgreinanleg	engin hætta		375835	581698
2867-258	Víðidalsá		niðurgroftur	mógröf	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		376733	577072

Hnitaskrá verkefni 2867

minj_id	jörð	sérheiti	tegund	hlutverk	aldur frá	aldur til	ástand	hættumat	orsök	x	y
2867-259	Víðidalsá		garðlag	óþekkt	1700	1900	greinanleg	engin hætta		376117	577852
2867-260	Víðidalsá		garðlag	óþekkt	1700	1900	greinanleg	engin hætta		376129	577853
2867-261	Víðidalsá		hleðsla	óþekkt, girðing	1900	1960	greinanleg	engin hætta		376715	577983
2867-263	Víðidalsá		steinalögn	óþekkt	900	1950	vel greinanleg	engin hætta		376847	578087
2867-264	Víðidalsá		tóft	óþekkt, kofi	1900	1960	vel greinanleg	engin hætta		376852	578103
2867-265	Víðidalsá		tóft	óþekkt, kofi	1900	1960	vel greinanleg	engin hætta		376876	578083
2867-266	Víðidalsá		varða	kennimark	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		376999	578103
2867-268	Víðidalsá		garðlag	matjurtagarður	1850	1950	vel greinanleg	engin hætta		376657	578333
2867-269	Víðidalsá		garðlag	óþekkt, túngarður, rétt	900	1500	vel greinanleg	engin hætta		376272	578004
2867-270	Víðidalsá		tóft	óþekkt, skáli, hífýli	900	1500	vel greinanleg	engin hætta		376274	577976
2867-272	Víðidalsá		steinsteypa	brú	1900	1950	greinanleg	engin hætta		376248	577953
2867-273	Víðidalsá		varða	kennimark	1800	1980	greinanleg	engin hætta		375954	577989
2867-274	Víðidalsá		varða	kennimark	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		375948	577989
2867-275	Víðidalsá		hleðsla	refagildra	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		375871	577990
2867-276	Víðidalsá		varða	kennimark	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		375912	578020
2867-277	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	greinanleg	engin hætta		375911	578020
2867-278	Víðidalsá		niðurgroftur	mógröf	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		375884	578078
2867-279	Víðidalsá		garðlag	óþekkt, kvíar	1400	1900	vel greinanleg	engin hætta		375992	578154
2867-280	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	greinanleg	engin hætta		375998	578179
2867-281	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		376042	578231
2867-282	Víðidalsá		garðlag	nátthagi	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		375773	578091
2867-283	Víðidalsá		niðurgroftur	mógröf	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		375326	578072
2867-284	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	greinanleg	engin hætta		374731	577155
2867-285	Víðidalsá		varða	kennimark	1700	1900	heilleg	engin hætta		374708	577080
2867-287	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	greinanleg	engin hætta		374292	576223
2867-288	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		374180	576216
2867-289	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	greinanleg	engin hætta		374129	576061
2867-290	Víðidalsá		tóft	sel	1000	1700	greinanleg	engin hætta		373730	576041
2867-291	Víðidalsá		tóft	sel	1000	1700	greinanleg	engin hætta		373741	576019
2867-292	Víðidalsá		tóft	sel	1000	1700	greinanleg	engin hætta		373741	575970

Hnitaskrá verkefni 2867

minj_id	jörð	sérheiti	tegund	hlutverk	aldur frá	aldur til	ástand	hættumat	orsök	x	y
2867-293	Víðidalsá		tóft	kvíar	1000	1700	vel greinanleg	engin hætta		373697	576014
2867-294	Víðidalsá		tóft	sel	1000	1700	vel greinanleg	engin hætta		373692	576027
2867-295	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	greinanleg	engin hætta		375110	576067
2867-296	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	heilleg	engin hætta		375071	576301
2867-297	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	heilleg	engin hætta		375186	576460
2867-298	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	illgreinanleg	engin hætta		375511	576830
2867-299	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		375671	576953
2867-300	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	greinanleg	engin hætta		375723	577165
2867-301	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		375963	577484
2867-302	Víðidalsá		varða	kennimark	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		376081	577614
2867-303	Víðidalsá	Hádegisvarða	varða	kennimark	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		376213	577695
2867-304	Víðidalsá		hleðsla	nátthagi	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		376218	577580
2867-305	Kálfanes		varða	kennimark	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		373767	580940
2867-306	Kálfanes		varða	kennimark	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		373582	581099
2867-307	Kálfanes		varða	kennimark	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		374599	580679
2867-308	Kálfanes		varða	kennimark	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		374705	580625
2867-309	Kálfanes		varða	kennimark	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		374819	580742
2867-310	Kálfanes		varða	kennimark	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		374815	581854
2867-311	Kálfanes		tóft	sel	1000	1700	greinanleg	engin hætta		374727	582116
2867-312	Kálfanes		tóft	óþekkt	1000	1700	greinanleg	engin hætta		374733	582107
2867-313	Kálfanes		tóft	kvíar	1000	1700	greinanleg	engin hætta		374722	582128
2867-314	Kálfanes		varða	kennimark	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		374739	582335
2867-315	Kálfanes		grjóthrúga	kennimark	1500	1950	greinanleg	engin hætta		375936	583850
2867-316	Skeljavík		heimild	óþekkt	1700	1950	sést ekki			375998	579829
2867-317	Kálfanes		garðlag	rétt, heytóft, náttúrulegt	1000	1800	greinanleg	engin hætta		375435	583723
2867-318	Kálfanes		tóft	sel	1000	1700	vel greinanleg	engin hætta		372578	581391
2867-319	Kálfanes		tóft	kvíar	1000	1700	vel greinanleg	engin hætta		372588	581370
2867-320	Kálfanes		tóft	óþekkt	1000	1700	vel greinanleg	engin hætta		372569	581380
2867-323	Kálfanes		hleðsla	gírðing	1900	1950	vel greinanleg	engin hætta		376468	582058

Hnitaskrá verkefni 2867

minj_id	jörð	sérheiti	tegund	hlutverk	aldur frá	aldur til	ástand	hættumat	orsök	x	y
2867-325	Víðidalsá		niðurgroftur	mógröf	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		376721	577111
2867-326	Kálfaes		varða	kennimark	1700	1900	heilleg	engin hætta		376706	582625
2867-328	Skeljavík		heimild	útihús, fjárhús?	1700	1900	sést ekki			375988	579727
2867-330	Kálfaes		garðlag	girðing	1900	1950	vel greinanleg	engin hætta		376601	583322
2867-334	Kálfaes		tóft	óþekkt	1700	1900	greinanleg	hætta		375806	581817
2867-335	Víðidalsá	Peningsvað?	heimild	vað	1000	1950	ómetið	ómetið		376283	577962
2867-336	Víðidalsá		niðurgroftur	mógröf	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		376908	577193
2867-337	Víðidalsá		niðurgroftur	mógröf	1600	1900	vel greinanleg	engin hætta		376895	577234
2867-338	Víðidalsá	Bugastaðir	tóft	óþekkt	1000	1800	greinanleg	engin hætta		376530	577305
2867-339	Víðidalsá	Bugastaðir	tóft, náttúruminjar	óþekkt	1000	1600	illgreinanleg	engin hætta		376585	577295
2867-340	Víðidalsá	Bugastaðir	tóft, náttúruminjar	óþekkt	1000	1600	illgreinanleg	engin hætta		376596	577292
2867-343	Víðidalsá		varða	kennimark	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		377154	577523
2867-344	Víðidalsá		varða	kennimark	1700	1900	greinanleg	engin hætta		377167	577544
2867-345	Víðidalsá		varða	kennimark	1700	1900	vel greinanleg	engin hætta		377180	577543
2867-346	Víðidalsá		varða	kennimark	1700	1900	greinanleg	engin hætta		377183	577553
2867-348	Víðidalsá		matjurtagarður	matjurtagarður	1900	2024	heilleg	engin hætta		376308	577897
2867-349	Víðidalsá		steinsteypa, niðurgroftur, dældir, garðlag	híbyli	1000	1926	illgreinanleg	engin hætta		376309	577907
2867-350	Víðidalsá		heimild	heimreið	1000	1930	sést ekki			376339	577935
2867-351	Víðidalsá		heimild, hleðsla	skemma	1700	1950	sést ekki			376320	577933
2867-352	Víðidalsá		steinalögn	hjallur	1700	1950	illgreinanleg	engin hætta		376330	577935
2867-353	Víðidalsá		tóft	fjárhús	1700	1900	illgreinanleg			376484	577916
2867-354	Víðidalsá		heimild	hesthús	1700	1900	sést ekki			376543	577993
2867-355	Víðidalsá		hús	reykkofi	1800	1950	heilleg	engin hætta		376183	577866
2867-356	Víðidalsá	Syðrihús	grjóthrúga	fjárhús	1700	1900	illgreinanleg	engin hætta		376457	577895
2867-357	Víðidalsá	Heimraból	hleðsla	rétt	1800	1900	vel greinanleg	engin hætta		376275	578015
2867-358	Víðidalsá		tóft	óþekkt	1000	1800	greinanleg	engin hætta		376254	577979
2867-359	Víðidalsá		tóft	óþekkt, náttúrulegt	1000	1800	greinanleg	engin hætta		376260	577972
2867-360	Víðidalsá		púst, hóll	óþekkt, kuml	800	1500	vel greinanleg	engin hætta		376252	578013

Hnitaskrá verkefni 2867

minj_id	jörð	sérheiti	tegund	hlutverk	aldur frá	aldur til	ástand	hættumat	orsök	x	y
2867-361	Víðidalsá		varða	kennimark	1700	1950	heillegar	engin hætta		375383	578166
2867-362	Víðidalsá		varða	kennimark	1700	1950	heilleg	engin hætta		375630	578119
2867-363	Víðidalsá		varða	kennimark	1700	1950	vel greinanleg	engin hætta		375633	578120
2867-364	Víðidalsá		hleðsla	byrgi	1700	1950	vel greinanleg	engin hætta		375636	578121
2867-365	Víðidalsá		niðurgroftur	mógröf	1500	1930	vel greinanleg	engin hætta		376828	577762
2867-366	Víðidalsá		tóft	mótóft	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		376794	577720
2867-367	Víðidalsá		tóft	kofi, mókofi	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		376784	577699
2867-368	Víðidalsá		tóft	óþekkt, stekkur, mótóft	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		376713	577648
2867-369	Víðidalsá		hóll	óþekkt	1000	1900	greinanleg	engin hætta		376926	577864
2867-370	Víðidalsá		tóft	óþekkt, mókofi	1500	1900	vel greinanleg	engin hætta		376880	577790

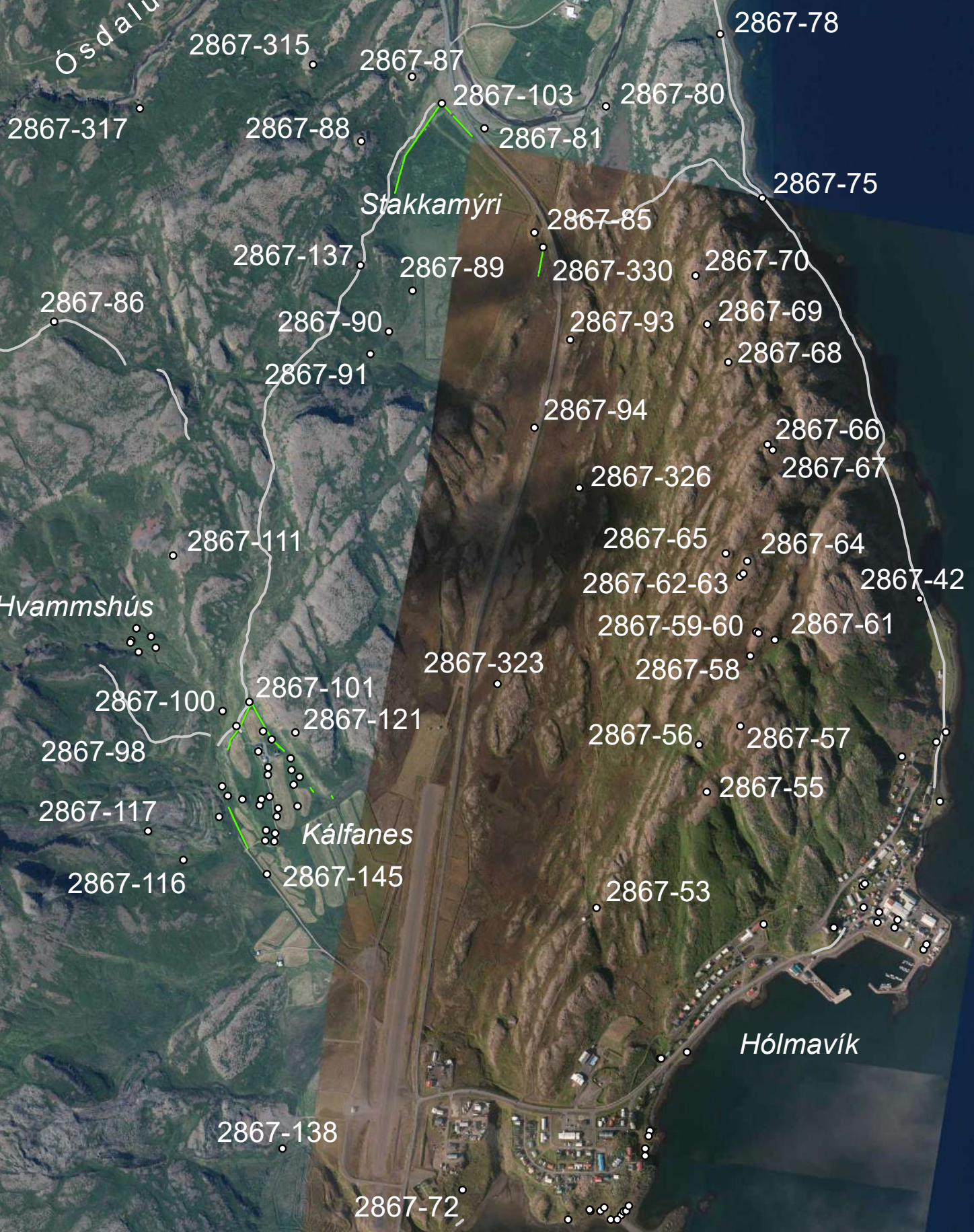
Ösdalur

Stakkamýri

Hvammshús

Kálfanes

Hólmavík

Ósdalur
Ósdalsá

2867-86
leið
2867-90
2867-91

2867-111
2867-314
Hvammshús
2867-313
2867-311
sel
2867-312
2867-100
2867-101
2867-121
2867-98
leið
2867-310
2867-117
2867-116
Kálfanes
2867-145

2867-318
2867-319
sel
2867-320

2867-306
2867-305

2867-307
2867-309
2867-138
2867-308

0 200 400 600
m

0 200 400 600 m

2867-307

2867-309

2867-308

2867-138

2867-72

2867-25

2867-26

Teigsgilsvatn

Skeljavík, tún

2867-48
leið

Skeljavík

Búðatangi

2867-160

Stekkjarnes

2867-161

2867-188

2867-182

2867-189

2867-183

2867-186

2867-185

2867-184

2867-181

2867-173

2867-174

2867-171

2867-172

2867-175

2867-176

2867-177

2867-178

2867-179

2867-148

2867-197

2867-169

2867-170

2867-168

2867-166

2867-165

2867-164

2867-163

2867-210

2867-211

2867-212

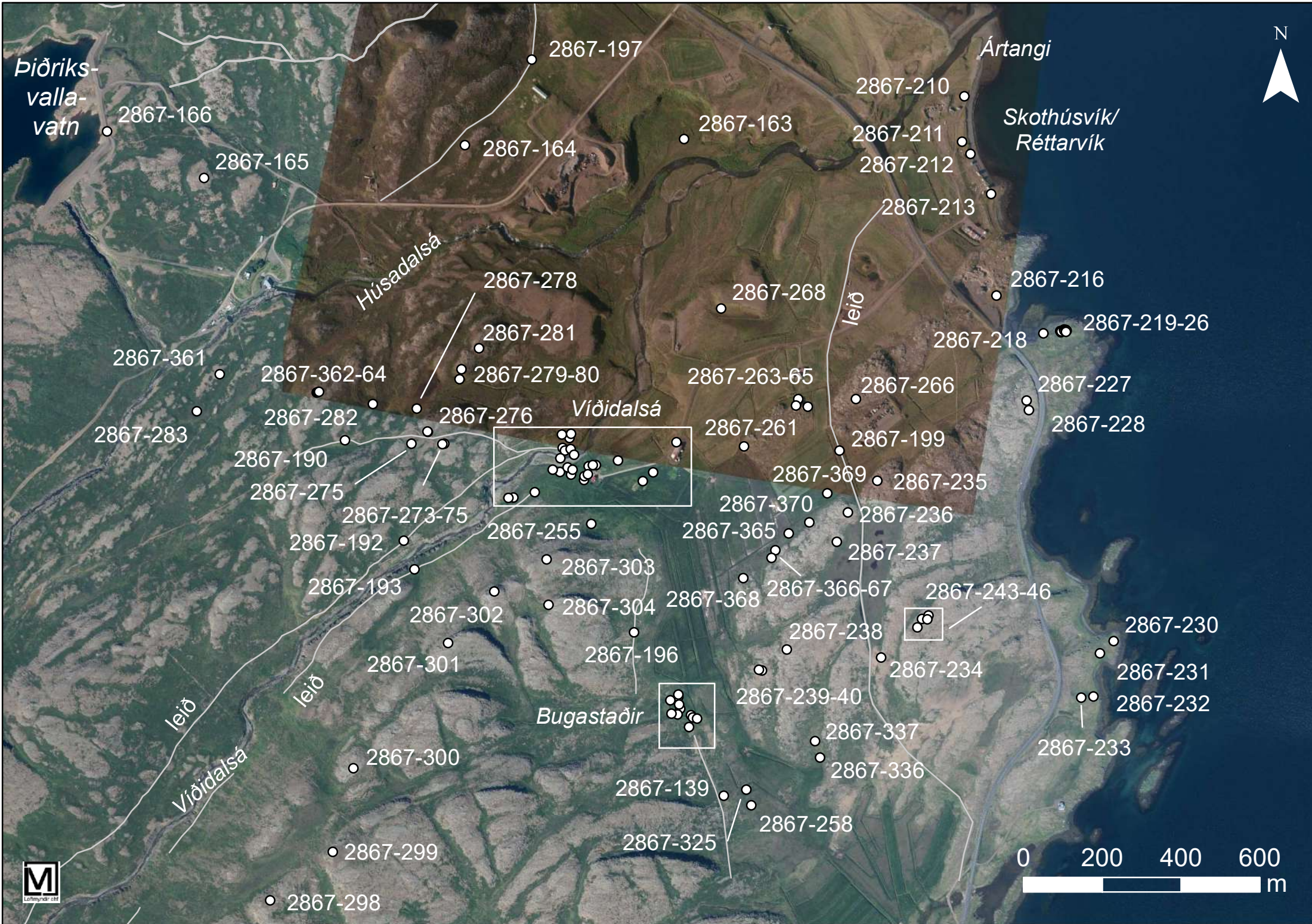
2867-213

Ártangi

Þiðriksvallavatn

Víðidalssá

Húsadalsá
Húsadalur

Djúpidalur

leið

Víðidalur
Víðidalsá
leið

Víðidalur

2867-92

2867-284

2867-285

2867-192

2867-193

2867-302

2867-301

2867-300

2867-299

2867-298

2867-297

2867-296

2867-295

2867-288

2867-287

2867-289

2867-294

2867-290

2867-293

2867-291

2867-292

sel

Selpláss

